

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU
Management tělesné výchovy a sportu

EKONOMICKÁ KRIZE A SPORT

ECONOMIC CRISIS AND SPORT

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Doc. RNDr. Bohumír Štědroň, CSc.

Vypracoval:

Bc. Jan Illich

Praha 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kdo mi byli nápomocni při zpracování této práce, především děkuji vedoucímu mé práce panu Doc. RNDr. Bohumíru Štědroňovi, CSc. za odborné konzultace.

ABSTRAKT:

Cílem mé diplomové práce je analýza finanční krize a její vliv na sportovní odvětví v České republice. Konkrétně tedy dopad krize na kluby působících v nejvyšších soutěžích ve fotbale a hokeji. Dílčím cílem je popsat finanční krizi, lépe řečeno její vznik, příčiny, dopady na Českou republiku a vybrané sportovní kluby. Při získávání dat byl použit kvantitativní i kvalitativní výzkum, který jsem provedl programem SCILAB. Jako další nástroj v predikcích jsem využil LITREND. V závěru práce bude vytvořena prognóza budoucího vývoje u vybraných klubů a předpověď další finanční krize.

ABSTRACT:

The goal my diploma thesis is an analysis of the financial crisis and its impact on the sports industry in the Czech Republic. Specifically, therefore, the impact of the crisis on clubs operating in top competitions in football and hockey. The partial aim is to describe the financial crisis, or rather its origin, causes, impacts on the Czech Republic and selected sports clubs. When data acquisition is used both quantitative and qualitative research that I conducted SCILAB program. As another tool in the predictions I used LITREND. The conclusion will be made forecasts of future developments at selected clubs and forecast a further financial crisis.

Klíčová slova

Ekonomická krize, Sport, Ekonomika sportu

Obsah:

1. Úvod	7
2. Cíle a úkoly práce	8
3. Hospodářský cyklus.....	9
3.1. Růstový trend	9
3.2. Teorie hospodářského cyklu	10
3.2.1. Rozdělení hospodářského cyklu	11
3.3. Proti-cyklická politika	12
3.4. Fáze hospodářského cyklu:	12
3.5. Ekonomické cykly podle délky trvání.....	14
3.6. Strukturální a cyklické výkyvy	15
3.6.1. Strukturální výkyvy	15
3.6.2. Cyklické výkyvy	15
3.7. Senzitivnost odvětví na hospodářský cyklus.....	16
4. Ekonomická krize vymezení základních pojmů	17
4.1. Krize	17
4.2. Hrozba	19
4.3. Riziko	19
5. Vymezení pojmu finanční krize	20
5.1. Krize měnová (currency or exchange rate crisis).....	20
5.2. Krize bankovní (<i>banking crisis</i>).....	21
5.3. Krize dluhová či úvěrová (<i>credit or dept crisis</i>)	22
5.4. Systematická finanční krize (<i>systematic financial crisis</i>)	23
6. Základní modely vysvětlující finanční krizi	24
6.1. Finanční krize vyvolaná nadměrnou úvěrovou expanzí.....	24
6.2. Finanční krize vyvolaná chybou makroekonomickou politikou.....	24
6.3. Finanční krize vyvolaná nadměrnou finanční liberalizací	25
6.4. Finanční krize vyvolaná finanční panikou	25
6.5. Finanční krize vyvolaná splasknutím cenové bubliny	25
6.6. Finanční krize vyvolaná selháním trhu	26
6.7. Finanční krize vyvolaná nadměrným přílivem zahraničního kapitálu	26
6.8. Finanční krize vyvolaná institucionální nedokonalostí ekonomiky	26
6.9. Finanční krize vyvolaná hospodářskými cykly a strukturálními problémy	27
6.10. Finanční krize vyvolaná skupinou faktorů	27
7. Obecné příčiny a implikace krize	27
7.1. Chybná měnová politika	28
7.2. Efekt přelévání	28
7.3. Finanční panika	29
7.4. Stádový efekt.....	30
7.5. Tržní manipulace.....	30
7.6. Sebe-naplňující efekt.....	30
7.7. Splasknutí spekulativní bubliny	31
7.8. Morální hazard	31
8. Dějiny hospodářských krizí	32
8.1. Velká hospodářská krize 1929	32
8.1.1. Příčiny hospodářské krize a její průběh a krizové opatření	33
8.1.2. New Deal:	34
8.1.3. Přínosy Velké hospodářské krize.....	35

8.1.4.	Srovnání krize 1929 a krize 2008	35
8.2.	Asijská měnová krize	35
8.3.	Mexická měnová krize	36
8.4.	Brazílská měnová krize	37
9.	Finanční krize 2008/2009	38
9.1.	Příčiny krize	40
9.1.1.	Spekulativní bublina	40
9.1.2.	Realitní bublina a hypoteční krize	42
9.1.3.	Následky krize můžeme shrnout takto:.....	47
10.	Finanční krize promítnutá do ekonomiky ČR.....	48
10.1.	Hypoteční trh	48
10.2.	Růst problémových úvěrů.....	49
10.3.	Dopady krize na bankovní sektor České republiky	50
10.4.	Vývoj úvěrového portfolia v ČR	51
10.5.	Vývoj ekonomiky v ČR.....	52
10.5.1.	Nezaměstnanost.....	52
10.5.2.	Inflace.....	53
10.5.3.	Zahraniční obchod.....	53
11.	Metodologie	55
11.1.	Prognostické metody	56
11.2.	Maticové funkce	58
12.	Model financování sportovních klubů	61
12.1.	Amatérský sportovní model	61
12.2.	Profesionální model tradiční.....	62
12.3.	Profesionální model současný	62
12.4.	České sportovní kluby zařazené do Andreffova modelu.....	63
13.	Analýza příjmů sportovních klubů	64
13.1.	Externí faktory.....	64
13.2.	Interní faktory	64
14.	Zdroje financování sportovních klubů	65
14.1.	Tradiční zdroje financování.....	65
14.2.	Zdroje financování z doplňkových činností	67
14.3.	Zdroje financování Lední hokej	68
14.4.	Zdroje financování Fotbal	69
14.5.	Vliv finanční krize na zdroje příjmů sportovních klubů	71
14.6.	Srovnání s NHL.....	73
15.	Prognóza vývoje financování sportovních klubů.....	74
15.1.	Predikce v modelové programu SCILAB.....	75
15.1.1.	Doplňující model rozpočtu tvořený v programu SCILAB.....	75
15.1.2.	Model prognózy na další roky vytvořený v programu SCILAB.....	78
15.1.3.	Model prognózy s označenou finanční krizí (SCILAB)	80
15.1.4.	Model prognózy s označenou krizí a budoucím vývojem (SCILAB)...	80
15.2.	Prognóza vývoje rozpočtů fotbalových klubů	81
15.2.1.	Prognóza FC Viktoria Plzeň (LINTREND)	82
15.3.	Prognóza další finanční krize	83
16.	Závěr	85
17.	Použitá literatura:	87

1. Úvod

V průběhu naší historie dochází k neustálým pozitivní či negativním ekonomickým výkyvům, které neustále ovlivňují naše životy a okolí kolem nás. Právě proto jsem se zaměřil na takovéto negativní výkyvy, které nazýváme recese či krize. V mé práci se pokusím tuto finanční krizi popsat a zjistit jaký dopad má krize na sport v České republice. Konkrétně jaký dopad má krize na nejvyšší hokejovou a fotbalovou soutěž. Právě fotbal a hokej jsou podle průzkumů nejsledovanější sporty v České republice, o kterých též můžeme říci, že jsou zároveň nejlépe finančně podporované. Právě z těchto důvodů se zaměřuji na tyto sporty, jelikož potencionální krize by s nejvyšší pravděpodobností zasáhla obě tyto oblasti.

Nejdříve se budeme zabývat teorií finanční krize. Je důležité finanční krizi pochopit a znát veškeré příčiny a možné důsledky či dopady na ekonomiku. Stěžním bodem mé práce bude právě finanční krize z roku 2008/2009, která celosvětově otřásla ekonomikou. Tato krize názorně vykresluje, jak snadno a rychle se díky vzájemné globální provázanosti jednotlivých ekonomik, ekonomická krize přelije z jedné země, v tomto případě z USA, do ostatních zemí, kontinentů či celého světa. A to i přes fakt, že každá ekonomika má „obránné“ nástroje v podobě různých fiskálních či monetárních politik.

Dopad finanční krize v České republice zasáhl nebo alespoň negativně ovlivnil většinu odvětví. Sport v tomto ohledu nebyl výjimkou, protože je úzce vázaný na mnoho dalších ekonomických subjektů, jako jsou například firmy, které do sportu přinášejí za normálních podmínek velké peníze. Většina těchto peněz se dostává do fotbalu a hokeje, proto úpadek podniků může znamenat úpadek nebo alespoň zhoršení ekonomických podmínek v těchto klubech.

Ekonomický dopad krize na kluby není ovšem nikde zveřejněn ani přesně zdokumentován a proto je potřeba vytvořit analýza dlouhodobých klubových rozpočtů a posléze vytvořit predikce, které by předpověděly další vývoj těchto klubů. Nicméně toto už je předmětem mé další práce.

2. Cíle a úkoly práce

Cíle práce

Cílem mé diplomové práce je zjistit reálný dopad finanční krize na hokejové a fotbalové kluby působící v nejvyšší české soutěži. Dalším cílem je stanovit prognózy týkající se ekonomického vývoje těchto klubů a pokusit se predikovat další krizové situace, které by mohly nastat. Dílčím úkolem je popsání a definování finanční krize jako celku a poté vytvoření rozboru finanční krize 2008/2009, včetně příčin, dopadů a důsledků na reálnou ekonomiku.

Úkoly

- seznámení s ekonomickou krizí obecně
- seznámení s historií ekonomické krize
- analýza ekonomické krize 2008/2009
- rozbor příjmů fotbalových a hokejových klubů působících v nejvyšší soutěži
- rozbor dopadů krize na kluby a jejich rozpočty
- sestavení prognózy vývoje rozpočtu klubů
- prognózy další finanční krize

3. Hospodářský cyklus

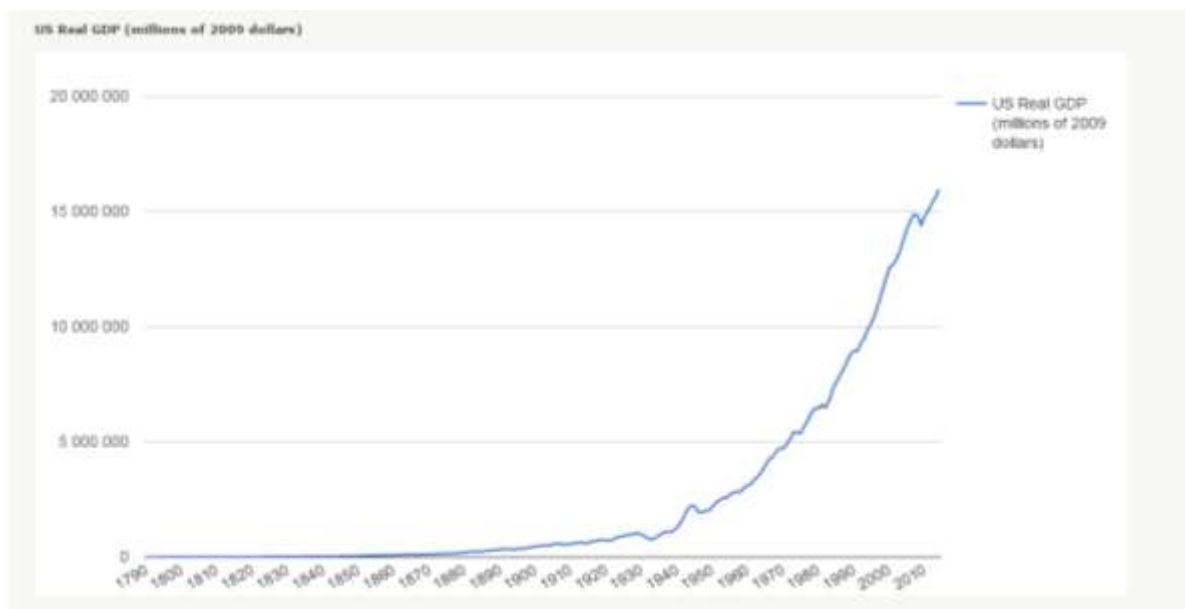
Hospodářský cyklus je v podstatě dlouhodobý ukazatel vývoje ekonomiky. Každá ekonomika prochází určitým vývojem. Při tomto vývoji se střídá relativní růst nebo relativní pokles a právě tuto změnu ekonomické aktivity nazýváme hospodářským cyklem. Hospodářský cyklus tedy ukazuje kolísání ekonomické aktivity. Czesaný (2006, s. 9) definuje hospodářský cyklus jako: *„Hospodářský cyklus je zpravidla definován jako soubor výkyvů agregátní ekonomické aktivity, aproximované hrubým domácím produktem v reálném vyjádření. Toto výkyvné chování ekonomické aktivity jako celku je předmětem teorie hospodářského cyklu.“* Americká instituce National Bureau of Economic Research, která se zabývá empirickým výzkumem hospodářských cyklů, definuje hospodářský cyklus a jeho průběh, jako: *„hospodářský cyklus sestává z expanzí, objevujících se ve stejnou dobu v mnoha dílčích ekonomických aktivitách, následovaných podobně všeobecnými kontrakcemi, ústícími do fáze opětovné celkové hospodářské expanze.“*

Cyklem nazýváme změnu nebo střídání růstu a poklesu, měřeného hrubým domácím produktem. Podle Jurečky (2010, s. 238): *„Cyklus označuje jakékoliv pravidelně se opakující změny a etapy, avšak nezaručuje, že každá etapa musí trvat stejně dlouhou dobu a musí mít stejný rozsah.“* Rusmichová, Soukup a kol. (2002, s. 74) shrnuje, že: *„pod pojmem hospodářský cyklus (business cycle) rozumíme víceméně pravidelné kolísání (fluktuační) skutečného (reálného) produktu kolem potenciálního produktu, resp. růstového trendu.“*

3.1. Růstový trend

Ekonomický růst lze pozorovat v krátkém či dlouhém časovém období. V časově kratším období je hospodářský růst spojován s cyklickým vývojem ekonomiky. Jedná se tedy o krátkodobé fluktuace produktu, které jsou měřeny pomocí ukazatelů nominálního nebo reálného hrubého domácího produktu. V časově delším období je ekonomický růst brán, jako zvyšování produkčních možností určité ekonomiky. Mluvíme tedy o růstu potencionálního produktu. V současnosti vykazuje reálný HDP dlouhodobý růst. Jak znázorňuje graf 3, ve vývoji reálného HPD USA za období 1790 – 2010 je dobře viditelný růstový trend. V grafu si nicméně můžeme

všimnout, že v některých obdobích roste ekonomika rychleji než v jiných, a naopak v dalších obdobích výstup ekonomiky klesá a posléze opět narůstá. Hospodářským cyklem nazýváme právě toto kolísání agregátního výstupu ekonomiky kolem dlouhodobého trendu. (Jurečka, 2010, s. 237)

Graf 1 - Vývoj reálného HDP na obyvatele v USA (1790 – 2010, ceny roku 2009)

Zdroj: OFFICER, Lawrence H. a Samuel H. WILLIAMSON, 2012. Graphing Various Historical Economic Series. MeasuringWorth.Com.

3.2. Teorie hospodářského cyklu

Teorie hospodářského cyklu se zabývá vysvětlením podstaty a příčin cyklických výkyvů a mechanismů, kvůli kterým dochází ke změně dílčích fází v průběhu daného cyklu. Také vysvětluje postupy a mechanismy, jež mohou omezit délku a hloubku poklesu fáze ekonomické aktivity. (Czesaný, 2006) Ekonomickou aktivitu nám, také ovlivňuje, makroekonomická výkonnost, která je dána třemi souhrnnými ukazateli a to jsou: nezaměstnanost, míra inflace, tempo růstu výstupu.

3.2.1. Rozdělení hospodářského cyklu

Rozdělení hospodářského cyklu lze provést na základě těchto podmínek:

a) Tok síly spouštěcího mechanismu

Jeden z přístupů rozděluje teorie podle toho, jestli jsou spouštěcí mechanismy změn v ekonomické aktivitě síly externí nebo interní. Některé teorie předpokládají, že cyklické výkyvy neboli fluktuace ekonomiky spouštějí impulsy, jejichž počátek se nachází mimo ekonomický systém. Každý výkyv vychází z určitého bodu rovnováhy a kolísání ekonomiky trvá do okamžiku, kdy je dosaženo nové rovnováhy. (Czesaný, 2006)

Jednou z možností, která způsobí cyklické kolísání ekonomiky, může být vnější vliv. Tyto vlivy mohou být např. zemědělské neúrody, války, finanční krize, politické krize, atd. Další teorie si zakládají na tvrzení, že fluktuace v ekonomice jsou způsobeny mechanismy, které působí uvnitř ekonomického systému. Podle této teorie jsou tyto mechanismy schopny způsobovat hospodářské cykly. Nicméně teorie vychází z předpokladu, že ekonomika má sklon kolísat bez vnějších vlivů. (Czesaný, 2006) Tuto teorii můžeme znázornit pomocí modelu multiplikátoru – akcelérátoru. Podle toho to modelu rychlý růst produkce zvyšuje investiční aktivitu. Vyšší míra investic zároveň přispívá k dalšímu zvyšování produkce. Tento proces se uzavírá ve chvíli, kdy hospodářství dosáhne svého stropu. Další růst hospodářství se zastaví či zvolní a snížená míra růstu odrazuje další investory. Dochází tedy ke snížení investiční aktivity a to vede k recesi ekonomiky. Mezi vnitřní zdroje nerovnováhy lze tedy zařadit např. mnoho nebo málo peněz vstupujících do ekonomiky, nadměrné investice, nedostatečnou spotřebu, atd. (Holanová, 2012)

b) Druh působícího činitele

Některé teorie třídí cykly podle faktoru působení. Určitý faktor vychází z monetární báze. Jedná se o situaci, kdy peníze mají hlavní vliv na změnu ekonomické aktivity. V protikladu jsou teorie, které označují za hlavní sílu cyklického pohybu tzv. reálné faktory. (Czesaný, 2006)

3.3. Proti-cyklická politika

Protože cyklické propady výroby vedou k nevyužití výrobních faktorů, byly vytvořeny nástroje pro zmenšení rozdílů a výkyvů v hospodářské aktivitě. Obecně platí, že ve fázi kontrakce se uskutečňuje expanzivní neboli pro-inflační makroekonomická politika. Naopak ve fázi růstu a vrcholu se uplatňuje restriktivní neboli protiinflační politika. (Helísek, 2002)

Účinnost proti-cyklické politiky narůstá korektním předvídáním fází hospodářského cyklu. K identifikaci jednotlivých fází cyklu slouží nástroje nazývané se konjunkturální indikátory. (Helísek, 2002)

Tyto indikátory můžeme rozdělit do kategorií (Helísek, 2002):

- Předstihové indikátory
- Souběžné indikátory
- Zpožděné indikátory

Mezi další indikátory, které můžeme v této souvislosti použít, jsou: kvantitativní, kvalitativní, samostatné nebo složené indikátory (Slaný, 2003)

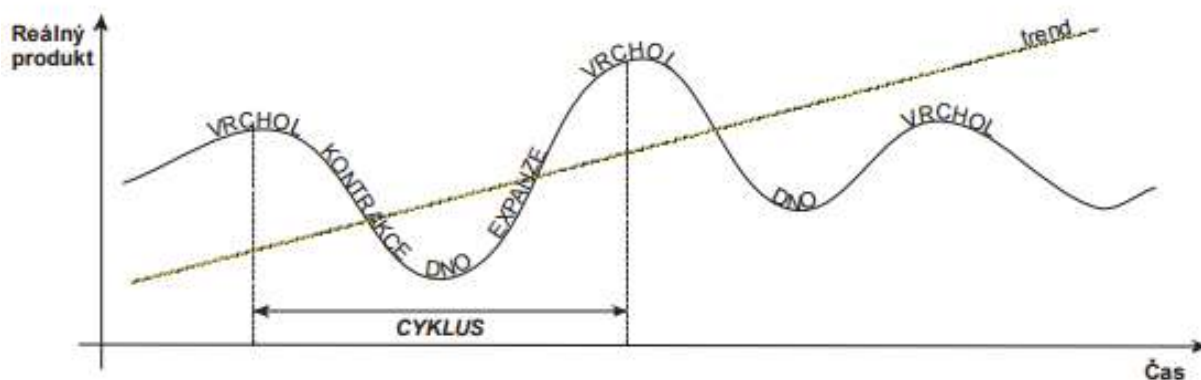
Konjunkturální indikátory jsou zajišťovány v pravidelných intervalech, za účelem zajištění jejich kvalitní vypovídající schopnosti. Veškeré tyto indikátory se využívají k zachycení průběhu hospodářského cyklu. Dále se uplatňují k včasnému rozpoznání změn ve vývoji ekonomiky. (Slaný, 2003)

3.4. Fáze hospodářského cyklu:

Můžeme tedy říci, že hospodářský cyklus je nepravidelná změna celkové neboli agregátní výkonnosti ekonomiky v určitém čase. V průběhu cyklu se ekonomická aktivita vyvíjí a pohybuje. Tento pohyb ekonomické aktivity má několik fází, které ve stejném pořadí navazují vždy jedna na druhou. Nicméně každá fáze má vždy různou délku, proto je každý hospodářský cyklus vždy jedinečný a odlišuje se intenzitou fází a délkou dílčích fází. (Holman, 2002)

Někteří autoři např. Holman (2002) udávají pouze dvě fáze hospodářského cyklu. Rozdělují tedy hospodářský cyklus na období expanze a recese. Většina odborné veřejnosti však obvykle rozděluje hospodářský cyklus na čtyři fáze (Jurečka, 2012):

- **vrchol (boom)** – V období vrcholu ekonomická aktivita ustává a dochází ke stagnaci. Konec této fáze je tvořen horním bodem obratu, tedy vrcholem kde dochází ke zpomalení. Jedná se tedy o nejvyšší dosažený vrchol v cyklu.
- **kontrakce (recese, pokles)** – V tom to období dochází ke zpomalování aktivity ekonomiky. Dochází k nasycení trhu a tím pádem snižování poptávky. Snižováním poptávky dojde k poklesu zisků, růstu zásob na skladě a omezení investic. Fází kontrakce dochází k poklesu reálného produktu. V případě, že kontrakce trvá déle než půl roku, je označována jako recese nebo krize.
- **dno (sedlo, deprese)** – Období, v němž se zastavuje pokles ekonomické aktivity a začíná proces stagnace. Fáze dna navazuje na fázi kontrakce. Dochází ke krachu menších prodejců. Tato fáze končí dolním bodem obratu.
- **expanze (zotavení, konjunktura)** – Časový úsek, ve kterém se ekonomická aktivita opět zvyšuje. Dochází k růstu reálného produktu.

Graf 2 - Hospodářský cyklus (Jurečka, 2012)

3.5. Ekonomické cykly podle délky trvání

Podle délky hospodářských cyklů, měřené od bodu obratu k jeho zopakování, se člení dle Lišky (2004) do tří základních typů:

- krátkodobé = tzv. Kitchinovy cykly v délce 18–40 měsíců představují krátkodobé kolísání reálného produktu, které je způsobeno výkyvy v zásobách, příčiny jsou obtížně prokazatelné
- střednědobé = tzv. Juglarovy cykly v délce 8–10 let jsou důsledkem investic do fixního kapitálu, střídá se v nich období vyššího opotřebení a investování nebo se může jednat též o střídání generací komodit či zemědělské výkyvy apod.
- dlouhodobé = tzv. Kuznetsovy cykly (též Schumpeterovy, Kondratěvovy vlny) v délce 20–50 let jsou vysvětlovány válkami, vědeckými objevy, velkými investicemi do infrastruktury a inovačními výdaji.

Dopad těchto dlouhodobých cyklických změn na vývoj cenové hladiny, změn objemu produkce a investic, podnikatelské aktivity, je minimální. Hospodářský cyklus je diferenciovaný svými zvláštními rysy, které Czesaný (2006) definoval takto:

- Periodicita změn, které určují specifický vývoj hospodářského cyklu (expanze vrchol, kontrakce a dno) není striktně vymezena. Tyto fáze se stále opakují v určitém koloběhu, nicméně délka jejich trvání rozměrů se může diferenciálně odlišovat.
- Délka trvání hospodářského cyklu se pohybuje v rozmezí 2 – 10 let. Jiné druhy ekonomické aktivity probíhají v rámci jednoho roku.
- Hospodářský cyklus se týká celého ekonomického systému, zatímco další krátkodobé pohyby ekonomiky probíhají většinou v některém z dílčích sektorů.

3.6. Strukturální a cyklické výkyvy

Evoluce tržní ekonomiky neprobíhá „hladce“, ale tržní ekonomika podléhá ekonomickým výkyvům. Výkyvy v tržní ekonomice můžeme rozdělit na strukturální a cyklické výkyvy.

3.6.1. Strukturální výkyvy

K těmto výkyvům dochází především díky neustálým změnám v preferencích spotřebitelů, které jsou podníceny vznikem nových technologií a změnou ekonomických zdrojů. Strukturální výkyvy znamenají, že se některá odvětví „zmenšují“ a jiná naopak expandují. Proto nastávají situace, že se u některých výrobců zboží hromadí a jiní naopak mají nedostatek zboží. Tento fakt způsobuje tzv. strukturální nezaměstnanost. (Holman, 2002)

Strukturální výkyvy patří mezi přirozené a nezbytné reakce dané ekonomiky, která se přizpůsobuje změnám na trzích. Strukturální změny můžeme vyjádřit, jako výraz pružnosti a adaptability ekonomiky. Holman (2002, str. 508) říká, že: *„Ekonomika, která se brání strukturálním změnám tím, že svůj trh obežene vysokou hradbou dovozních cel a jiných překážek dovozu, zjistí, že si nepomohla. Obchodní ochranářství drží výrobní zdroje v odvětvích, která ztratila komparativní výhody, což brání expanzi těch odvětví, která komparativní výhody získávají. Taková země brzy zjistí, že klesá její vývoz, což je pro její ekonomiku nebezpečným signálem. V dnešní době žádné země nestačí jen její domácí trh.“* Jako příklad si můžeme uvést komparativní výhodu Japonska, kterou získalo ve výrobě automobilů. Po této výhodě Japonsko zaplavilo trhy levnými automobily. To ovlivnilo evropské a americké výrobce automobilů a vedlo ke „krizi“, která dolehla i na další odvětví, která byla propojená s automobilovým průmyslem. Nicméně se jednalo jen o strukturální pokles, protože Američané a Evropané mohli dovážet japonské automobily jen výměnou za jiná vlastní zboží. To znamenalo zvýšení výroby a vývozu jiných druhů zboží. Došlo tedy k poklesu v automobilovém průmyslu a k expanzi v dalších odvětvích průmyslu. (Holman, 2002)

3.6.2. Cyklické výkyvy

Cyklické výkyvy na rozdíl od strukturálních výkyvů, při kterých některá odvětví omezují výrobu a další expandují, jsou cyklické výkyvy charakterizovány všeobecným poklesem a následně opět všeobecným růstem nezaměstnanosti a výroby. Tento pokles a růst se týká většinou všech odvětví. (Holman, 2002)

3.7. Senzitivnost odvětví na hospodářský cyklus

Každé odvětví ekonomických činností je různě citlivé na vývoj hospodářského cyklu. Tedy příslušnost podniku k oboru je též propojena s různou mírou citlivosti na vývoj ekonomiky, jelikož se většina odvětví v určitém čase nevyvíjí stejně. Je to i kvůli rozdílné úrovni míry zisku a také různým bariérám bránícím vstupu do odvětví. Pro správný odhad vývoje v daném odvětví je důležité znát jeho míru citlivosti na vývoj, typ odvětvové struktury a míru omezení ze strany státu. V zásadě se odvětví dělí na neutrální, cyklická a anticyklická. (Synek a Kislingerová, 2010)

a) Neutrální odvětví

U neutrálního odvětví vývoj přímo nesouvisí s hospodářským cyklem. Jedná se zejména o podniky, které vyrábějí statky nezbytné spotřeby (např. potraviny, léky). Další částí neutrálních statků jsou statky s minimální cenovou elasticitou tedy statky, u kterých se cena pohybuje jen zřídka. Mezi takové statky patří alkohol, noviny, tabákové výrobky, atd. (Synek a Kislingerová, 2010)

b) Cyklická odvětví

Do této skupiny můžeme zařadit firmy, které produkují statky tzv. zbytné spotřeby. Za ty můžeme brát výrobky a služby, které nejsou hlavní pro uspokojování potřeb. Mezi hlavní cyklická odvětví patří stavebnictví a automobilový průmysl. Ukazatelé stavební výroby a prodeje automobilů se často využívají jako tzv. předstihové ukazatele stavu ekonomiky. Příkladem můžeme uvést krizi v roce 2008 – 2009, která zasáhla ve všech vyspělých státech světa zmiňovaný automobilový průmysl jako první. (Synek a Kislingerová, 2010)

c) Anticyklická odvětví

Opakem cyklického odvětví je anticyklické. Podniky produkující tyto statky mají nejlepší výsledky hospodaření v období recese a v případě expanze ekonomiky dochází u těchto výrobků k útlumu. K těmto produktům patří levnější náhražky dražších produktů. Jelikož v období hospodářského poklesu dochází ke zvýšení poptávky po levných výrobcích. Příkladem můžeme uvést levné oděvy, levné potraviny, atd. (Synek a Kislingerová, 2010)

4. Ekonomická krize vymezení základních pojmů

Pro naši práci a porozumění dané problematiky je však důležité definovat si základní pojmy, jako je krize, riziko či hrozba.

4.1. Krize

Výraz krize lze charakterizovat jako mezní status celého systému lidského bytí a činností. Obecně můžeme říci, že tento pojem je stav rozhodujícího obratu, průlomu nebo rovnováhy systému. (Helísek, 2004) Jelikož krize je součástí celé éry lidstva a v případě, že chcí ve své práci určit krizový segment, musíme nejprve specifikovat a vymežit tento segment.

Slovo krize má svůj původ ve starořeckém slově krino, které můžeme přeložit do češtiny jako vybírat, rozhodovat, či měřit mezi dvěma protiklady, za které můžeme například považovat úspěch či neúspěch. Z tohoto slova se postupem času stalo slovo krisis, kterým se vyjadřovala určitá rozhodná chvíle či doba. Podle Zuzáka, Königová (2009, s. 30) „*Lze podnikovou krizi charakterizovat, jako vrcholný bod obratu, v němž se rozhoduje o zlepšení či zhoršení podnikové situace.*“ Není ovšem dobré chápat krizi jen z negativního hlediska, protože krize může být i příležitostí. Jednotlivé krize pak dělí do kapitol (Zuzák, Königová, 2009, s. 34):

- *krize osobní*
- *krize sociální a společenská*
- *krize v důsledku živelních pohroma havárií*
- *krize ekonomického charakteru*

V současnosti je slovo krize velmi frekventované a setkáváme se s ním velmi často. Denně se můžeme dočíst, například v časopise, že určitý zpěvák prochází svojí osobní krizí, či se v krizi nachází určitá politická strana nebo země. Je to dáno především tím, že slovo krize není jednotně chápáno a také pojem není jednoznačně definován. Podle Zuzák, Königová (2009, s. 32) „*může krize zasáhnout jakýkoliv subjekt a vůbec nezáleží na jeho velikosti. V krizi může být jedinec, organizace, politická strana, společnost, světadíl či celá naše zeměkoule.*“ Podle Antušáka (2009, s. 45) je krize: „*Složitá, kombinovaná krizová situace. Je to souhrnný pojem pro více krizových situací po vyhlášení krizového stavu. Je to určitá nestabilní doba či stav věcí, ve kterém se blíží*

rozhodující změna, a to buď změna obsahující distinktivní možnost vysoce nežádoucího výsledku, nebo vysoce žádoucího a krajně pozitivního výsledku. Je to záležitost 50:50 s tím, že tento poměr lze zlepšit proaktivním jednáním nebo zhoršit pasivním jednáním; jde o ohrožení bezproblémového pokračování činnosti orgánů státní správy, samosprávy, podnikohospodářské sféry; jde o vážné narušení základních struktur nebo disparitu základních hodnot a standardů společenského systému; jde především o krizi řízení, tj. narůstáním neschopnosti či neochoty především subjektů řízení správně reagovat.“ Kislingerová (2010) tvrdí, že věda rozlišuje především dva druhy krizí a to finanční a reálné. Tyto dva typy se v současnosti většinou vyskytují společně a často jeden typ slouží jako spouštěč druhého.

Antušák (2009) dělí krize podle typu do kategorií:

- očekávané - neočekávané
- globální - regionální - místní
- ekonomické, hospodářské
- vojenské, bezpečnostní
- tranzitorní
- vývojové
- situační
- psychopatologické, trauma, stres
- věcné
- krize řízení

Podle Zuzáka, Königová (2009) není ovšem dobré chápat krizi jen z negativního hlediska, protože krize může být i příležitostí. Podobně jako ostatní autoři uvádějí, že krize může postihnout každý subjekt. Jednotlivé krize poté dělí do kapitol (Zuzák, Königová, 2009, s. 46):

- *krize osobní*
- *krize sociální a společenská*
- *krize v důsledku živelních pohroma havárií*
- *krize ekonomického charakteru*

4.2. Hrozba

Hrozbou podle Antušáka (2009, s. 48) je: „*Libovolný subjekt, jenž svým působením (činností) může poškodit nebo zničit konkrétní chráněnou hodnotu nebo zájem jiného subjektu (tzv. hrozba intencionální) nebo jev či událost jako bezprostřední příčina poškození nebo zničení konkrétní chráněné hodnoty nebo zájmu (tzv. hrozba neintencionální).*“ Souhrn všech hrozeb objevujících se v daném prostředí pak podle něj vytváří tzv. krizové okolí organizace.

Antušák (2009) hrozby rozděluje na:

- asymetrické - neočekávané, těžko předvídatelné,
- věcné - přírodní, antropogenní, bezpečnostní, vojenské,
- vnitřní - interní, subjektivní.

4.3. Riziko

Antušák (2009, s. 48) definuje riziko jako: „*Veličina spíše abstraktní (nehmotná) a pravděpodobnostně kvantitativní, sekundárně (výpočtem, úvahou) odvozená od hrozby. Představuje možnost vzniku události s výsledkem odchylným od předpokládaného cíle, a to s určitou objektivní matematickou nadějí či statistickou pravděpodobností. Je to tedy kvantifikovaná nejistota. Hovoří o míře (váze) hrozby.*“ Ve své dřívější publikaci uvádí, že hlavním nástrojem kvantifikace rizika je tzv. rovnice rizika. Kopecký a Antušák (2005) uvádějí tvar této rovnice takto:

$$\text{riziko} = \frac{\text{hrozba} \times \text{zranitelnost}}{\text{protiopatření}} \times \text{hodnota}$$

hrozba: proměnná související s aktuální či potencionální činností určitého subjektu

zranitelnost - inherentní míra ohrožitelnosti hodnoty

protiopatření - procedury a nástroje, jimiž je omezována zranitelnost hodnoty

hodnota - důležitost objektu

5. Vymezení pojmu finanční krize

Při vymezení pojmu finanční krize musíme vzít v potaz fakt, že příčiny a problémy ekonomických problémů se většinou nenacházejí v reálné ekonomice, ale mají počátek ve finančním systému. Joseph Stiglitz řekl, že: „*Finanční krize je plodem nepoctivosti na straně finančních institucí a nekompetentnosti na straně politiků.*“ Krize neboli recese je neustále opakující se fáze hospodářského cyklu. Tato fáze se projevuje především růstem nezaměstnanosti, poklesem produkce, růstem cen (inflací), atd. „*Finanční krize ve vyspělých zemích nabývají podobu bankovních nebo měnových krizí. Pro rozvojové země jsou typické kombinace obou těchto krizí s doprovodnými obtížemi při splácení vnější zadluženosti.*“ (Kunešová, 2006, s. 51) Musílek definuje finanční krize komplexněji: „*Finanční krizi definujeme jako výrazné zhoršení velké většiny finančních indikátorů, projevující se nedostatečnou likviditou finančního systému, rozsáhlou insolventností finančních institucí, nárůstem volatility výnosových měr finančních instrumentů, výrazným poklesem hodnoty finančních a nefinančních aktiv a podstatným snížením rozsahu alokace úspor ve finančním systému.*“ (Musílek (2004, s. 12)

V teoretické analýze se pod pojmem „finanční krize“ můžeme setkat s určitými specifickými případy poruch finančního systému. Jedná se o:

5.1. Krize měnová (currency or exchange rate crisis)

Měnová krize znázorňuje případ, kdy dochází k nepředpokládanému oslabení kurzu domácí měny. „*V systému pohyblivého kurzu se projeví jako depreciace nominálního kurzu. V systému pevného kurzu obvykle spekulativní útok na směnný kurz vynutí devaluaci domácí měny nebo donutí centrální banku kurz bránit*“ (Dvořák, 2008, s. 170) Nástup krize začíná tedy v případě tzv. spekulativního útoku na měnový kurs, který vede k oslabení měny, či donutí centrální banku chránit měnový kurs za cenu snížení devizových rezerv, nebo dojde k exponenciálnímu růstu úrokových sazeb. Měnovou krizi můžeme tedy jednoduše charakterizovat, jako problém s platební bilancí, devizovými rezervami a též s devalvační krizí. Většinou se tedy jedná o spekulace proti nerovnovážným pevným měnovým kursům. Příkladem měnové krize je rok 1992, kdy došlo k rozpadu evropského měnového systému. Samostatné měnové krize se bez bankovních a dluhových problémů téměř nevyskytují. (Dvořák, 2004)

Měnová krize je dohromady s bankovní krizí součástí případné ekonomické krize a to za předpokladu, že důsledky selhávání funkcí finančních zprostředkovatelů se nepříznivě odrazí v reálné ekonomice státu. Finanční krize v tomto případě zahrnuje měnovou krizi. Nicméně není pravidlem, že měnová krize musí vyústit do finanční krize. (Helísek, 2004) V odborné literatuře, se dále můžeme setkat s jiným pojetím či odlišným výkladem finanční krize (Helísek, 2004, s. 169):

- *jedná se o synonymum měnové krize*
- *jedná se o prosté spojení měnové a bankovní krize*
- *jedná se o synonymum s fiskální krizí, které může mít dvě pojetí a to je obecný problém v soustavě veřejných rozpočtů nebo problém v neschopnosti vlády splácet zahraniční dluhy*
- *jedná se o výkyvy finančních ukazatelů a cenových ukazatelů*

5.2. Krize bankovní (*Banking crisis*)

Bankovní krize je vždy spojena s tzv. nedostatečnou likviditou. To znamená, že většina obchodních bank je insolventních. Problémem obvykle bývá obava vkladatelů z neschopnosti banky splácet závazky. Tyto obavy vyúsťují v náhlé zvýšení výběrů celkových vkladů z banky. Kohout líčí bankovní krizi jako: „*moment, kdy banky zjistí, že napůjčovaly podnikům a domácnostem příliš – a pak se ukáže, že velká část dlužníků nemá na splátky. Bankovní krize je noční můra. Hospodářství nemůže fungovat bez bank. Začnou-li krachovat, je to velmi zlé, neboť mírná recese se rázem mění v hluboký propad. ... Na rozdíl od běžné recese je bankovní krize vždy důsledkem chyb konkrétních osob. Většinou centrálních bankéřů, kteří napustí do ekonomiky příliš mnoho levných peněz.*“ (Kohout, 2011, s. 157) Důsledkem této situace je úpadek bank a vládní intervence, které se snaží zabránit úpadku bank. Jenže kapitál banky tedy peníze investorů jsou většinou menší než souhrn všech aktiv vlastněných bankou. Podobně jako u firmy jsou v případě krachu prodána všechna aktiva a pokud jejich suma není vyšší než požadavky věřitelů, přijdou věřitelé o část nebo celou investici, jelikož poměr kapitálu a aktiv banky určuje schopnost banky vyplatit věřitele.

Jako obrana věřitelů se zavedly bankovní regulátory, které mají za úkol omezit schopnost bank vlastnit aktiva převyšující jejich kapitál. Tyto regulátory určují tzv.

poměrové číslo, které stanoví minimální poměr kapitálu banky k výši aktiv. Například banka může na korunu svého kapitálu půjčit deset. Je jasné, že každá banka při těchto regulacích může půjčit pouze omezený objem půjček a je tedy limitována. Nicméně banky vynalezly způsob, jak tento limit obejít a to prodejem svých aktiv. Zjednodušeně to znamená, že v případě kdy banka vlastní úvěry za miliardu vytvoří dluhopis s nominální hodnotou jedné miliardy. Tento dluhopis prodá na burze a tímto způsobem dochází k uvolnění kapitálu. Banka následně může ihned půjčit další miliardu. Tento způsob zaručoval velký zisk, protože banky mohli rychle prodat všechny půjčky investorům. Bankovní strategií tedy bylo prodat co nejvíce půjček. Když už všichni, kteří mohli dostat úvěr, úvěr získali, odstartovaly banky hromadné poskytování úvěrů dalším lidem, většinou se jednalo o lidi, kteří na úvěr předtím „nedostali“.

Na začátku bankovní krize byli investoři ochotni bankám navýšit kapitál. Nicméně po zjištění, že banky nevědí, jaké budou jejich ztráty, se investoři stáhli. V případě, že by tímto způsobem byla zasažena pouze jedna banka, by se pravděpodobně nic nestalo. Následoval by krach dané banky a trh by fungoval dále, ale protože se stejně zachovaly všechny velké banky, nastala druhá fáze krize. Během druhé fáze si banky odmítaly půjčovat peníze navzájem. Samozřejmě tato reakce přispěla k prohloubení krize a následnému krachu bank, i přes již zmiňovanou výpomoc od centrální banky. (Ender, 2008)

5.3. Krize dluhová či úvěrová (*Credit or debt crisis*)

Krize dluhové někdy jinak nazývané jako úvěrové krize jsou dalším typem finanční krize. Dluhová krize se projevuje neschopností vlády nebo privátního sektoru splácet zahraniční dluhy. Vnější dluhové krize představují situaci, kdy stát není schopný splácet svůj zahraniční dluh. V takovém případě se dostává do problémů vláda státu. Tento stav se označuje jako „sovereign default“. Nejčastěji se tento problém týká rozvojových států, avšak tato hrozba se týká i států Evropských. (Dvořák, 2008) Dále může při dluhové krizi docházet k tzv. interním dluhovým krizím. Tento druh krize se projevuje chronickou vnitřní předlužeností ekonomik, nárůstem objemu úvěrů a též platební neschopností podniků. Tím často interní dluhová krize způsobuje zamrznutí úvěrového trhu (credit crunch). Zamrznutí úvěrového trhu se projeví negativními důsledky na

reálné ekonomice. V případě dluhové krize se státy často snaží podpořit svou ekonomiku pomocí vládních injekcí. (Dvořák, 2008)

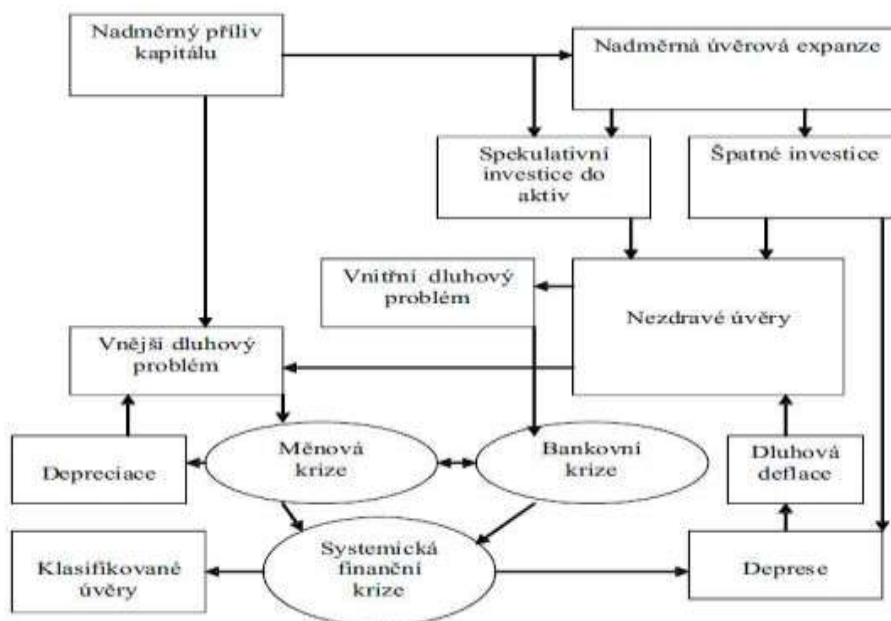

Schéma 3 - Dluhový problém jako příčina vzniku systematické finanční krize (Dvořák, 2008, s. 343.)

5.4. Systematická finanční krize (*Systematic financial crisis*)

Při určení definice systematické finanční krize vycházím ze stanoviska Mezinárodního měnového fondu. Ten definuje tuto krizi jako případné těžké rozpady finančních trhů, které mohou při zhoršení schopnosti trhu správně fungovat, mít nepříznivé dopady na reálnou ekonomiku. (Helísek, 2004) Systematická finanční krize zahrnuje známky všech nebo většiny výše uvedených krizí s různou spojitostí.

Výše uvedené případy jednotlivých druhů krizí se mohou vzájemně propojovat a kombinovat. Může tedy nastat situace, při které mohou mít dle Kunšové (2006, s. 51) společné rysy:

- *finanční deregulace před krizí,*
- *velký příliv kapitálu*
- *zhodnocování domácí měny*
- *zhoršování rovnováhy běžného účtu*

- *velké změny v makroekonomické regulaci jiných států (úrokové míry)*
- *ztráta kapitálu a odchodu investorů ze země - odliv kapitálu může mít pro ekonomiku silný negativní dopad*

6. Základní modely vysvětlující finanční krizi

Musílek (2004) ve své studii shrnuje poznatky světové peněžní a finanční teorie a uvádí základní modely, jež vysvětlují finanční krize v soudobé ekonomii. Mezi tyto modely patří:

6.1. Finanční krize vyvolaná nadměrnou úvěrovou expanzí

Hlavními propagátory tohoto modelu jsou ekonomové Fisher, Minsky a Kindleberger. Začátek finanční krize vidí v nadměrné úvěrové expanzi a přikládají velký podíl exogenním událostem, jako jsou nové objevy a vynálezy, které vytvářejí místo pro nové investice, které jsou často financovány pomocí dluhů. Tím pádem banky zvýší poskytování úvěrů, narůstá peněžní nabídka a cenová hladina. Dochází tedy ke klesání reálné hodnoty závazků, což podněcuje další výpůjčky. Růstem zadluženosti se stupňuje riziko insolventnosti a finanční krize může započít kdykoliv. (Musílek, 2004)

6.2. Finanční krize vyvolaná chybou makroekonomické politiky

V tomto modelu finanční krize vycházíme z Krugmanova modelu platební krize. Původ vzniku finanční krize určuje v neadekvátní makroekonomické politice. Krize platební bilance počíná v případě, že měnová expanze centrální banky je nekonzistentní s kurzovým režimem pevně zavěšeného měnového kursu. Měnová expanze centrální banky způsobí postupné vyčerpávání devizových rezerv. Vyčerpávání devizových rezerv přitahuje devizové spekulanty, kteří útočí na pevně zavěšený měnový kurs. Následkem dochází k dalším poklesům devizových rezerv. Centrální banka je nucena v této situaci zrušit systém pevně zavěšených měnových kurzů a přejít na floatingový kurz neboli pohyblivý měnový kurz. Změna pevného kurzu způsobuje nedůvěru investorů, kteří okamžitě hromadně prodávají aktiva a tím způsobí finanční krizi. (Musílek, 2004)

6.3. Finanční krize vyvolaná nadměrnou finanční liberalizací

Jádro tohoto modelu je v tom, že v případě pokud dojde k liberalizaci finančního systému (liberalizace podnikání bank, zrušení administrativních regulatorních nástrojů, odstranění omezení aktivit bank a ostatních finančních institucí při poskytování služeb, liberalizace kapitálového účtu), začnou se banky chovat neopatrně. V situaci režimu pevného měnového kurzu dojde k získání spekulativního a krátkodobého kapitálu, jenž bankám umožňuje vytvářet expanzivní úvěrovou politiku. Za předpokladu, že banky jsou nezkušené a nejsou schopny rozumně řídit úvěrové riziko, které postupně zhoršuje jejich úvěrové portfolio, dochází k následnému objevení vysokých ztrát. Tyto ztráty zapříčiní odliv zahraničního kapitálu, což vytváří měnovou krizi a reálné znehodnocení domácí měny. Devizová krize způsobí insolventnost nefinančních firem, snížení kvality aktiv bank a v návaznosti rozsáhlou finanční krizi. (Musílek, 2004)

6.4. Finanční krize vyvolaná finanční panikou

Mezi hlavní zastánce této teorie patří Diamond a Dybvig, jež vytvořili teorii bankovní paniky. Teorie bankovní paniky říká, že v návaznosti na určitou negativní informaci (např. vládní prohlášení, neočekávané hospodářské výsledky, atd.) může být odstartována bankovní panika. Předpokladem započetí bankovní paniky je strach individuálních vkladatelů z předčasného výběru prostředků ostatních vkladatelů. V případě, že začnou vkladatelé hromadně vybírat vklady, vznikne bankovní panika, která vytvoří velké ekonomické ztráty (například předčasné pozastavení investičních projektů, insolvence, atd.) a vznikne finanční krize. (Musílek, 2004)

6.5. Finanční krize vyvolaná splasknutím cenové bubliny

Blanchard a Watson (1982) patří mezi představitele teoretického přístupu, který říká, že finanční krize je způsobena splasknutím cenové bubliny. „*Spekulativní bubliny jsou zvláštní jevy vyskytující se na trzích, při kterých dochází k dočasnému velmi výraznému odchýlení od rovnovážné úrovně.*“ (Veselá, 2007 str. 495) Teorie předpokládá, že racionální cenová bublina vzniká v případě, že investoři nakupují aktiva za vyšší nebo nižší ceny než je hodnota očekávaných následujících kapitálových zisků. Rozlišujeme tedy dva druhy bublin a podle Jílka musíme určit: „*Zda se jedná o*

podhodnocená či nadhodnocená aktiva určují analytici porovnáním vnitřní (fundamentální) hodnoty s cenou na trhu.“ (Jílek, 2009 str. 96) Prasknutí této cenové bubliny aktiv je spouštěcím mechanismem velké finanční krize, protože dochází k velkému a rychlému poklesu hodnoty aktiv. (Musílek, 2004)

6.6. Finanční krize vyvolaná selháním trhu

Zastánci této teorie jsou například Krugman nebo Mishkin. Tato teorie spatřuje příčiny finanční krize v tržním selhání finančního systému. Tržní selhání je často způsobeno informační asymetrií. Úplné informace jsou podmínkou efektivní alokace úspor ve finančním systému. Nicméně na trzích dochází k tomu, že různí účastníci disponují lepšími či horšími informacemi a navíc mají různou schopnost vyhodnotit tyto informace. Informační asymetrie se pak na trzích ukazuje v podobě nepříznivého výběru nebo výskytem morálního hazardu. (Musílek, 2004)

6.7. Finanční krize vyvolaná nadměrným přílivem zahraničního kapitálu

Tato metoda se využívá hlavně ve studiích Mezinárodního měnového fondu a zabývá se problematikou příčin asijské krize. Hlavním problémem je podle studie nadměrný příliv kapitálu do úspěšných ekonomik. V průběhu času se objeví měnové a institucionální problémy, které v zájemně s dalšími zápornými faktory (například přehřátí ekonomiky, informační asymetrie, vládní selhání, atd.) vyvolaly začátek finanční krize. (Musílek, 2004)

6.8. Finanční krize vyvolaná institucionální nedokonalostí ekonomiky

Tato metoda řeší vztahy mezi: finanční krizí vs. ochrana práv vnějších investorů a neefektivní vypořádání dluhu s „kamarádským“ kapitalismem. Podle teorie může nedostatečná ochrana práv externích investorů způsobovat hromadný výprodej finančních aktiv. To vede ke zhroucení cen aktiv. Tzv. „kamarádský“ kapitalismus spočívá v dobrých vztazích mezi finančními a státními institucemi. Způsobuje též

alokační neefektivnost peněžních prostředků. Úvěrová politika bank a jejich neúčinná omezení pak záporně ovlivňují kvalitu úvěrového portfolia bank. (Musílek, 2004)

6.9. Finanční krize vyvolaná hospodářskými cykly a strukturálními problémy

Tento model říká, že kolísání ekonomiky je jedním z hlavních aspektů finanční krize. Mezi hlavní zastánce tohoto modelu patří Hutchinson a McDill. Model říká, že finanční odvětví náleží mezi cyklická odvětví, tedy vykazuje prosperitu v období expanze. V případě recese se naopak dostává finanční odvětví do problémů. Hluboká recese, která se vyznačuje dlouhou dobou trvání, výrazným propadem reálného výstupu ekonomiky a značným počtem bankrotů, je podnětem finanční krize. (Musílek, 2004)

6.10. Finanční krize vyvolaná skupinou faktorů

Mnoho ekonomů se domnívá, že finanční krize nejsou způsobeny jedním faktorem, ale celou skupinou příčin. Goldstein a Turner (1996) považují za nejhlavnější důvody finančních krizí: úvěrovou expanzi, makroekonomickou volatilitu, krach cen aktiv a úbytek zahraničního kapitálu, nepřiměřenou přípravu na finanční liberalizaci, nadměrnou státní angažovanost a nepřiměřený měnový režim, nesrovnalosti v účetním a právním prostředí. (Musílek, 2004)

7. Obecné příčiny a implikace krize

Ve vývoji minulých krizí můžeme najít stejné rysy chování trhu. (Kohout, 2011) Tyto rysy jsou podle Kohouta (2011, s. 217):

- *krizi předchází úvěrová expanze (monetární expanzivní politika, příliv zahraničních investic)*
- *expanduje objem úvěrů včetně špatných úvěrů*
- *při dosažení určité hladiny špatných úvěrů nastává bankovní krize*

- *jak reagují bankéři na zprávy o bankovní krizi - omezují poskytování nových úvěrů*
- *následuje hospodářská recese*

Příčiny a průběh finanční krize nemají vždy stejný průběh, nicméně jejich důsledky jsou téměř stejné. Mohou jimi být např. pokles růstové dynamiky HDP, zvýšení nezaměstnanosti, atd. (Czesaný, 2006)

7.1. Chybná měnová politika

Příčinou měnových problémů může být nevyváženost mezi rozhodnutími vlády, centrální banky, a systémem pevného měnového kurzu. Tento rozpor počíná už v expanzivní fiskální politice vlády, která těmito postupy prohlubuje veřejný dluh státu. Centrální banka se v reakci na tuto skutečnost snaží regulovat zvýšení veřejného dluhu. Regulací je veřejný dluh monetarizován a centrální banka tím tak prodává své devizové rezervy a udržuje měnový kurz. Rezervy centrální banky jsou však omezené a jejich pokles vede k vyšším spekulacím na měnových trzích, což většinou opět prohlubuje pokles. Tato situace musí vyústit uvolnění měny centrální bankou a volnou oscilací měny dle vlivu trhu. (Czesaný, 2006, s. 16)

7.2. Efekt přelévání

V této situaci finanční krize nezasahuje pouze jednotlivé země, ale objevuje se i v jiných státech a to v krátkém časovém sledu. Tento efekt má podle Czesaného tři vysvětlení (Czesaný, 2006, s. 17):

- Monzunový efekt

V zemích může dojít k vypuknutí krize, která je způsobena působením globálního prostředí, ze kterého se šíří nepříznivé vlivy.

- Čistá nákaza

Krizová situace v jedné zemi může ovlivnit věřitele, kteří tak přehodnocují makroekonomické veličiny dalších zemí, i v případě že nemusí vykazovat žádné objektivní důvody k těmto postupům.

- Efekt přetékání

Efekt přetékání spočívá v situaci, kdy měnová krize může být transformována mezi zeměmi prostřednictvím obchodního kanálu, kdy v první zemi dochází k růstu kurzu. To vede k oslabení konkurenceschopnosti další země. Transformace může projít též finančním kanálem, kdy dochází k propojení zemí prostřednictvím věřitelů, kteří investovali do obou zemí a z důvodu obav o ztrátu aktiv stahují své prostředky a to z obou zemí. Své aktiva stáhnou tedy nejen ze země zasažené krizí, ale též ze země druhé, která může mít potencionální problémy.

7.3. Finanční panika

K finanční panice dochází v případě, že věřitelé začnou stahovat půjčky, které jsou převážně krátkodobého charakteru a za normálních okolností jsou považovány za solventní, od svých dlužníků. Podmínky finanční paniky definuje Czesaný (2006, s. 16):

- *objem krátkodobých pasiv výrazně převyšuje objem krátkodobých aktiv*
- *žádný privátní věřitel není natolik silný, aby mohl poskytnout dostatečné množství, prostředků, díky kterým by mohly být splaceny již existující krátkodobé dluhy*
- *neexistuje věřitel poslední instance*

V případě naplnění těchto předpokladů, racionální věřitelé chtějí splacení svých půjček. To samozřejmě může znamenat likvidaci dlužníka nebo odložení dalších investičních projektů. (Czesaný, 2006)

7.4. Stádový efekt

Stádový efekt, který má za následek nepřiměřenou odezvu trhu na daný podnět, úzce souvisí s teorií finanční paniky. Stádovým efektem výrazně roste volatilita neboli míra kolísání hodnoty aktiva nebo jeho výnosové míry na trhu. Měnový kurz mírně poklesne, čímž zapříčiní vlnu prodejů spojenou s lavinovým efektem. Lavinový efekt povede až k panickému opuštění měny a zapříčiní tak drastický propad kurzu. Otázkou je, proč k takovému jednání dochází? Odpovědí jsou tzv. vnitřní informace. Každý investor má totiž jiný přístup k důležitým informacím. Tím pádem investor, který uskuteční výraznější transakci, vyvolává paniku, protože může vlastnit určitou exkluzivní informaci. Tímto chováním lze spustit řetězový efekt nepřiměřených reakcí a rychlých přesun aktiv na trzích. (Czesaný, 2006)

7.5. Tržní manipulace

Tento efekt má podobné příčiny a průběh jako stádový efekt. Rozdíl mezi tržní manipulací a stádovým efektem je pouze v rámci lavinového efektu, který je úmyslně vyvolán menším počtem investorů. V případě, že věřitel získá hlavní věřitelskou pozici v dané měně, může spustit vlnu prodejů, které spojuje s veřejnými výstupy ve snaze rozšíření prodeje dále. (Czesaný, 2006)

7.6. Sebenaplnující efekt

Při této situaci je vláda donucena investory, kteří podnikli silný spekulativní útok na změnu kurzu, opustit pevný měnový kurz, a to i v případě, že k tomu nemá žádné důvody. Tento efekt v zásadě postihuje pouze země se slabou politickou stabilitou, velkým vládním dluhem a nízkými devizovými rezervami. Při sebe naplňujícím efektu je důležitá schopnost vlády bránit včas a efektivně svou měnu a též důvěryhodnost vládní politiky udržet pevný měnový kurz. (Czesaný, 2006)

7.7. Splasknutí spekulativní bubliny

Spekulativní bublina nastává v případě, že jsou finanční aktiva nakupována spekulanty za vyšší cenu, než činí jejich předpokládaná fundamentální hodnota budoucích kapitálových zisků. Zvyšováním počtu nákupů těchto „toxických“ produktů bublina roste a narůstá riziko prasknutí bubliny a vznik krize. Krize propuká v okamžiku, kdy dojde k splasknutí bubliny, které je většinou neočekávané, nicméně lze jej předvídat. Existence spekulativní bubliny je za zvláštních okolností racionální chování trhu. (Czesaný, 2006)

7.8. Morální hazard

Případ morálního hazardu nastává v situaci, kdy je bankovní sektor nedostatečně regulován. Dochází totiž k tomu, že bankovní sektor podcení rizika a spoléhá se v případě problémů na pomoc mezinárodních institucí nebo státu. Na mezinárodní instituce či stát jsou tímto přeneseny chyby a ztráty. To nutí instituce zasáhnout do finančních trhů v pokusu zabránit škodám. Nicméně efektivnost oněch zásahů je rozporuplná, protože rizikové bankovní operace jsou touto cestou kryty a eliminuje se tím samovolná regulace trhu, která odstraňuje neefektivně hospodařící subjekty. V konečném důsledku tedy dochází ke zmizení vypůjčených prostředků. (Czesaný, 2006)

Lze říci, že největším problémem je v podstatě fakt, že bankovní instituce, které v ekonomice mají specifickou roli, spoléhají na pomoc od státu či mezinárodních institucí a na základě této ochrany, která hraje vedení bank do karet, mohou beze strachu uskutečňovat výrazně rizikové transakce. Hlavním řešením je tedy předcházet riziku za pomoci bankovního dozoru, který ověřuje bankovní operace, hodnotí rizikovost. Touto cestou lze banky chránit před nesolventností a morálním hazardem. (Czesaný, 2006)

8. Dějiny hospodářských krizí

8.1. Velká hospodářská krize 1929

Na začátku 20 století byla ekonomika USA na vzestupu a patřila mezi nejsilnější finanční a průmyslové velmoci. Hlavním důvodem byl konec první světové války. Evropské země byly zadluženy u USA a ekonomika v USA vzhledem k tomu, že Spojené státy nebyly válkou tolik zasaženy, posilovaly svojí ekonomickou situaci. Ekonomika postupně rostla. Hodnota akcí až do roku 1927 neustále rostla. V tomto roce měly podniky velké množství zásob, mezi lety 1928 až 1929 se objem zásob neprodaného zboží ztrojnásobil. Kvůli stagnaci mezd a zaostáváním koupěschopnosti obyvatelstva za tržní nabídkou se snížilo tempo růstu spotřeby. Růst akcí ovšem pokračoval, až do již zmiňovaného roku 1929. V tomto roce akcie dosáhly maxima. Mezi lety 1927 až 1929 vzrostlo celkové jmění investičních společností až desetkrát. Na začátku roku 1929 začalo docházet k postupnému poklesu výroby z růstu nezaměstnanosti. Na burze byl vytvořen nový rekord Dow Jonesova indexu (Dow Jones Industrial Average (DJIA)). Dow Jonesův index, je jedním z nejznámějších ukazatelů vývoje na americkém akciovém trhu. Jeho popularita je dána především dobou, po kterou je počítán. Patří mezi nejstarší světové ukazatele. Nicméně finanční analytici varovali, že ceny akcí jsou silně nadhodnoceny. (Sborník, Holman, 2004)

Velkou hospodářskou krizi odstartoval v říjnu 1929 krach na Newyorské burze, kdy se začaly hroutit ceny akcií. V literatuře je tento den často označován jako „černý pátek“. Krize se postupně rozšířila z USA do Evropy. Vzhledem k hloubce a délce trvání krize můžeme tuto depresi označit za největší v dějinách kapitalistického systému. V roce 1933 dosáhla „Velká deprese“ svého dna. Během této deprese klesl reálný domácí produkt na dvě třetiny a nezaměstnanost vzrostla ze 1,6 na 12,8 milionu osob. Míra nezaměstnanosti tedy dosahovala hranice 25 %. (Sborník, Kohout, 2004)

V roce 1936 vydal John Keynes publikaci s názvem Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz. V této publikaci autor říká, že hospodářské deprese mohou být navždy odstraněny inflační měnovou politikou a zvyšováním veřejných výdajů. Ekonomové věřili spíše v tradiční systém *laissez faire*, který spoléhá na tržní mechanismy. Nicméně nedokáže zabránit větším hospodářským krizím, tudíž by měl stát sehrát větší ekonomickou roli. John Maynard Keynes v roce 1932 v odpovědi na otázku zda už

v minulosti bylo něco podobného jako tato krize: „*Ano. Říkalo se tomu doba temna, nastalo to po pádu říše římské a trvalo to čtyři sta let.*“ (Sborník, Kohout, 2004)

8.1.1. Příčiny hospodářské krize a její průběh a krizové opatření

Na příčinách „Velké krize“ se dodnes ekonomové nemohou shodnout a je dodnes předmětem diskuzí. V podstatě můžeme říci, že během let se vyprofilovaly 2 hlavní teze. První teze, kterou prosazují keynesiánci, konstatoval, že hlavní příčinou bylo neregulované působení tržních sil. Jiný názor mají monetaristé, kteří tvrdí, že krize proběhla, jako dramatická nicméně přirozená fáze hospodářského cyklu, kterou katastrofálně zhoršily státní zásahy s cílem uměle ovlivňovat hodnotu dolaru. Samotný krach newyorské burzy by pravděpodobně neměl takový dopad v případě, že by nepřerost v krizi v bankovním sektoru. V druhé polovině dvacátého století narůstala na finančních trzích spekulativní bublina, která se po prasknutí změnila v zdroj bankovních krachů. Federální rezervní systém, který plní funkci centrálního bankovního systému Spojených států amerických, reagoval změnou peněžní zásoby a tím částečně tlumil hospodářský cyklus. Tlumením hospodářského cyklu vedlo k vytvoření stabilního hospodářského a finančního prostředí. Tato situace vedla k přehnanému optimismu finančníků, kteří později vytvořili spekulativní bublinu na trzích. Po krachu newyorské burzy se díky pesimismu přestalo investovat a výrazně se snížila i míra spotřeby. V této situaci se spotřebitelé snažili držet finančního hotovost a docházelo hromadnému vybírání vkladů z bank. Federální rezervní systém však nepočal zvyšovat peněžní zásobu vládními nákupy a naopak zvýšil úrokové sazby. Těmito kroky chtěl federální rezervní systém zabránit úbytku zlatých rezerv a udržet zlatý standard dolaru. Tento poslední krok dostal bankovní systém „na kolena“ a nastával krach systému. Během 30. let zkrachovalo asi 10 000 z 25 000 bank v USA. (Sborník, Kohout, 2004)

Hospodářská krize se velmi rychle rozšířila do celého světa, s výjimkou Sovětského svazu, který byl hospodářsky i ekonomicky samostatný. Nejdříve byly zasažené země, které byly závislé na ekonomice Spojených států. V Evropě krize nejdříve zasáhla Německo a Rakousko. Kde došlo podobně jako v USA k hromadnému krachu bank. V Československu krize způsobila pokles průmyslové výroby a zvýšení nezaměstnanosti, která se pohybovala okolo jednoho milionu nezaměstnaných.

Můžeme říci, že hospodářská krize vrcholila v roce 1933. V tomto roce se dostal k moci F. D. Roosevelt a zavedl novou hospodářskou politiku pod názvem New Deal (Nový úděl). Charakteristickým rysem nové hospodářské politiky byla větší pravomoc státu při zásahu do hospodářství. Hlavní opatření New Dealu můžeme shrnout do několika bodů. (Sborník, Kohout, 2004)

8.1.2. New Deal:

- státní dozor nad bankovníctvím, částečná reorganizace bankovního systému a pomoc bankám, které se ocitly v potížích
- devalvace dolaru s cílem podpořit vývoz
- prémie farmářům za redukce osevních ploch a stavů zvířat
- vytvoření kodexů tzv. „čestné konkurence“, jádrem kodexu byla dohoda o stanovení odbytových kvót na vnitřním trhu a o nominálních cenách
- úprava sociálních poměrů dělníků tzv. „kodex práce“, který uznával odbory
- financování veřejných prací z federálních zdrojů s cílem snížit nezaměstnanost a zlepšit infrastrukturu
- vykoupení veškerého zlata z amerických trhů

Nová hospodářská politika zastavila další pokles a změnila směr vývoje hospodářství. Nicméně souběžně s pozitivním vývojem a zlepšováním hospodářské situace se proti hospodářské politice New Dealu zvedla vlna sociální nevole, hlavně ze strany podnikatelských kruhů. Největším problémem byl kodex „čestné konkurence“, který nakonec musel být zrušen.

Graf 4 - Srovnání indexu výroby 20. stol.

Zdroj: Federal Reserve Bank

8.1.3. Přínosy Velké hospodářské krize

- oddělení investičního a bankovního systému
- stabilnější bankovní sektor
- regulace kapitálových trhů

Tyto přínosy pomohly k překonání další bankovní deprese v roce 1987, když došlo k ještě většímu poklesu kusů akcií než v roce 1929. Tento pokles neměl díky lepším opatřením téměř žádný dopad na reálnou ekonomiku.

8.1.4. Srovnání krize 1929 a krize 2008

Při srovnání obou krizí můžeme pozorovat několik společných jmenovatelů. Prvním společným rysem je inflační úvěrový boom vyvolaný uměle nízkými sazbami americké centrální banky, který vedl k poškození kapitálové struktury a špatné alokaci zdrojů. Odsuzování všech spekulantů a snaha nastartovat ekonomiku státními výdaji. Posledním důležitějším společným rysem je zavedení přísnějších regulačních norem. Lucie Vitamvásová srovnává obě krize takto: *„Pokud bychom měli srovnat současnou krizi s krizí ve třicátých letech, jednoznačně krize v minulém století byla horší v tom smyslu, že byla první velkou krizí a svět na ni nebyl připraven. Domnívám se, že i dopady současné krize nebudou tak vážné jako ve třicátých letech, svět je momentálně mnohem více propojen finančně a ekonomicky díky globalizaci. A hlavně díky zkušenostem z předešlých let je už lépe připraven na řešení podobných krizí. Podobnost těchto krizí vidím v tom, že byl zasažen kapitálový trh celosvětově, a hlavně tak obě vznikly z příliš velkého investorského optimismu.“*

8.2. Asijská měnová krize

V roce 1997 vypukla velká měnová krize v regionu jihovýchodní Asie. Týkala se především států, jako je Thajsko, Malajsie, Filipíny, Indonésie, Jižní Korea, atd. Zmíněné státy přitom patřily mezi rozvíjející se a ekonomicky dynamické. Veřejnost označovala tyto státy jako „asijské tygry“. Hospodářská politika „asijských tygrů“ se vyznačovala stálým růstem HDP (5 % - 10 % ročně), nízkou mírou inflace (pohybovala okolo 4%), přebytkovými veřejnými rozpočty a silným přílivem investorů z celého světa. Nikdo neočekával problémy a investoři věřili v „hospodářský zázrak“. Přehnaná

pozitivita vedla k tomu, že banky půjčovaly podnikatelům úvěry bez prověřování bonity klientů. Mezi další negativní vlivy patřila rozsáhlá korupce, posílení amerického dolaru či nová restriktivní měnová politika Japonska. V roce 1997 díky těmto negativním vlivům, začal odliv kapitálu. Výrazné a nečekané deprecie neboli znehodnocení asijských měn zapříčinily velké burzovní ztráty. V porovnání burzovních ztrát s předchozími roky nejhůře dopadla Indonésie, kde byl burzovní pokles cca 82%. Dalším důsledkem byl růst míry nezaměstnanosti, která v Indonésii vzrostla až čtyřikrát a o práci přišlo zhruba 21 % lidí.

8.3. Mexická měnová krize

Mexická měnová krize vypukla v roce 1994. Ekonomika Mexika se až do roku 1994 se rychle rozvíjela. V průběhu rozvoje byl zaznamenán pokles míry inflace, státní rozpočet se pohyboval v přebytku a díky silné ekonomice se Mexiko stalo členem OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) v překladu Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Tato organizace má za úkol koordinovat ekonomickou spolupráci a rozvoj všech členských zemí. Mezi další úkoly patří potlačení nezaměstnanosti, stabilizace a rozvoj mezinárodních finančních trhů. V roce 1994 v Mexiku náhle klesly úrokové sazby. Pokles úrokových sazeb zapříčinil odchod části investorů a odliv finančního kapitálu, který byl umocněn politickou nestabilitou. Během několika měsíců se odlivem kapitálu vytvořila nerovnovážná ekonomika s vysokým deficitem na běžném účtu a slabým bankovním sektorem. V reakci na tuto skutečnost mexická centrální banka provedla 15% devalvaci mexického pesa. Z důvodu devalvace a nestability nastal další mnohem větší odliv kapitálu a došlo k devalvaci mexické měny o 120% a zavedl se volně plovoucí měnový kurz. Konečným důsledkem masového odlivu kapitálu byla finanční krize, kterou se ovšem podařilo překonat během jednoho roku a to hlavně díky stabilizační půjčce od USA, která navrátila důvěru investorům a podpořila příliv kapitálu. (Dvořák, 2008)

Podle Dvořáka (2008) bylo Mexiko zranitelné díky těmto faktorům:

- mimořádná zvýšení nabídky zahraničního kapitálu
- nadhodnocení reálného směnného kurzu a rostoucí deficit běžného účtu

- zvýšení objemu latinskoamerického zahraničního dluhu
- zásadní změna struktury jihoamerického zahraničního dluhu
- většina latinskoamerického zahraničního dluhu neměla produktivní charakter

Bezprostřední příčiny Mexické krize byly podle Dvořáka (2008):

- prudké zvýšení světových úrokových měr
- zlom ve vývoji cen ropy
- posilování dolaru

Nejdůležitější důsledky mexické krize podle Dvořáka (2008):

- nákaza ostatních zemí v regionu
- odliv kapitálu a měnové krize
- vynucená aktivizace obchodní bilance
- vyvolaná recese a inflace
- fiskalizace nákladů finanční krize

8.4. Brazilská měnová krize

V lednu roku 1999 vypukla měnová krize v Brazílii. Počátek krize se vztahuje již k roku 1994, kdy byla v Brazílii realizována měnová reforma s cílem odstranit hyperinflaci. Nejdůležitějším nástrojem protiinflačního boje se stal pevný měnový kurz. V průběhu několika let se inflace v Brazílii snížila z 3 000 % na 2 %. Stabilní kurz měny, nízká inflace a vysoké úrokové sazby přitáhli více zahraničního kapitálu a odstartovali začátek ekonomického růstu. Novým hlavním problémem brazilské ekonomiky se staly vládní výdaje, vnitřní dluh a rychle rostoucí deficit státního rozpočtu. V roce 1998 pod vlivem ruské krize, začali investoři ustupovat od rizikových trhů tedy i z trhu Brazílie. V důsledku této situace došlo k prudkému pádu cen akcií a centrální banka začala intervenovat v prospěch brazilské měny. V roce 1998 schválily vyspělé země světa, Světová banka a IMF finanční pomoc Brazílii v hodnotě 41 mld. USD. Primárním cílem výpomoci bylo řešení deficitu veřejných rozpočtů a motivace soukromých investorů. Začátkem roku 1999 nejvýznamnější stát brazilské federace,

Minais Gerais, oznámil 90 denní odklad splátek svého dluhu vůči vládě. To vyvolalo paniku a vedlo k dalšímu odlivu kapitálu. Centrální banka musela opustit pevný měnový kurz a došlo k devalvaci brazilské měny o 9 %.

Brazilská krize, která souvisí s mezinárodními toky kapitálu, se od asijské krize výrazně lišila některými znaky. Potíží Brazílie nebyla zadluženost soukromého sektoru, ale nadměrná zadluženost státu, vyšší zahraniční zadlužení a snížení cen surovin. (Cihelková, Křížková, Kunešová, Martinčík, 2001)

9. Finanční krize 2008/2009

Následující část bude věnována rozboru hlavních příčin vzniku globální finanční krize. V této části bude dán prostor hlavně USA, protože spouštěcí efekt krize se udál na americkém trhu nemovitostí, tedy respektive na hypotéčním trhu. Poslední finanční krize je v současné době brána, jako nejhorší hospodářský krach od třicátých let, tedy od Velké hospodářské recese. Počátek krize je dán na konec léta 2007, kdy byl zaznamenán krach dvou hegeových fondů investiční banky Bear Sterns. (Foster, Magdoff, 2009) Následně počalo šíření krize do celého světa a nesčetné pokusy vlád krizi zastavit.

Původ krize, ale musíme hledat dříve. Základním problémem byl vznik zákonů, které měly prostřednictvím bank nahrazovat sociální programy a též měly odstranit redlining neboli úvěrové znevýhodnění sociálně slabších lokalit. Banky na základě toho zákona začali poskytovat úvěry i sociálně a tedy i finančně slabším vrstvám. Roku 1997 byl prosazen zákon, jenž zavedl sekuritizaci s cílem navýšit procento lidí z chudých poměrů, kteří vlastní dům. (Holman, Loužek, 2008).

Za charakteristický rys současné finanční krize lze brát celý výčet faktorů, které ji způsobily či rozšířily. Na vznik a průběh krize mělo velký vliv nedokonalost regulatorního prostředí. V celkovém měřítku můžeme říci, že celkově slábne podíl finančních produktů popřípadě služeb, které podléhají regulaci či dohledu při podmínkách rychle nastávajících finančních inovací. Přitom rychle se měnící podmínky jsou často pouze reakcí na zpřísnění regulačních pravidel v určitých částech finančního sektoru. (Kohout, 2009) Institucionální příčiny vzniku finanční krize byly posíleny

souladem škály dalších faktorů a problému v americké ekonomice. Podle Kohouta (2009) k nim patřily:

- *snahy o vyšší výnosy spojené s rizikovějšími investicemi v podmínkách nízké inflace a nízkých úrokových sazeb (dlouhodobé přehřívání americké ekonomiky)*
- *politické zájmy na širší dostupnosti vlastnického bydlení*
- *ochabnutí pozornosti věnované riziku ve finančním sektoru (subprime klienti, sekuritizace, nedostatečný monitoring úvěrového procesu), selhání ratingových agentur, de-intermediation a posilování „stínového“ bankovního sektoru*
- *psychologické a sociologické aspekty (rostoucí „chamtivost“ bankéřů, silící styl žití na dluh často ve spojení se snižující se odpovědností značné části nových generací)*

První zasaženou částí byl hypoteční trh, ovšem nejde jen o hypotéky. Podle všech ukazatelů se jedná o globální systematickou finanční krizi, která má základní příčinu v dluhovém problému. (Dvořák, 2008) Další příčinou jsou také finanční inovace, o kterých se původně mínilo, že prospějí k upevnění finančních trhů pomocí rozložení rizik. Banky, ve snaze o snížení svého úvěrového rizika, vytvářely ze svých bilancí úvěry s vyšším rizikem a to včetně druhořadých hypoték. Následně pak tyto úvěry vyměňovaly investičním bankám za aktiva s nízkým rizikem nebo za hotovost. Investiční banky pak tyto rizikové úvěry sekuritizovaly, tedy skupovaly je do celků nebo balíků, na které vydávaly dluhopisy a dále je prodávaly na trhu. Dluhopisy následně končily v bilancích jiných bank a fondů. Nezanedbatelnou roli v celém procesu hrály ratingové agentury, jež dávaly těmto dluhopisům vysoký rating. Z toho důvodu je kupovali i konzervativní investoři (penzijní fondy, pojišťovny). Úvěrová rizika se tímto rozptýlila, ale též zůstala skryta, neboli rizika byla skryta pod dobrým ratingem. Následná platební neschopnost části dlužníků a snížení cen nemovitostí srazily hodnotu sekuritizovaných dluhopisů a investiční banky utrpěly ztráty obrovských rozměrů. (Holman, 2008)

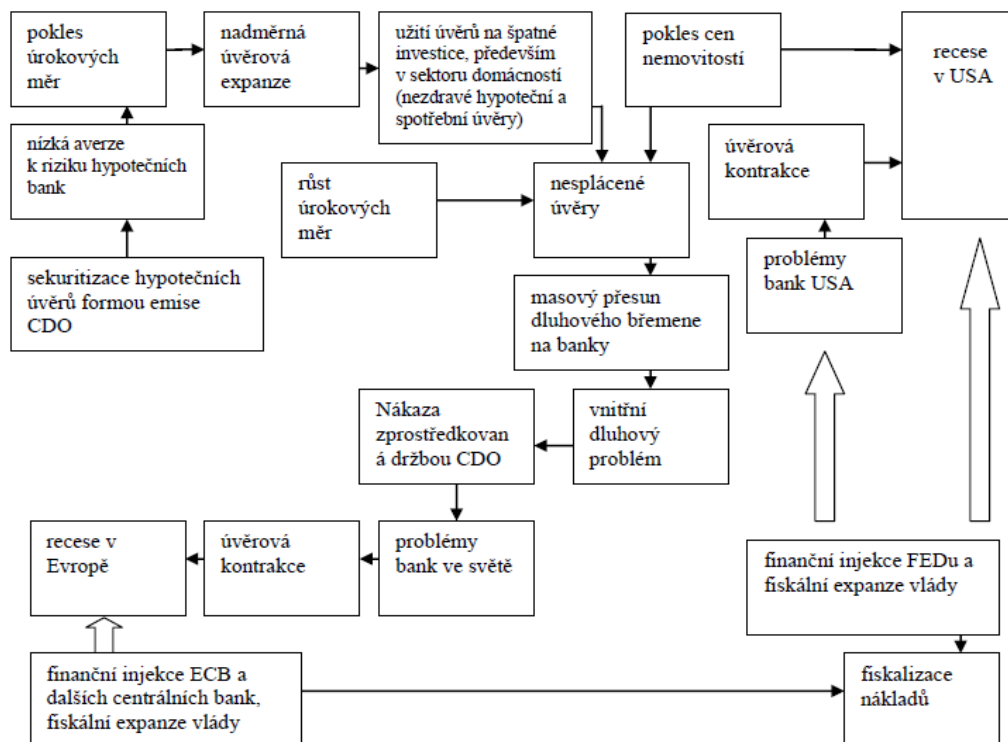

Schéma 5: Logika vzniku a průběhu americké úvěrové krize (Dvořák, 2008, s. 295)

9.1. Příčiny krize

9.1.1. Spekulativní bublina

V historii nalézt množství spekulativních bublin, které zasáhly ekonomiky států (viz kapitola dějiny krizí). První známá bublina na finančním trhu se objevila počátkem 18. století v Anglii a známe ji pod názvem Tichomořská horečka. Následovalo mnoho dalších spekulativních bublin jako například Velký krach, Mexická měnová krize, Asijská krize, atd. (viz předcházející kapitola). Nicméně pro tuto práci je nejdůležitější americká spekulativní bublina s názvem dot. com krize z roku 2001.

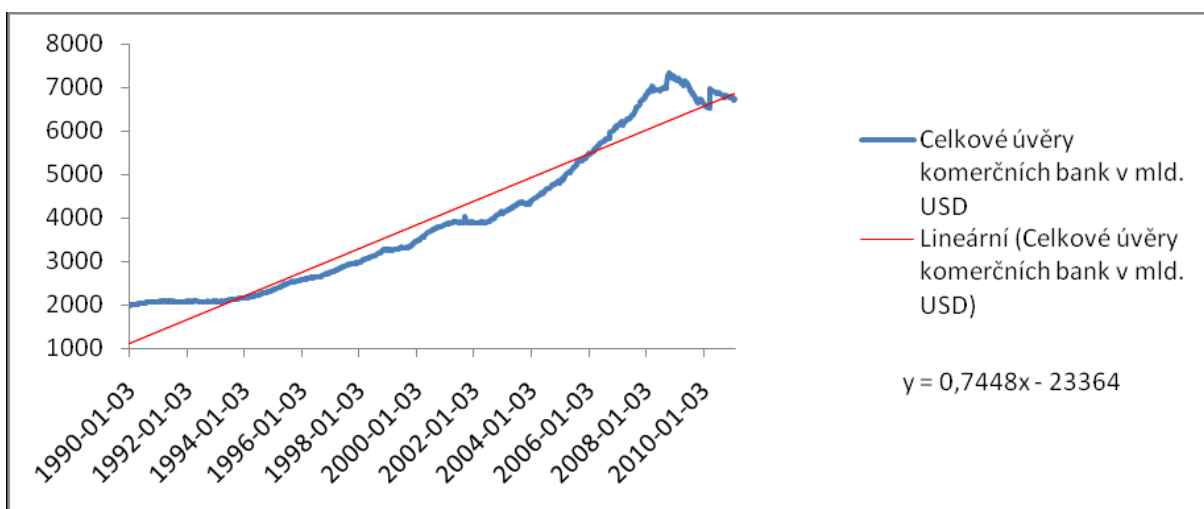
V kontextu s dot. com krizí se musíme zabývat s druhým typem bubliny, který je charakteristický růstem tržních kurzů a vede k nadhodnocování aktiv. Tím samozřejmě láká i méně zkušené investory, protože láká na rychlý velký zisk. Naneštěstí vidina velkého zisku je pro začínající či méně zkušené investory příliš velká a investoři riziko

podstupují bez zvážení reality a historie, ve které již mnohokrát došlo k prasknutí spekulacních bublin. Nicméně investoři věří, že tomu bude tentokrát jinak a díky vlastní sebedůvěře věří, že tentokrát stihnou vystoupit v čas, tedy před prasknutím a utrží velké zisky. Zajímavostí je, že dokonce i někteří odborníci věnující se ekonomii popírají existenci spekulacních bublin. Důsledkem prasknutí bubliny je náhlý pokles a velké ztráty těchto investorů. (Holman, 2008)

Internetová horečka (v originále Dot. com bublina) Firmy investovaly do rozvoje internetového podnikání s vizí abnormální návratnosti. Financování investic probíhalo prostřednictvím emisí akcií (cenných papírů), které byly atraktivní, ale též byly nadhodnocené. Návratnost investic probíhala déle, než se plánovalo, a proto se mnoho firem ocitlo v záporných číslech. Propadem cenných papírů se snížila tržní hodnota technologických firem. V roce 2008 praskla tato internetová bublina. Firmy byly přinuceny odepsat špatné investice a často vyhlásily bankrot nebo popřípadě provést restrukturalizaci firmy a tím zvýšily nezaměstnanost. (Zemánek, 2008)

Spotřebitelé pod vlivem vyšší nezaměstnanosti a špatnými investicemi firem v informačních technologiích byli donuceni snižovat svojí spotřebu a tedy se snížila poptávka, což vedlo k snížení produkce a přechodu do recese. (Zemánek, 2008)

Banky začaly poskytovat zvýhodněné úvěry, jejich snahou bylo zabránit snižování spotřeby a financování další podnikatelské činnosti. Díky tomu se podařilo zastavit růst nezaměstnanosti. Další pomoc při odvrácení recese poskytlo snížení úrokových sazeb, které motivovaly domácnosti k vyšším výdajům v oblasti spotřeby. Nakonec úvěry byly dostupné i nejnižším vrstvám a tím docházelo k stále větší zadluženosti domácností. Růst hrubého domácího produktu USA a nízkých úrokových sazeb zapříčinil schodek v platební bilanci zahraničního obchodu. Tím došlo k odlivu portfoliových investic. Americká centrální banka (FED) zvedla úrokové sazby. Nezáměrně tím zvýšila i úrokové sazby u hypotečních úvěrů. Vyšší úroková sazba vedla ke zvýšení splátek úvěrů. Rostoucí úrokové míry měly zastavit nárůst úvěrového růstu a informovat majitele spekulativních dluhů o hrozbě možné nesolventnosti. Avšak dlužníci si ze začátku neuvědomili hrozbu své možné platební neschopnosti a v kontextu růstu úrokových měr a jejich dalším nárůstem se dále zadlužovali. V tomto bodě začaly mít domácnosti problém se splácením úvěrů. Na následujícím grafu vidíme rychlost nárůstu zadluženosti. Enormní růst počal v roce 2006 a skončil ekonomickou krizí v roce 2008. (Holman, 2008)

Graf 6 - Celkové úvěry komerčních bank v mld. USD

Zdroj: www.irrationalexuberance.com

9.1.2. Realitní bublina a hypoteční krize

Vytvoření a následné splasknutí bubliny na americkém nemovitostním trhu je považováno za základní příčinu poslední finanční krize. S již zmiňovaným snížením úrokových sazeb prudce vzrostl realitní trh. Dlouhodobý hospodářský růst přispíval k růstu cen nemovitostí. Z níže uvedeného grafu je patrné, že od roku 1996 odstartoval rychlejší růstový trend nemovitostí v USA. Od roku 2000 do roku 2005 vzrostla tržní hodnota stávajících domů a bytů o více než 50 %. Nemovitosti dosáhly svého vrcholu v roce 2006. Od roku 2006 začaly ceny nemovitostí klesat. Zpočátku byl pokles pozvolný. V průběhu roku 2008 se ceny propadly o 15%.

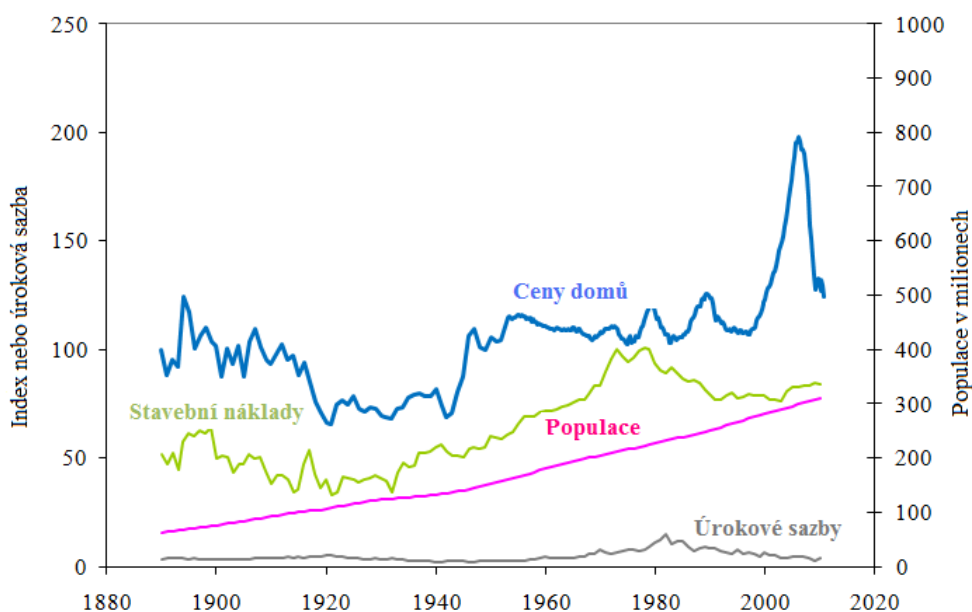

Graf 7 - Prodej nemovitostí

Zdroj: www.eurokom.com

Tady si musíme položit otázku, proč došlo k takovému nárůstu cen nemovitostí?

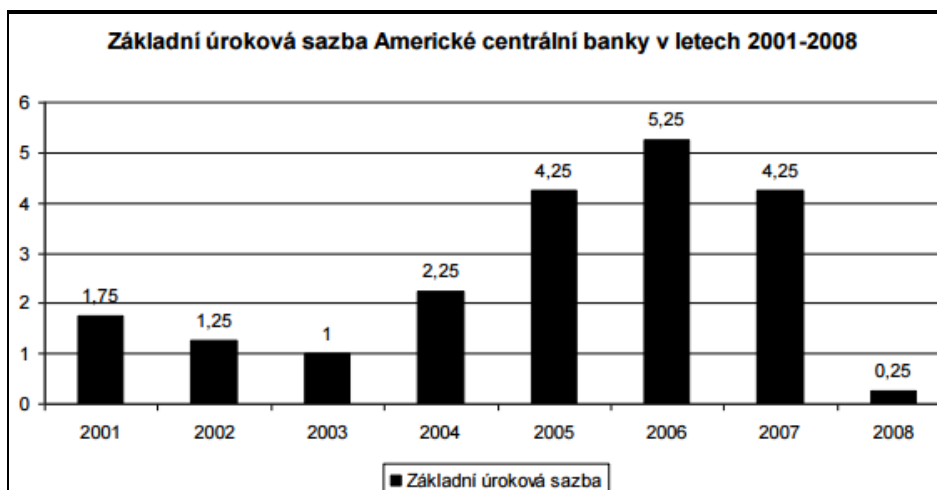
Shiller (2010) vysvětluje teorie, jenž se často používá k vysvětlení nečekaného růstu cen na trzích. První z těchto teorií přisuzuje dynamické zvýšení cen nemovitostí populačnímu růstu. V situaci, kdy populační růst dospěje do bodu, kdy nastane nedostatek pozemků, dojde k zvýšení cen nemovitostí. Tato teorie je ovšem v tomto případě milná, protože od 90. Let byl růst populace stabilní. Další teorie označuje za viníka stavební náklady. Dle teorie je růst cen nemovitostí zapříčiněn nákladovým faktorem. Reálně se však tyto náklady pohybují v dlouhodobém trendu a tudíž je teorie též neúčinná. Poslední teorií, kterou Shiller (2010) zmiňuje je snižování úrokových sazeb. Nicméně i tuto teorii Shiller odmítá a poukazuje na to, že centrální banky snížily úrokové sazby mnohokrát. Všechny tyto proměnné nezorňuje následující graf.

Graf 8 - Vývoj cen bydlení v USA, stavebních nákladů, počtu obyvatelstva a úrokových sazeb, 1890 - 2004

Zdroj: www.irrationalexuberance.com

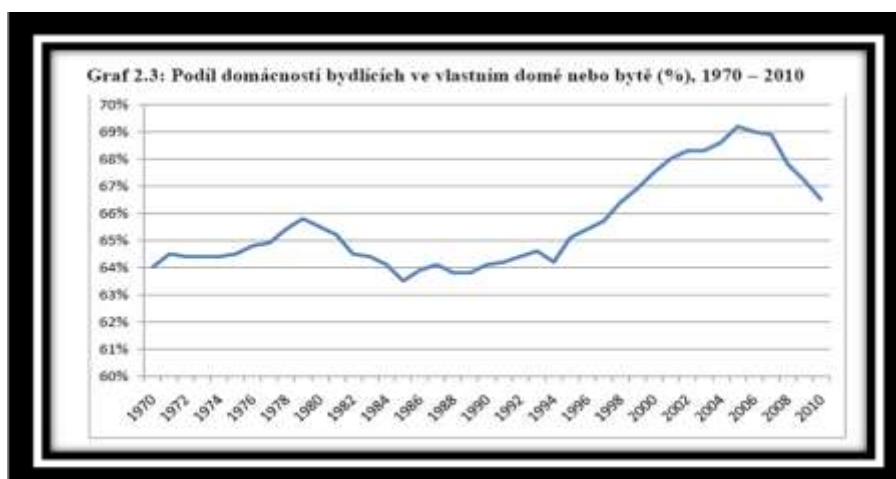
Z grafu jasně vyplývá, že první dva faktory (růst stavebních nákladů a růst počtu obyvatelstva) nevysvětlují velký nárůst cen nemovitostí. Musíme se tedy zaměřit na třetí faktor snižování úrokových sazeb. I když Shiller (2010) tuto teorii zamítá, tak většina odborné veřejnosti snižování úrokových sazeb považuje vedle spekulací s nemovitostmi za hlavní příčinu vzniku nemovitostní bubliny.

Graf 9 - Základní úroková sazba Americké centrální banky

Zdroj: www.eurokom.com

Zmírnění úvěrových standardů a tím způsobený zvýšený zájem o vlastní bydlení nám znázorňuje následující graf, na kterém vidíme vývoj podílu domácností bydlících ve vlastním domě či bytě.

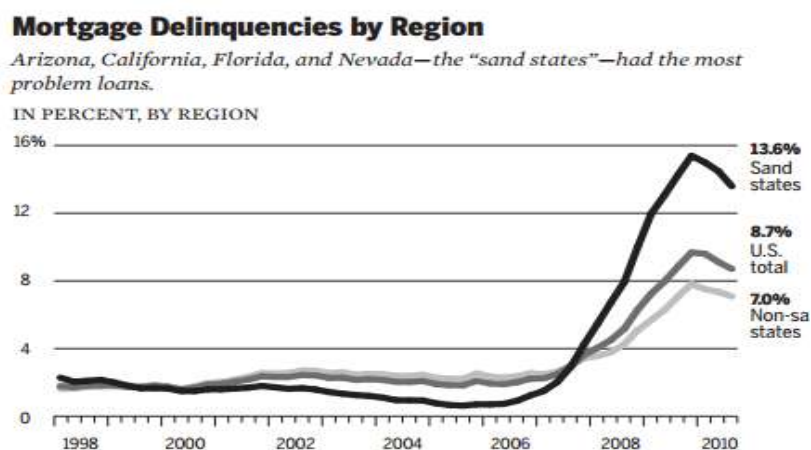

Graf 10 - Podíl domácností bydlících ve vlastním domě nebo bytě (%)

Zdroj: U. S. Census Bureau, www.census.gov

V důsledku růstu cen nemovitostí počal rychlý nárůst nakoupených spekulativních nemovitostí (neočekával se zisk z nájmu, ale zisk z následného prodeje – spekulace). Koupené nemovitosti byly několikrát prodány, než začaly být používány k bydlení. Spekulační zrychlený růst cen nemovitostí vedl banky k domněnce, že hodnota nemovitostí reálně časem poroste i nadále, a proto banky začaly půjčovat i nebonitní klientele. Navíc při získání úvěru nebylo potřeba dokládat žádný přehled příjmů nebo

složit zálohu. Jedním z viníků jsou i sami makléři, jelikož se snažili poskytovat nadměrný počet úvěrů, kvůli provizi. Úvěry poskytované nebonitní klientele se začaly nazývat „ninja hypoteční úvěry“ a velmi rychle byly poskytovány všemi bankami, jelikož nikdo nechtěl ztratit svou pozici na trhu. (Roubini, Mihn, 2011)

Graf 11 - Podíl nesplacených hypotečních úvěrů v USA (v %)

Zdroj: Financial Crisis Inquiry Commission Report, 2011, str. 217

K výše uvedenému grafu se váže i fakt, že americké domácnosti se stále více zadlužují. Rostoucí dluhové zatížení obyvatelstva vždy dláždí cestu k nesplacení závazků a bankrotům. Osobní bankroty během čtyř let vzrostly na cifru pěti milionů. Níže uvedená tabulka ukazuje procentuální podíl nesplacených spotřebitelských dluhů a disponibilních příjmů v průběhu let 1975 až 2005.

Tabulka 1 - Procentuální podíl nesplacených spotřebitelských dluhů na disponibilních příjmech (v mld.)

Rok	Spotřebitelský dluh	Disponibilní příjem spotřebitelů	Dluh vyjádřený v % z disponibilních
1975	736,3	1187,4	62
1980	1397	2009,0	69,5
1985	2272,5	3109,3	73,0
1990	3592,9	4285,8	83,8
1995	4858,1	5408,2	89,8
2000	6960,6	7194	96,8
2005	11496,6	9039,5	127,5

Zdroj: Dvořák Pavel, Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, Praha, C.

H.Beck, 2008, str. 300

Prvním příznakem nastupující recese byl pokles nemovitostí, jenž byl následován také poklesem cen akcií. Mezi těmito trhy totiž byl spojující prvek a to specializované cenné papíry, kterým se říkalo MBS (mortgage-based securities). MBS můžeme přirovnat k českým hypotečním zástavním listům. Před prasknutím bubliny byl trh zaplaven těmito MBS cennými papíry, jež vznikaly následovně. Zákazník si vzal od banky hypoteční úvěr. Příslušná banka tento úvěr vzala a prodala na trhu, kde jej vzaly instituce a svázaly několik hypotečních úvěrů do balíčku. Poté byl balíček prodán na finanční trh. Mezi investory patřily především velké banky, které díky dostatku peněz investovali bez důkladnějších analýz. Postupně se díky vysokému ratingu tyto balíčky rozšířily do celého světa.

Tabulka 2 - Hlavní hypoteční banky v USA a podíl nekvalitních hypoték v portfoliu

Institute	Rizikové hypotéky (mld. USD)	Tržní podíl (%)	Podíl rizikových hypoték (%)
HSBC	25,8	8,8	100
NEW CENTURY	51,6	8,6	86,3
CONTRYWIDE	40,6	6,8	8,8
CITIMORTGAGE	38	6,3	20,7
FREEMONT INVEST and LOAN	32,3	5,4	99,4
AMERIQUEST	29,5	5,4	100
OPTION 1	28,8	4,8	82,3
WELLS FARGO	27,9	4,7	7
FIRST FRANKLIN	26,6	4,4	100
WASHINGTON MUTUAL	26,6	4,4	13,6
RESIDENTAL CAPITAL	21,2	3,5	22,4
AEGIS MORTGAGE	17	2,8	100
ACCREDITED HOME LENDERS	15,8	2,6	100
BNC MORTGAGE	13,7	2,3	100
CHASE HOME FINANCE	11,6	1,9	6,7
AMERICAN GENERAL FINANCE	11,5	1,9	100
WMC MOTRGAGE	11,3	1,9	34
EQUIFIRST	10,8	1,8	100
Celkem	600	100	20,6

Zdroj: Dvořák Pavel, Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize, Praha, C.

H.Beck, 2008, str. 301

Problém nastal v okamžiku, kdy došlo k celostátnímu poklesu cen nemovitostí. MBS začalo klesat a vytvořilo hypoteční krizi, která zasáhla finanční trh. Zasaženy byly hlavně investiční banky a pojišťovny, které vydávaly pojistky proti splátkové neschopnosti. Americké banky odhadem investovaly na hypotečních trzích přes 1,3 bilionu dolarů. Ztráty amerických bank se z roku 2007, kdy činily 2,6 miliardy dolarů, vyhouply v roce 2008 na neuvěřitelných 56 mld. dolarů. Ve chvíli, kdy situace v USA začala být kritická, způsobily zahraniční investice tzv. „převodní mechanismus“. Ten způsobil, že krize, která začala na americkém trhu, se dostala ven a stala se zdrojem dalších krizí.

Hlavních příčiny vzniku současné krize podle Shillera (2010):

- nízká základní úroková sazba
- velká úvěrová expanze
- „umělý“ růst cen nemovitostí
- optimismus na nemovitostním trhu a víra v nekonečný růst cen
- nákup nemovitostí lidmi s malými příjmy a financování nákupu pomocí hypoték s krátkodobou pohyblivou úrokovou sazbou
- následný propad cen nemovitostí
- sekuritizace soukromých dluhů (zejména hypoték)
- podpora FEDU při změně z hypoték s fixní úrokovou sazbou na hypotéky s pohyblivou úrokovou sazbou = zvýšení splátek úvěrů, neschopnost splácet, atd.
- velký zájem investorů o špatná MBS

9.1.3. Následky krize můžeme shrnout takto:

- vlivem malé likvidity se udály bankroty bank a pojišťoven,
- strmý pokles akcií na burze snížil tržní hodnotu firem

- peníze, které investoři a spekulanti nevyužívali na akciových trzích, byly použity na komoditních trzích (stouply ceny ropy, potravin, kovů obchodovatelných na burze)
- zaměření na trh komodit přinesla zvýšení výrobních nákladů a zdražení věcí denní potřeby
- lidé neměli dostatek peněz na splácení hypoték a úvěrů
- snížení nákladů firem zvýšilo nezaměstnanost
- státy byly přinuceny pomoci velkým finančním ústavům napumpováním velkého množství peněz, což přineslo inflaci
- zvýšení inflace přinutilo spekulanty, investory a banky přenést svá aktiva do zlata, jehož hodnota začala prudce stoupat.

10. Finanční krize promítnutá do ekonomiky ČR

Tato kapitola se věnuje dopadům poslední finanční krize na Českou republiku. Zhodnocuje dopady krize a pokusím se zhodnotit a analyzovat opatření vlády.

10.1. Hypoteční trh

V České republice nebyl hypoteční trh zásadně zasažen a to díky konzervativnosti českých bank. Nicméně i přes tuto skutečnost se muselo sáhnout k úsporným opatřením a též se navýšily rizikové přírážky. To způsobilo nárůst úrokových sazeb úvěrů. V roce 2009 hypoteční trh ovlivnila světová finanční krize. Hypoindex, který hodnotí vývoj cen v čase, ukazuje průměrnou úrokovou sazbu, za kterou jsou poskytovány hypoteční úvěry. Z tohoto pohybu indexu je jasné, že hypotéky nejvíce podražily v červenci 2009 a to na 5,66% a naopak nejlevnější byly v březnu 5,5 % stejného roku. (Homolka, 2010)

Objem poskytnutých hypoték v české republice průběžně klesal od roku 2007, který byl v tomto směru rekordní, do roku 2009. V roce 2009 činil objem poskytnutých hypoték 74,4 mld. Kč, to představuje skoro polovinu objemu půjčených hypoték z roku 2007. V prvním čtvrtletí roku 2009 byl vykázán pokles poskytnutých úvěrů až 55%.

Pokles byl způsoben obavami lidí z většího zadlužení v probíhající krizi. Dále měly vliv i spekulace s nemovitostmi, jelikož investoři oddalovali nákup a čekali na klesající tendenci tržní ceny nemovitostí. Značně byly zpřísněny též podmínky pro poskytování hypoték, což omezilo možnost hypotečních úvěrů pro občany a podnikatele. V níže uvedené tabulce je možné pozorovat, že v porovnání čtvrtých kvartálů 2008 a 2009 je výrazný pokles o 27,9 mld. Kč, tedy rozdíl 59 %.

Tabulka 3 - Objem hypotečních úvěrů 2008 -2009

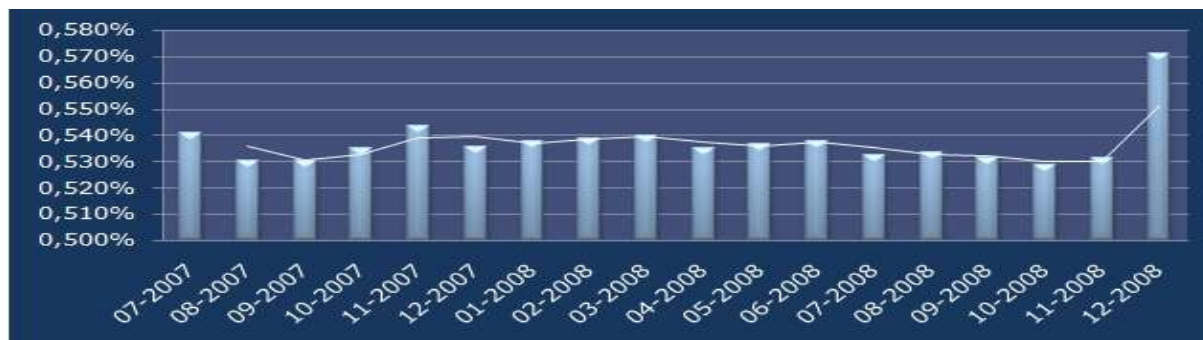
Objem hypotečních úvěrů (v mil Kč)			
období	objem	rozdíl oproti stejnému období předešlého roku	relativní přírůstek
I. Q 2006	26 019		
II. Q 2006	35 308		
III. Q 2006	31 083		
IV. Q 2006	48 250		
I. Q 2007	35 041	9 022	35%
II. Q 2007	59 601	24 293	69%
III. Q 2007	48 998	17 915	58%
IV. Q 2007	40 413	-7 837	-16%
I Q 2008	29 761	-5 280	-15%
II. Q 2008	58 977	-624	-1%
III. Q 2008	47 591	-1 407	-3%
IV. Q 2008	41 982	1 569	4%
I. Q 2009	22 457	-7 304	-25%
II. Q 2009	24 996	-33 981	-58%
III. Q 2009	21 187	-26 404	-55%

Zdroj: http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove_zpravy/2009/Hypotecni-trh-zaznamenal-dalsi-pokles

10.2. Růst problémových úvěrů

Nesplácení úvěrů po krizi se v České republice výrazně neprojevalo. Nesplácené úvěry se v průměru zvedly u podniků z 7% na cca 11% a u domácností z 4% na cca 8%.

Přitom u domácností je zvýšení procenta nesplácených úvěrů dáváno za vinu vyšší míře nezaměstnanosti viz následující kapitola.

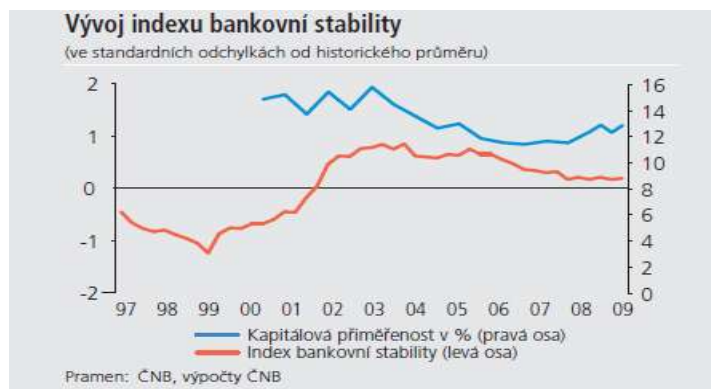
Graf 12 - Objem splátek po splatnosti

Zdroj: <http://www.hypindex.cz/zajem-o-uvery-klesa-pocet-nesplacenych-ovsak-vrostl/>

10.3. Dopady krize na bankovní sektor České republiky

Informace z ČNB o finanční stabilitě 2008 - 2009 uvádí, že bankovní sektor nezasáhl větší ztráty a zisky se snížili jen minimálně. V komparaci roku 2007 s rokem 2008 klesl zisk bankovního sektoru jen o 3%. Česká republika je jako jedna z mála zemí Evropské unie, která je nezávislá na externím financování bankovního sektoru. To platí i přesto fakt, že v ČR existuje velký podíl zahraničního vlastnictví tuzemských bank. Příčinou nezávislosti bankovního sektoru na externím financování je nadprůměrně vysoký poměr vkladů na úvěrech. Úvěrová expanze je tedy financována hlavně ze základních vkladů. Vyšší hodnota vkladů než úvěrů podporuje dobrou bilanční likviditu tuzemských bank. Navíc na rozdíl od jiných členských zemí má ČR velmi nízký podíl úvěrů poskytovaných v cizí měně, což velmi omezuje závislost bank na vývoji zahraničního trhu a dále tento fakt snižuje citlivost dlužníků na znehodnocení kurzu a na vývoji úroků.

Kapitálová přiměřenost v našem bankovním sektoru je tedy v normě a dostatečná. V roce 2009 dosáhla hodnoty 12,3 %. Dle norem ukazatele Tier 115, jehož nejmenší hodnota musí být alespoň 10 %, je český bankovní sektor bezproblémový. Z toho můžeme usuzovat, že banky v ČR jsou likvidní. O tom se můžeme přesvědčit i v následujícím grafu, kde mírné snížení ziskovosti, růst nesplácených úvěrů a lehce horší indikátory úrokového, likvidního a měnového rizika jsou vyrovnány vyšší kapitálovou přiměřeností. (zpráva ČNB, 2009)

Graf 13 - Vývoj indexu bankovní stability ČR v letech 1997 – 2009

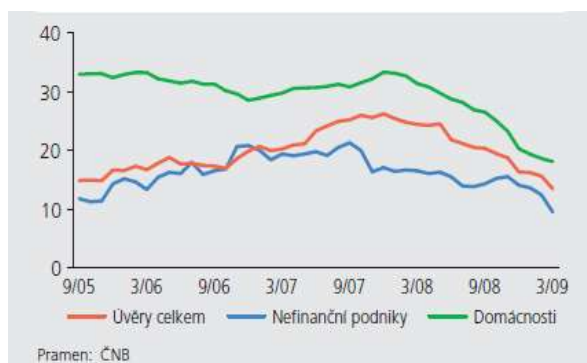
Zdroj:

http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2008-2009/FS_2008-2009.pdf

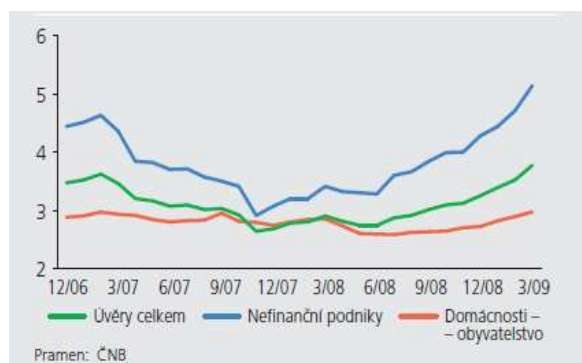
10.4. Vývoj úvěrového portfolia v ČR

V průběhu krize poklesl meziroční růst úvěrů nefinančním podnikům a došlo k omezení poptávky po úvěrech na investice. Dále se výrazně zabrzdl růst úvěrů domácnostem. Toto negativní snížení je znázorněno v následujícím grafu. (viz níže)

Nepříznivý ekonomický vývoj způsobil neschopnost splácet závazky. Tento problém se týkal domácností i firem. V důsledku nesplacení závazků se podíl nesplacených úvěrů postupně zvyšoval a v roce 2009 vzrostl na hranici 3,8 %. Zvyšujícího podílu nesplacených úvěrů si můžeme všimnout v následujícím grafu. (zpráva ČNB, 2009)

Graf 14 - Meziroční dynamika růstu úvěrů v %

Graf 15 - Nesplácené úvěry v %

Zdroj: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2008-2009/FS_2008-2009.pdf

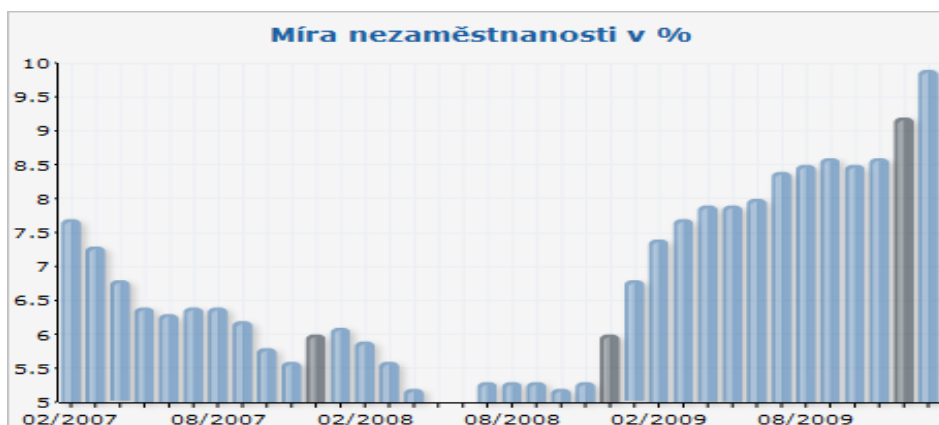
10.5. Vývoj ekonomiky v ČR

Pro ekonomiku České republiky, která byla zasažena finanční krizí, byly charakteristické větší strukturální pohyby při odlišných změnách na ekonomické straně nabídky i poptávky. Též nastal výraznější zvrat mezi poměrem v domácím a vnějším sektoru. Tím pádem vývoj HDP v daném období vykazuje abnormální výkyvy. V české republice se krize naplno projevila v roce 2009 a jednalo se o krizi importovanou, která byla vyvolaná rychlým poklesem zahraniční poptávky.

Česká republika patřila před počátkem krize mezi nejdynamičtější ekonomiky, její výkonnost byla určena dobře danou protiinflační monetární politikou České národní banky (ČNB). Dobře nastavená politika ČNB a zahraniční obchod pomohli překonat některé dopady krize.

10.5.1. Nezaměstnanost

Strmý nárůst míry nezaměstnanosti v roce 2009 je viditelný z níže uvedeného grafu. V prvním čtvrtletí roku 2010 bylo bez práce cca 580 000 lidí. Registrovaná nezaměstnanost stoupla v průměrně celorepublikovém měřítku na 9,9 %, avšak v některých okresech např. ve Znojmě se nezaměstnanost pohybovala okolo 17,5 %. Podle statistických údajů bylo na jedno volné místo, které se nabízelo v prvním čtvrtletí roku 2010, 18 uchazečů. Ve srovnání s EU patřila Česká republika k nadprůměrným, tedy nezaměstnanost zde byla nižší než ve většině států patřících do EU. (CZSO, 2009)

Graf 16 - Míra nezaměstnanosti ČR v letech 2007 – 2009

Zdroj: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/nezamestnanost/>

10.5.2. Inflace

Graf 17 - Míra inflace a její vývoj v ČR (2005 - 2015)

Zdroj: <http://www.kurzy.cz/makroekonomika/inflace/>

Průměrná míra inflace se v roce 2008 zvedla na 6,3 %. To je hodnota výrazně větší v roce 2007, kdy inflace byla 2,8 %. V roce 2008 byla nejvyšší průměrná roční míra inflace za 10 let. Inflační vývoj ovlivnila široká škála faktorů. Mezi tyto faktory patřil růst cen potravin, zvýšení DPH, zvýšení spotřební daně a zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví.

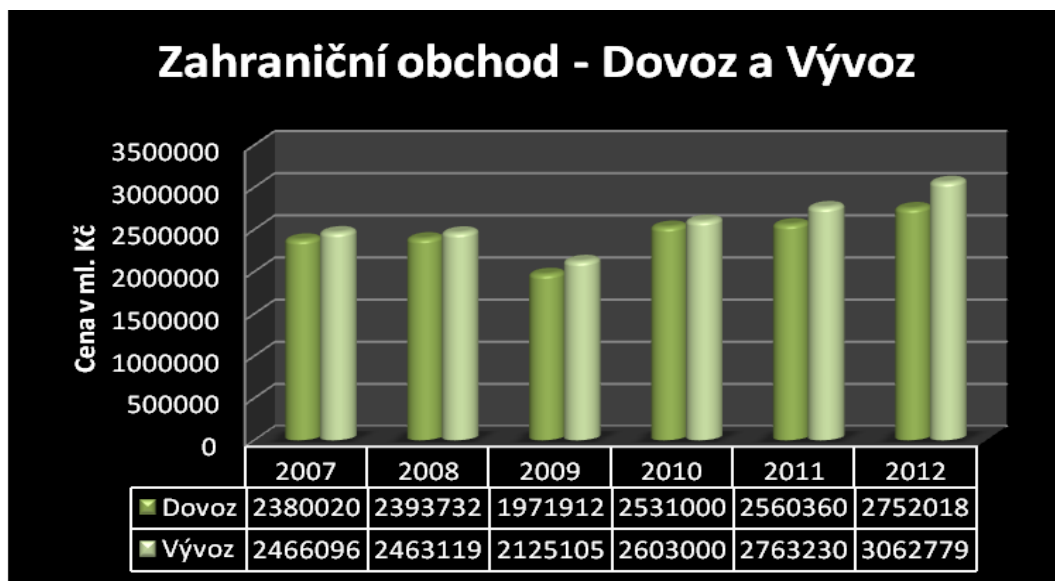
V polovině roku 2009 meziroční inflace viditelně poklesla. Tento pokles vidíme v grafu (viz výše). Inflace dosáhla hodnoty 1,2 %. Za toto snížení mohlo odeznění dopadů změn nepřímých daní a zpomalení růstu regulovaných cen.

Růst spotřebitelských cen byl v roce 2009 veden hlavně pomocí regulovaných cen. Nastal růst cen energií a regulovaného nájemného. Mnohem více však přispěly k poklesu inflace změny v nepřímých daních, odrážející odeznění zpožděného dopadu zvýšení spotřební daně u cigaret do inflace. Abnormálním tempem 14,8 % klesaly ceny pohonných hmot a ceny zemědělských výrobců, což se projevilo na spotřebitelském trhu. (zpráva ČNB, 2010)

10.5.3. Zahraniční obchod

Vývoz a dovoz z ČR zaznamenal pokles již na konci roku 2008 a v roce 2009 měl stále stagnující tendenci. Obrat se za rok 2009 snížil o 15%. Nejvyšší nárůst pasivní bilance měla ČR s Čínou, Japonskem a Ruskem. Na druhou stranu nejvyšší aktivní

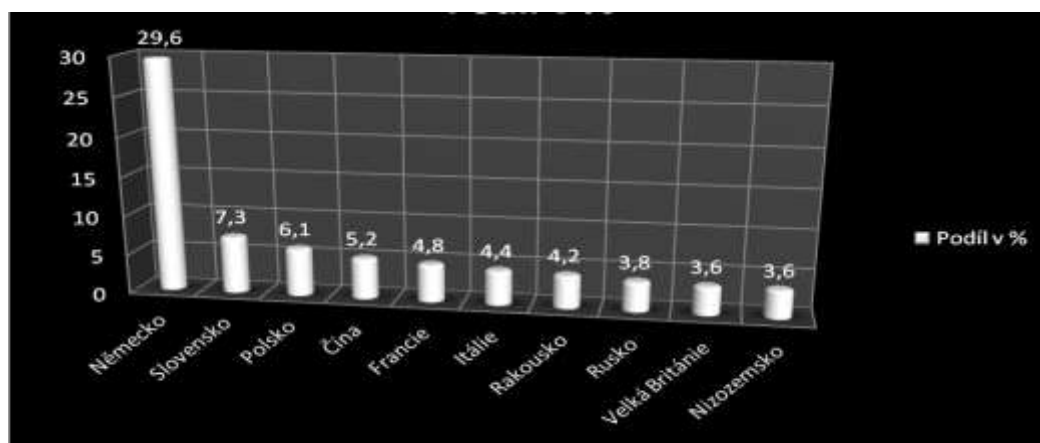
bilanci měla ČR s Německem a Anglií. Za rok 2009 klesl vývoz o 13,8 % a dovoz o 17,7 %. V následujícím grafu vidět změnu v importu a exportu.

Graf 18 - Zahraniční obchod

Zdroj: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/statistiky/zahranicni-obchod/> (vlastní tvorba)

Německo je jedním z největších obchodních partnerů pro ČR a podílí se na našem obratu cca 30 %. Jako pozitivní fakt musíme brát, že je dobré mít za obchodního partnera, tak silnou zemi, nicméně přílišná orientace na jednoho partnera, tedy jednu zemi předurčuje vysokou závislost a též citlivost na ekonomiku partnera.

Obrázek 19 - Největší obchodní partneři ČR v roce 2009

Zdroj: ČSÚ (vlastní tvorba)

Rozšíření počtu zahraničního obchodu, jenž by tíhnul mimo země EU, by za určitých podmínek mohl snížit citlivost zahraničního obchodu na ostatních zemích a přispěl by k lepšímu zvládnutí krize. Tuto věc si však politici uvědomili a navýšili základní kapitál CEB (Česká exportní banka), která se zaměřuje převážně na země mimo EU. V roce 2007 CEB podpořila 96 % podnikatelů, kteří obchodují mimo EU a pouze 5 % podnikatelů, kteří provozují svojí činnost v EU. Finanční krize neminula nikoho, ale přesto si některé asijské státy (např. Čína) udržely vysoké tempo růstu HDP. Nicméně podnikatelé z 85 % podnikají v EU. Proto by bylo dobré, kdyby naši podnikatelé rozložili své investice a obchody rovnoměrně a nepřevažovala jednostranná orientace, která vede k vysoké závislosti.

11. Metodologie

V mé diplomové práci byl využíván kvalitativní i kvantitativní výzkum. Z větší části bylo využito analýzy popisné a to hlavně z důvodu chybějících dat. Dále jsem využil programy Excel (konkrétně funkce LINTREND a FORECAST) a SCILAB, který se využívá pro numerické výpočty, vykreslování 2D a 3D grafů, zpracování signálů a různé simulace. Je to tedy komplexní výpočetní prostředí a v našem případě ho používám pro výpočet analýzy, pravděpodobnosti, vymodelování 2D grafů, atd.

Základní pojmy jsem definoval pomocí popisné analýzy, která umožňuje vyhodnotit pomocí komparace s literaturou realističnost naměřených dat.

K získání hodnot jsem využil externí a interní sekundární data, konkrétně tedy internetové zdroje a odbornou literaturu.

U sekundárních dat je často těžké ověřit korektnost hodnot, protože existují určité zdroje chyb. Je tedy důležité pokusit se čerpat data z originálních zdrojů a nepoužívat interpretace těchto dat. V našem případě je ovšem velmi těžké data z originálních zdrojů získat, proto data získáme z více interpretovaných zdrojů a posléze data komparujeme. Tento postup děláme z důvodu zkreslení některých interpretací.

11.1. Prognostické metody

V prognostické praxi se v dnešní době uplatňuje mnoho různých metod, přístupů a též modelů, které se při složitých úkolech mohou vzájemně kombinovat či doplňovat. Štědroň (2012, s. 39) rozděluje prognostické metody kvantitativní a kvalitativní. Dále autor říká, že: „*Budoucí vývoj je přímým pokračováním reálných (identifikovatelných) a imaginárních (neidentifikovatelných) dosavadních trendů. Proto prognostické metody vycházejí z variantnosti, pravděpodobnosti a mnohoznačnosti budoucího vývoje.*“ Informace u kvalitativních metod se získávají prostřednictvím odborníků daného oboru nebo prostřednictvím různých osobností. Podle Štědroň (2012, s. 39) mezi nejznámější kvalitativní metody patří:

- **delfská metoda** – Metoda, založená na anonymním opakovaném odhadu odborníků.
- **brainstorming** – Tato metoda se zaměřuje na generování velké škály nápadů a bere v potaz to, že z týmové spolupráce se může získat mnohem více nápadů než od samostatného jedince. To znamená, že počet nápadů je úměrný počtu členů ve skupině.
- **panel expertů** – Metoda, která integruje maximální škálu vstupních dat. V tomto případě data poskytují většinou odborníci a výstupem je zpráva o dalším vývoji.
- **metoda analogie** – Přenáší a výsledky procesu z jednoho známého systému do druhého. Předpokladem je příbuznost obou systémů.

Z výše uvedených metod by se v našem případě teoreticky mohla použít metoda Brainstormingu a metoda analogie. Nicméně vzhledem k nedostatečným datům, které máme k dispozici, nemůžeme metodu analogie aplikovat. Z těch to metod nám tedy zbývá pouze metoda Brainstorming, která by za určitých podmínek šla v naší prognóze použít a to v případě, že bychom brali vyjádření manažerů hokejových a fotbalových klubů, jako generování nápadů. Nicméně tuto metodu pravděpodobně nevyužijeme.

Kvantitativní prognostické metody potřebujeme pro prognózy v této diplomové práci. Pro účely naší práce využijeme tzv. časové řady, které představují chronologicky uspořádané údaje. Štědroň (2012, s. 50) definuje časovou řadu jako: „*Ekonomickou časovou řadou se rozumí řada hodnot jistého věcně a prostorově vymezeného ukazatele,*

který je uspořádán v čase směrem od minulosti do přítomnosti.“. Časové řady můžeme dělit do skupin podle různých hledisek.

Prvním dělení časových řad je podle Štědroň (2012, s. 49) rozdělení na deterministické a stochastické.

- Stochastické časové řady obsahují náhodný prvek, který nelze jasně popsat matematickým vztahem.
- Deterministické časové řady nikdy neobsahují žádný náhodný prvek a jejich hodnoty lze dobře a správně předpovídat na základě znalosti matematického vztahu.

Většinu ekonomických časových řad tvoří právě řady Stochastické, které dle způsobu získávání hodnot členů časové řady na řady absolutních (neodvozených) a relevantních (odvozených) ukazatelů. (Štědroň 2012, s. 49)

- Časová řada neodvozených ukazatelů je původní řada, která je dána měřením nebo pozorováním.
- Časová řada relativních ukazatelů je vytvořena změnou či odvozením od absolutních ukazatelů.

Časové řady rozlišujeme i podle vztahu hodnot k času a dále je dělíme na časové řady okamžikové a intervalové. Časové řady intervalové ukazují určitý časový úsek, ke kterému vytváří údaje. Časové řady okamžikové se vždy vztahují dané hodnoty k určitému časovému bodu. Dále můžeme dělit časové řady na dlouhodobé (sledovanost alespoň rok) a krátkodobé (kratší časové úseky). Posledním rozdělení je z hlediska stálosti časového kroku mezi zachycenými hodnotami. Dělíme je na ekvidistantní, neboli časové řady se stejnou délkou v časovém kroku a neekvidistantní, které mají dobu proměnou. (Štědroň 2012, s. 50)

Použité časové řady pozorující rozpočet klubu a dopad finanční krize na klub jsou součástí ekonomických časových řad. Podle mé klasifikace bych je zařadil mezi stochastické časové řady z důvodu závislosti na velkém množství náhodných a modelových faktorů. Budou to hodnoty (řady) z větší části tvořené relevantními ukazateli a též časové řady tvořené absolutními ukazateli. V obou případech se řady

budou vztahovat k určitému dlouhodobému časovému období, takže se jedná o intervalové časové řady v našem případě neekvidistantní.

Další prognostické metody

Mezi další důležité prognostické metody bych zařadil:

- a) **Globální modely rozvoje** - Model globálního rozvoje vytváří účelové systémové rekonstrukce ekonomických či jiných procesů globálního rozsahu, které jsou realizované ve formálním matematickém tvaru.
- b) **Modelování** - Modelování je založeno na logické analogii. Je to tedy proces vytváření analogického zobrazení reálného systému při zachování funkčních totožností. Může nahradit reálný systém zkonstruovaný z relevantních znaků původní reality. Konstrukce modelů je pak tvorbou zobrazení určitého systému při jehož tvorbě jsou vybírány určité znaky (podstatné, relevantní, atd.)

11.2. Maticové funkce

Metoda regresní (korelační) analýzy

Regrese je statistická metoda, která vyhledává určitý matematický výraz, jenž popisuje určitou množinu hodnot. Regresní metoda nalézá závislosti prognózované veličiny na jedné nebo více nezávislých veličinách, s nimiž vnitřně souvisí. Regresní analýza znázorňuje nalezení tzv. regresní funkce, která představuje nejlepší přiblížení ekonomické závislosti u sledovaných veličin. Tato předpověď se používá pro krátký a pomalý ekonomický růst, protože v opačném případě metoda ztrácí přesnost.

Při tvorbě regresní analýzy využijeme program SCILAB a také Microsoft Excel, který nabízí určité maticové funkce, které vytváření lineární regrese. Mezi tyto funkce patří LINTREND, FORECAST a LOGLITREND.

SCILAB

Scilab je vědecký softwarový program pro numerické výpočty. V našem případě nám poskytuje otevřené programovací prostředí, které obsahuje tisíce matematických funkcí a toolboxů (matice, grafy, funkce, simulátory, atd.)

Pro náš výzkum je tento program pravděpodobně nejdůležitější, protože dokáže pracovat s velkým množstvím statistických údajů, vytvářet různé modely a predikce.

Základní funkce používané v SCILABU:

a) Podmíněná pravděpodobnost

Při počítání určité pravděpodobnosti lze k náhodnému pokusu přidat i podmínku, lze tedy říci že nástup jevu A1 je podmíněno jevem A2. Pokud je sledovaný jev A1 a A2 je jevem pozorovaným, pro který platí $P(A2) > 0$, potom je pravděpodobnost podmíněného jevu $P(A1/A2)$ a je dána vzorcem (Pecherková,2014):

$$P(A1/A2) = \frac{P(A1 \cap A2)}{P(A2)}$$

$P(A1 \cap A2)$ je pravděpodobnost průniku jevů (pravděpodobnost výsledků), které jsou společné oběma jevům. (Nagy,2014)

b) Vytváření vektorů a matic

Vektor můžeme definovat jako jednorozměrnou matici. Máme dva různé typy vektorů a to řádkové a sloupcové vektory. V našem případě využíváme vektorů řádkových. Tyto vektory popřípadě matice se vkládají do hranatých závorek []. (Nagy,2014)

c) Bayesova věta

Bayesova věta je vlastně věta o teorii pravděpodobnosti, která říká, jak podmíněná pravděpodobnost nějakého jevu souvisí s opačnou podmíněnou pravděpodobností. (Nagy,2014)

Bayesovu větu lze zapsat jako:

$$P(A/B) = \frac{P(B/A_i) * P(A_i)}{\sum P(B/A_i) * P(A_i)}$$

Podmínky:

- náhodné jevy jsou po dvou disjunktní (nemají společný prvek)
- systém jevů je rozkladem jevového pole

d) Metoda nejmenších čtverců

Tato metoda se využívá ve statistických analýzách a slouží k: „*slouží k aproximaci statistických dat pomocí vhodné analytické funkce. Při analýze časových řad se využívá především k vyrovnaní časové řady, resp. k extrapolaci jejího trendu. Spočívá v odhadu parametru funkce, kterou data vyrovnáváme. Pomocí MNČ se určí takové hodnoty parametru dané funkce, aby se funkční hodnoty nejvíce přibližovaly hodnotám původní řady. Podmínkou je, aby uvedená funkce byla lineární z hlediska parametru nebo byla převoditelná na tvar lineární z hlediska funkčních parametrů.*“ (Štědroň 2012, s. 55)

Existují však dvě základní podmínky:

- Součet skutečných a vyrovnaných odchylek se musí rovnat nule
- Hodnota součtu druhých mocnin odchylek musí být minimální

e) Lineární predikce

Jedná se o případ predikce v případě ověřené závislosti dat, tedy víme, že závislost x a y je lineární.

FORECAST

Tato funkce vypočítá nebo odhadne budoucí hodnotu na základě existujících hodnot. Předpovídaná hodnota je hodnota Y pro danou hodnotu X . Známé hodnoty jsou hodnoty x a y . Nová hodnota je předpovídaná na základě lineární regrese (Podpora Office, 2015).

LINTREND

Tato funkce předpovídá a též provádí uvážené odhady o budoucích datech na základě tendencí vyvozených ze známých dat. Rozdíl mezi funkcí LINTREND A FORECAST je v tom, že funkce FORECAST předpoví pouze jednu vybranou hodnotu, kdežto LINTREND tolik, kolik požadujeme. Z tohoto důvodu využívám funkci LINTREND mnohem více. (Podpora Office, 2015)

12. Model financování sportovních klubů

Problematické příjmové stránky sportovních klubů se věnoval Andreff (2000). Zabýval se hlavně složením příjmů fotbalových klubů. Andreff (2000) rozlišuje tři vývojové fáze, které jsou charakteristické třemi modely financování:

12.1. Amatérský sportovní model

Amatérský sportovní model se zkratkou ASSL (Adhérents-Spectateurs-SubventionsLocal), označuje jako zdroje financování klubů členské příspěvky, subvence v lokalitě a členské příspěvky. Přitom více jak dvě třetiny příjmů pochází právě ze vstupného. Proto nemá amatérský model složitou strukturu, jako profesionální klub. Mezi další příjmy patří příjmy z výsadních míst na tribunách, parkovacích ploch, prodeje propagačních předmětů klubu a výstav. V případě amatérských družstev ve vyšších soutěžích je možné získat peníze z reklamní a sponzorské činnosti. Všechny zdroje příjmů však pochází z regionálních zdrojů. Andreff (2000)

12.2. Profesionální model tradiční

Model profesionální tradiční též označovaný jako SSSL (Spectateurs-Subventions-Sponsors-Local) říká, že mezi finanční zdroje řadíme příjmy ze vstupného, regionální sponzory, subvence. V průběhu 20 století bylo hlavním zdrojem příjmů vstupné. V některých státech existovaly příspěvky vlády či průmyslových vlastníků. Příjmy z reklamy postupně začaly nabírat na významu v průběhu 70 let, kdy firmy hledaly nové způsoby vlastní identifikace a reklamy. Tradiční model byl však neustále závislý převážně na příjmech ze vstupného, např. v 70 letech tvořily příjmy ze vstupného ve francouzské nejvyšší soutěži cca. 81 % a příjmy z reklamy představovaly 1%. V té době prodej televizních práv nehrál žádnou roli, protože televize byla jen veřejnoprávní a klubům by neposkytla finanční náhradu za ztrátu diváků. Andreff (2000)

12.3. Profesionální model současný

Profesionální model, označovaný jako MMMMG (Médias-Magnats-Merchandising-MarchésGlobal), říká, že mezi finanční zdroje řadíme: média, prodej drobného zboží a propagace, magnáti, trhy v globálním světě. Andreff (2000)

V tomto modelu došlo k radikálnímu přeskupení struktury příjmů sportovního klubu. Výrazně se snížil podíl vstupenek na rozpočtu a to ze zmiňovaných 80 % na 20 % během deseti let. Tento trend neustále pokračuje dodnes. Dále klesl podíl příspěvků od lokálních vládních orgánů a často došlo i k zákazu těchto příspěvků. Naopak vzrostl podíl sponzorských darů a reklamy na 20 – 25 %. Též došlo ke zvýšení významu médií. Hlavním důvodem, který osvětluje růst důležitosti médií je vzrůstající konkurence ve sportovním odvětví. Profesionální kluby využívají této konkurence a vyjednávají mnohem lepší podmínky vlastnictví přenosových práv. Média tedy zabezpečují velkou část financování ve sportu. To ale platí jen u sportů, které jsou celosvětově divácky přitažlivé. Novějším jevem ve strukturách příjmů jsou vstupy korporací na pozici investorů, kteří chtějí zhodnotit své prostředky např. Rupert Murdoch (Manchester United). Tento vývoj přináší dvě zásadní změny. Za prvé, o administrativní záležitosti klubu se začínají starat profesionální manažeři. Tento krok by měl, i když samozřejmě nemusí, klubům přinést lepší finanční stabilitu. Za druhé, klubový rozpočet profituje ze

schopnosti investorů přeměnit vložené prostředky do lepší konkurenceschopnosti a budoucího růstu. Andreff (2000)

Díky televizi a novým investorům dochází ke globalizaci. Nejlepším příkladem je Real Madrid. Prosazuje se silnější spojení sportu a obchodu. Mezi nejnovější jevy patří nová strategie evropských klubů, která obchoduje s novými sportovními talenty. Investice na získání nových sportovních hvězd jsou tak gigantické, že většina klubů usoudila, že bude z ekonomického hlediska lepší starat se o nové mladé hráče. Další cestou k zvyšování příjmů patřil vstup na kapitálové trhy, kde peníze získané prodejem akcií, jsou využívány k činnostem klubu či splacení dluhů. V konečném souhrnu můžeme říci, že je současný model postaven na třech pilířích a to: média a propagace, korporace, trhy. Andreff (2000)

12.4. České sportovní kluby zařazené do Andreffova modelu

Situace v českém extraligovém fotbalu a hokeji je ve srovnání s modelem Andreffa (2000) odlišná. ČR patří mezi státy s nízkou návštěvností sportovních utkání, proto tvoří příjmy ze vstupného jen nepatrný podíl v celkových příjmech klubů. Většina extraligových mužstev získává největší podíl z příjmů od sponzorů. Výjimka může nastat v případě větší transferové politiky. Média hrají významnou roli jen v případě účasti klubu na evropských soutěžích. České kluby jsou po příjmové stránce většinou závislé na regionálních zdrojích a často jsou jejich spoluvlastníky města. V Andreffově (2010) klasifikaci je nelze jednoznačně zařadit do konkrétního modelu financování.

13. Analýza příjmů sportovních klubů

Struktura a objem příjmů či nákladů kteréhokoliv klubu je ovlivněna především následujícími faktory:

13.1. Externí faktory

a) Ekonomické podmínky

Úroveň ekonomického rozvoje státu, ze kterého klub pochází, jasně souvisí s rozhodováním klubu v okruhu sportovní výkonnosti, zapojení do různých druhů podnikání a ekonomického hospodaření.

b) Popularita sportu ve státě

V České republice se nejvyšší popularitě mezi sporty těší právě fotbal a na druhém místě je hokej. (Čáslavová, 2009)

c) Rozvoj vnitřních mediálních trhů

Schopnost domácích masmédií dobře a kvalitně nabídnout produkt sportovního průmyslu. V případě kvalitní nabídky se otevírá cesta k neomezenému zvýšení příjmů klubů z prodeje televizních a komerčních práv.

d) Rozvoj domácí ligy

Vývoj domácí ligy, který musí přispívat k ekonomickému a sportovnímu vývoji klubů. Rozvoj ligy závisí na kvalitě managementu sportovní federace a na dalších faktorech.

13.2. Interní faktory

a) Prestiž klubu a jeho značky

V případě prestiže značky začíná značka přinášet klubu užitek až v případě, kdy se stane značka celosvětovou.

b) Transferová a mzdová politika klubu

Vedení sportovních klubů se v tomto případě nabízí dvě možné cesty. Za prvé, klub může sázet na sportovní úspěch a možný budoucí ekonomický

úspěch. Tento úspěch je nicméně podmíněn nákupem hvězdných hráčů a s tím spojené zvýšení mzdových nákladů. Za druhé, klub se může spokojit s náhodným sportovním úspěchem, který bude v určitých mezích a posléze prodávat své hvězdné hráče. Tím si samozřejmě klub zvýší příjmy a sníží mzdové náklady. Novotný (2010)

c) Sportovní úspěch

d) Kvalita managementu klubu

Kvalitní management klubu je důležitý z hlediska správného výběru směru rozvoje klubu a též při volbě transferové a mzdové politiky

14. Zdroje financování sportovních klubů

Zdroje financování vyjadřují, jakým způsobem si sportovní klub opatřil svůj majetek. V této kapitole se budu zabývat zdroji financování sportovních klubů. Zdroje financování můžeme rozdělit do dvou základních kategorií a to na zdroje tradičního financování a zdroje financování z doplňkových činností.

14.1. Tradiční zdroje financování

Tato kapitola se zaměřuje na základní typy tradičních finančních zdrojů, které jsou využívány k podpoře klubových rozpočtů. Nicméně pro hokejové a fotbalové kluby v nejvyšší soutěži slouží tyto zdroje spíše jako „doplňek“ nebo menší část při sestavování klubových rozpočtů. (Novotný, 2010)

Tradiční zdroje financování podle Novotného (2010):

a) Členské příspěvky

Výše příspěvků je ovlivněna jak sportovním odvětvím, tak i regionem, ve kterém chceme vykonávat danou sportovní činnost.

- zápisné - platí se většinou při vstupu nového člena do sportovního klubu
- členské příspěvky

- oddílové příspěvky - slouží k financování činnosti oddílu (účast na soutěžích)

b) Dary

Dary mohou být poskytnuty peněžní nebo nepeněžní formou. Dárce nemá nárok na protislužbu. Často darují dlouholetí členové, nadační fondy či nadace.

c) Patronáty

Časté hlavně u velkých firem, které dávají velké finanční prostředky na podporu mládežnických družstev příslušného klubu.

d) Příspěvky od zastřešující sportovní organizace

Nejčastěji se jedná o příspěvek z ČSTV, které získá finanční zdroje, které následně rozdělují mezi svazy. Svazy tyto finance přerozdělují mezi sportovní kluby.

e) Startovné

Nepříliš často využívaný příjem. Využívá se pouze při pořádání sportovních akcí.

f) Vstupné na sportovní akce

Vstupné na sportovní akce je jeden z mála tradičních zdrojů, který může mít větší podíl v celkové finanční rozvaze. Může patřit i mezi základní zdroje financování klubu. Nicméně v nejvyšších soutěžích se jedná cca o 1 až 10 % z rozpočtu klubu.

g) Dotace od vlády

Dotace od státu zajišťuje MŠMT. Přidělení této dotace je podmíněno kvalitou a typem projektu. Většinou se jedná o rekonstrukci areálu či krytí nákladů na provoz.

h) Příspěvky municipalit

Jedná se o příspěvky od obcí, v klubech se jedná většinou o příspěvky na opravu sportovního zařízení nebo příspěvek na provozní náklady klubu.

i) Úroky z uložených vkladů

Některé profesionální kluby využívají tuto cestu k získání dalších finančních prostředků. Jedná se zisky z termínovaných vkladů či nákup akcií a z toho plynoucí zisky.

14.2. Zdroje financování z doplňkových činností

Jako doplňkové zdroje označujeme takové zdroje, které nepatří mezi zdroje z hlavní činnosti a jsou zdaňovány. V hokejové a fotbalovém prostředí se tyto zdroje staly nejdůležitějšími a největšími příjmy sportovních klubů. (Novotný, 2010)

Mezi zdroje financování z doplňkových činností můžeme podle Novotného (2010) zařadit:

a) Sponzorské příspěvky

Až na určité výjimky řadíme sponzoring jako jednoznačně nejvýznamnější zdroj peněz pro hokejové a fotbalové kluby. Na rozdíl do daru je sponzorství vázáno určitými podmínkami. Sponzorovi jsou v závislosti na výši peněžní sumy či délce sponzorování nabídnuty tzv. protislužby. Nejčastějšími protislužbami jsou loga na klubových dresech, loga na vstupních branách, mantinelech a reklama v klubových novinách či na webových stránkách klubu. V širším kontextu můžeme sponzorovi dle Čáslavové (2009) nabídnout:

- Nabídku sportovních produktů
- Nabídku reklamních produktů
- Nabídku společenských činností až po VIP programy
- Nabídky image sportu a sportovního klubu

b) Suvenýry a upomínkové předměty se symbolikou klubu

Klubové suvenýry se v ČR prodávají jen u nejpopulárnějších sportů, tedy u hokeje a fotbalu. V západní Evropě a USA má tato forma financování značný procentuální podíl ve struktuře příjmů.

c) Výpůjčky od členů nebo majitelů klubu

Tato možnost se využívá většinou jen ve výjimečných případech.

d) Nájemné z klubových sportovních zařízení

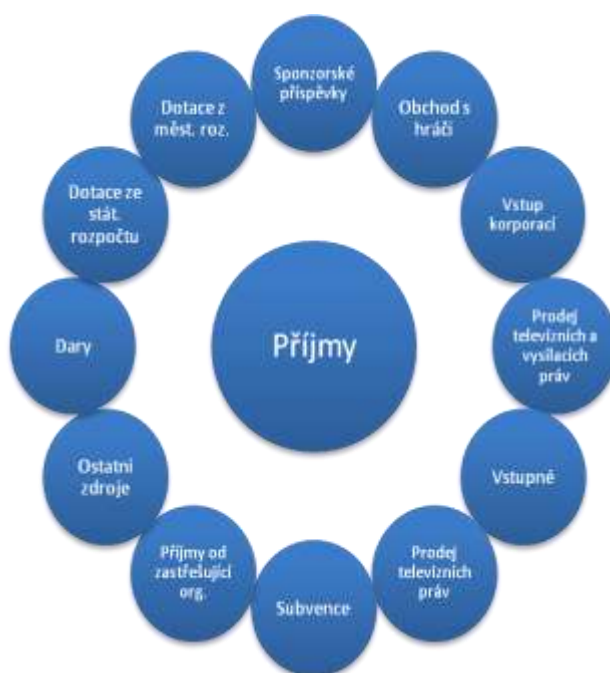
Nájemné z klubových zařízení je specifický příjem, který je charakteristický pro ČR, jelikož v majetku klubů jsou 2/3 všech sportovních zařízení.

e) Bankovní půjčky

Bankovní půjčky si sportovní kluby vzhledem ke svému majetku sice mohou dovolit, nicméně tuto formu financování často nevyužívají, protože bankovní půjčky mají velké úrokové sazby. Většina klubů se tedy těmto půjčkám vyhýbá.

14.3. Zdroje financování Lední hokej

V České republice využívá profesionální hokej širokého spektra možných zdrojů financí a jedná se tedy o mnohazdrojové financování.

Graf 20 - Mnohazdrojové financování hokejových klubů v ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Rozpočet hokejového extraligového klubu je podle Novotného (2010) tvořen ze 75 % příspěvky od sponzorů, 12 % příspěvky od města, 10 % příjmy ze vstupného a 3 % další zdroje (reklamní předměty, prodej hráčů, atd.).

K problematice financování klubů se vyjádřil i manažer HC ČSOB Pojišťovna Pardubice. HC ČSOB Pojišťovna Pardubice je podle dostupných údajů nejbohatší klub v české extralize, který s rozpočtem 160 mil. Kč, překonal ve svém rozpočtu i Spartu s rozpočtem 110 mil. Kč. Tento vysoký rozpočet manažer obhájí vysokými náklady klubu. Též uvádí, že Pardubice skončily v zisku 6 milionu korun a to díky úspěšnému snížení nákladů na pronájem haly. Nicméně i přes tuto vydařenou sezónu dodává, že kvůli ekonomické krizi, která doléhá na řadu klubových partnerů, bude muset rozpočet snížit, protože právě sponzoring plní rozpočet pardubického klubu z 90 %. Kluby v hokejové extralize jsou na sponzorech životně závislé: *"Rozpočet klubu je pokryt partnery zhruba z osmdesáti procent. Máme přes stovku partnerů,"* přiznal generální manažer Sparty Praha, Petr Bříza.

V současné situaci je velice složité vycházet ze statisticky přesných čísel, protože každý hokejový klub má unikátní strukturu příjmů, která je podmíněná velkým množstvím faktorů. Nicméně při pohledu na dostupné informace můžeme říci, že většina pravidelných příjmů sportovního klubu pochází ze sponzorských příspěvků.

V následující prognóze nebudeme tedy v úvahu brát transfery hráčů či různé výjimečné příjmy, jako dotace atd. Na zřetel nebudeme brát ani vstupné, protože to se v lineárním ročním průměru výrazně neliší a krize na vstupné neměla téměř žádný ekonomicky výraznější dopad. Což dokládá následující tabulka.

2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
4 209	4 999	4 332	4 384	4 784	4 902	5 240	4 935	4 824	5 167

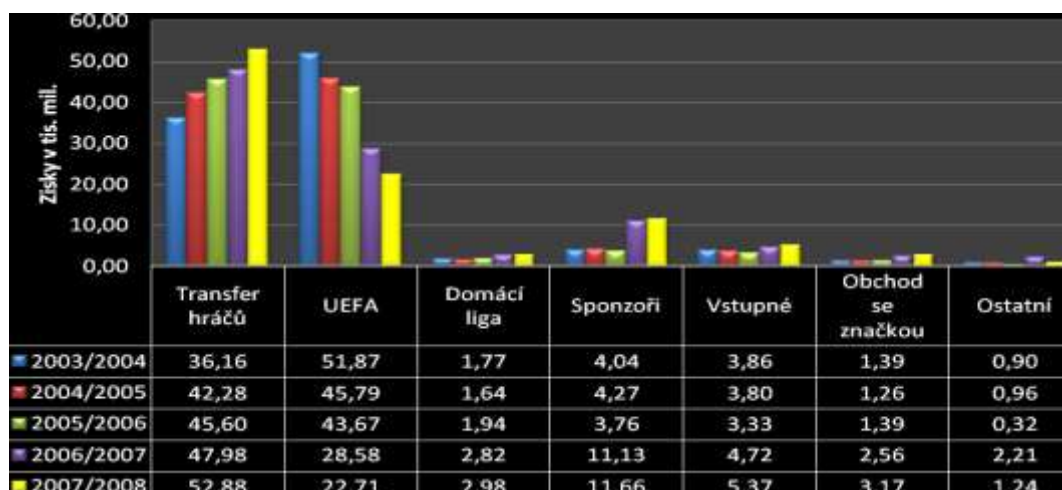
Tabulka 21 - Průměrné vstupné na ELH

Zdroj: www.sportovninoviny.cz (vlastní zpracování)

14.4. Zdroje financování Fotbal

Zdroje financování fotbalových klubů jsou stejné jako zdroje financování u hokejových klubů (grafické znázornění viz kapitola výše). Nicméně liší se procentuálním zastoupením ve struktuře příjmů a podobně jako v hokeji i ve fotbale má každý klub unikátní podíl příjmů. Bohužel i v tomto případě je velmi složité získat dlouhodobá konkrétní čísla. Například z níže uvedené tabulky vyplývá, že Sparta má

největší podíl příjmů z transferu hráčů a ze soutěží UEFA, které jsou nadstavbou v rozpočtové stránce. Nicméně v případě, že budeme vycházet z průměrného složení podílů příjmů u fotbalových klubů, dostaneme se ke stejnému výsledku jako u klubů hokejových, tedy největším zdrojem „klasických“ příjmů jsou sponzorské příspěvky.

Graf 22 - Struktura příjmů Sparty v sezónách 2003 až 2008

Zdroj: www.sparta.cz

Pro lepší znázornění struktury příjmů jsem graficky znázornil v níže uvedeném grafu. Tento graf znázorňuje strukturu příjmů AC Sparta Praha. Nicméně tento graf zahrnuje příjmy z transferů hráčů, které má Sparta v porovnání s ostatními ligovými kluby nadměrné, též zahrnuje příjmy z Evropských soutěží, jenž většina fotbalových klubů nemá. Respektive Evropských soutěží se účastní jenom pár klubů.

Graf 23 - Podílová struktura příjmů Sparty v % za rok 2007/2008

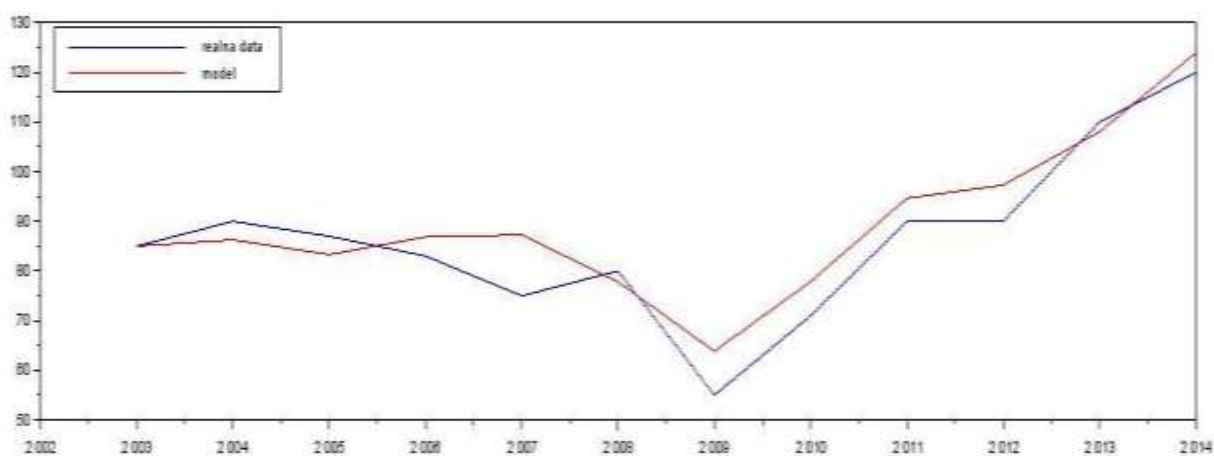
Zdroj: Výroční zpráva Sparty 2007/2008

14.5. Vliv finanční krize na zdroje příjmů sportovních klubů

Je tedy jasné, že každý fotbalový či hokejový sportovní klub má unikátní strukturu příjmů. V našem případě bude nejlepší vycházet z předpokladu, který jsem zmiňoval již výše, že největší část příjmů pro sportovní kluby tvoří sponzoring.

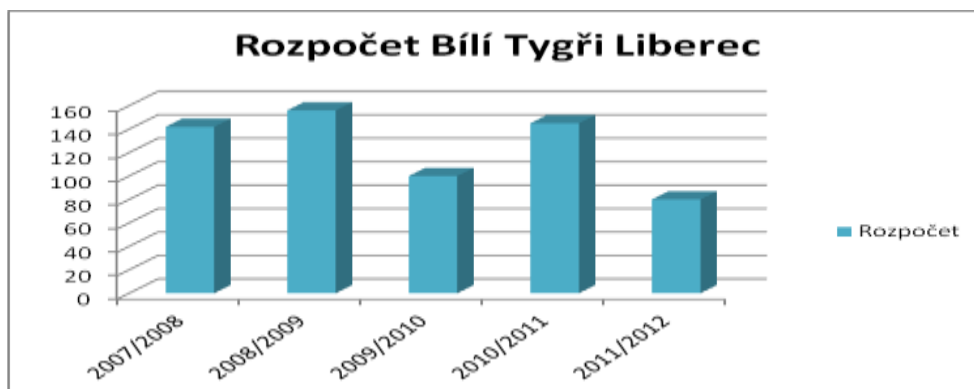
Je tedy jasné, že většina klubů je životně závislá na penězích od sponzorů. V posledních letech se struktura sponzorů mění a to hlavně z důvodu snížení rizika. V minulosti byly kluby závislé na jednom či dvou sponzorech a jejich odchod klub vždy silně zasáhl. V dnešní době je normální mít například 100 sponzorů, čímž se eliminuje riziko při odchodu jednoho sponzora.

Je tedy jasná závislost sportovních klubů na sponzorských penězích. V době finanční krize se tato závislost mění v hrozbu, protože v případě, že sponzorující firmy začnou mít problémy, tak samozřejmě jako první omezí či zruší sponzorské a reklamní smlouvy. Příkladem si můžeme uvést zahraniční klub Lada Togliatti, který musel odstoupit z Kontinentální ligy, jelikož měl rozpočet postavený na sponzoringu od jedné firmy, která snížila výrobu a zrušila sponzoring týmu. Závislost klubů na ekonomické situaci respektive na ekonomické situaci sponzorujících firem je tedy patrná. V níže umístěném grafu je vidět pokles příjmů týmu HC Plzeň z důvodu dopadu finanční krize. Tým HC Plzeň jsem vybral záměrně, jelikož má nejvíce zveřejněných dat o svém rozpočtu a proto je vytvoření modelu nejpřesnější s odchylkou cca 3 milióny korun v rozpočtu, což je zanedbatelná částka.

Graf 24 - Modelový rozpočet týmu HC Škoda Plzeň

Tento dopad finanční krize zasáhl naplno podniky v ČR, které následně z důvodu podnikové krize, začaly stahovat a rušit sponzorské smlouvy. Tím se snížily příjmy klubů a došlo ke snížení rozpočtu cca v průměru o 30 %. Dalším klubem výrazně snižující svůj rozpočet je klub Bílí Tygři Liberec, který snižoval svůj rozpočet kvůli ekonomické krizi o 56 milionů korun. (sport.cz)

Graf 25 - Rozpočet Bílí Tygři Liberec

Zdroj: vlastní zpracování

V dotazníku, který zpracovával www.sport.cz odpovídala většina hokejových klubů na otázku, jestli jsou nuceni kvůli ekonomické krizi a s tím spojené odchody partnerů, snižovat svůj rozpočet. Jak je vidět z následující tabulky všechny týmy, které se vyjádřily na otázku, zdali snižovaly svůj rozpočet, se vyjádřily ve převážné většině kladně, to je pro nás dalším důkazem zásahu krize do sportu.

Snižovali jste celkový rozpočet klubu před sezónou 2009/10?	
Karlovy Vary	ne
Slavia Praha	cca o 15 procent
Sparta Praha	ano
Plzeň	cca o 10 miliónů korun
Pardubice	ano
Litvínov	ano
Zlín	ano
Vítkovice	ano
Liberec	cca o 56 miliónů korun
Třinec	cca o 20 procent
Č. Budějovice	ano
Kladno	ano
Ml. Boleslav	o 10 procent
Brno	odmítli odpovídat

Tabulka 26 - Snížení rozpočtů u hokejových klubů dotazník

Zdroj: <http://www.sport.cz/hokej/extraliga/clanek/151739-kluby-hokejove-extraligy-snizuji-rozpocety-doslo-i-na-propousteni.html>

Posledním ukazatelem dopadu finanční krize na hokejové kluby v České republice, který jasně ukazuje dopad krize na sport je níže uvedená tabulka obsahující výkaz zisků a ztrát v hokejových klubech. Z tohoto výkazu je jasné, že hokejové kluby silně pocítily finanční krizi a téměř všechny kluby skončily i přes svá krizová opatření (snižování či zrušení odměn, snižování manažerských a hráčských platů, atd.) v záporných číslech.

Sportovní klub	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
HC Sparta Praha	19477	896	-5278	10560	-7609
HC Slavia Praha	1507	-2486	-5670	-10140	-6842
HC Škoda Plzeň	0	-3750	-4500	-8900	5420
Rytíři Kladno	-5071	3596	947	-120	1180
BK Mladá Boleslav	0	-8777	-10720	4600	-1766
Bílí Tygři Liberec	-8136	-7689	-9486	-3769	-2253
HC Mountfield České Budějovice	-28	164	-85	-23	153
HC ČSOB Pojišťovna Pardubice	124	556	-22661	-4920	5362
HC Verva Litvínov	800	1267	-14300	2510	-142
HC Energie Karlovy Vary	0	-2920	-4500	-1600	-2241
HC Oceláři Třinec	-14420	3843	9890	-1336	-10438
HC Vítkovice Steel	10278	8544	2060	-1772	1220
PSG Zlín	-21050	-3099	-5080	-3269	-4593
HC Kometa Brno	2626	601	215	-997	1373

Tabulka 27 - Výkaz zisků a ztrát (v tis. Kč)

Fotbal v České republice je živ hlavně z prodeje hráčů, evropských soutěží a sponzoringu. I zde vlivem finanční krize bude docházet k úbytku sponzorů a tím nastane snižování rozpočtu. To se promítne na platech hráčů, nákladech na různé akce a odměnách. České kluby jsou ovšem podporovány mnoha sponzory a proto je velice nepravděpodobné, že by přišli o všechny sponzory. Navíc v případě fotbalu je pravděpodobné, že finanční krizi kluby mohou překonat lépe než v případě hokejových klubů a to hlavně díky velkému podílu transferů na příjmech klubů a též možnosti získání peněz z evropských soutěží, což se ovšem týká jenom několika klubů.

14.6. Srovnání s NHL

Při srovnání NHL s naší soutěží ihned uvidíme naprosto odlišnou strukturu financování. Zatímco v České republice je hlavním příjmem do rozpočtu příjem ze

sponzoringu a reklam. Ztráta sponzora tedy může pro klub znamenat krizi a možný bankrot. V NHL patří reklamě jen malý podíl v příjmech.

Při srovnání obou soutěží představuje atmosféra v NHL neuvěřitelný zážitek pro diváka. Gigantické víceúčelové haly s občerstvením, koutky pro děti, fanshopy, doprovodné programy, soutěže, atd. poskytují všem divákům zážitek, který kompenzují vysokou částkou. Tento fakt je podpořen americkou mentalitou, která bere sportovní utkání jako rodinou příležitost si vyrazit. Většinu diváků tedy tvoří celé rodiny, které zaplatí v průměru 310 USD včetně doprovodných služeb. Oproti tomu v České republice je nižší herní úroveň a zároveň hokejové arény poskytují menší pohodlí či nabídku svých služeb pro návštěvníky. Kluby v NHL se tudíž soustředí hlavně na požitky diváků, protože právě diváci plní rozpočet klubů v NHL až z 90%. Což přináší klubu 40 200 000 USD, tedy v české měně částka, která se pohybuje nad hranicí 1 miliardy korun. Jak jsem již zmiňoval, suma 40 miliónu USD představovala s ohledem na platový strop až 90% příjmů. Navíc podobně jako v české soutěži postup do play-off přináší další zápasy, v případě vítězství až 16 dalších zápasů, na které jsou vstupenky enormně drahé. Mimo jiné postup do play-off může přilákat i další sponzory. Mezi další příjmy patří v NHL prodej suvenýrů, televizních práv, zmíněná reklama a pronájem názvu haly.

15. Prognóza vývoje financování sportovních klubů

Jelikož podle mého názoru finanční krize zasáhla více hokejovou extraligu nežli fotbalovou nejvyšší soutěž, zaměřím se hlavně na prognózu hokejové extraligy a posléze predikci další krize.

Jak již víme, na rozdíl od NHL v české extralize tvoří největší podíl příjmů sponzoring, který v případě hokejových týmů tvoří 80 % rozpočtu. Sponzoring se odvíjí samozřejmě od tradice, úspěšnosti a popularity klubů. (Čáslavová, 2009) Kluby, které pravidelně postupují do play-off jsou pro sponzory atraktivnější. Proto je sponzoring často vztažen k poslední sezóně, a jelikož se play-off hraje na jaře, tak sponzoři přicházejí nejčastěji před začátkem sezóny nové, tedy v letních měsících. Dosažený úspěch má tedy velký vliv na sponzoring. Proto musíme vycházet při prognóze i z dosažených výsledků jednotlivých týmů a mimo jiné je zapotřebí vycházet z určitých ekonomických ukazatelů, které mohou predikovat krize.

15.1. Predikce v modelové programu SCILAB

V následujícím grafu vidíte predikci vývoje týmu HC Škoda Plzeň v analytickém programu SCILAB. Tento model predikce počítá a kombinuje několik ukazatelů pro přesný výpočet. Mezi determinanty pro výpočet prognózy patří: rozpočty klubů, dosažené výsledky v lize, postup do play-off a HDP uvedený pro zjednodušení v přepočtu na obyvatele. Tyto ukazatele jsem zvolil z následujících důvodů:

- Dosažené výsledky, jak již jsem výše zmiňoval dosažené výsledky v roce A mají vliv na příliv sponzorů v roce B, tudíž je dobré zahrnout tyto hodnoty do modelu, protože je jasně a přímo ovlivňují.
- Postup do play-off, tento koeficient přímo souvisí s bodem „dosažené výsledky“, nicméně je mezi nimi menší rozdíl. Dosažené výsledky berou v potaz, na jakém místě se tým umístil po sezóně, zatímco postup do play off je podmíněn pouze tím, jestli se klub dostal mezi osm nejlepších.
- Ukazatel HDP, je důležitý, jelikož tvoříme prognózu vlivu ekonomické krize na sport, proto by měl mít HDP vliv. Ve vzorci počítám i s rozdíly v HDP během navazujících let.
- Rozpočty, v úvahu bereme známé rozpočty z minulých let, protože mohou mít určitou návaznost na léta budoucí, nicméně kvůli nedostatku informací musíme nějaké rozpočty v určitých letech odhadnout. Odhad byl proveden nejdříve pomocí funkce Lintrend, nicméně tato funkce nezvládá generovat, takto složité modely, tudíž jsem posléze zvolil program SCILAB, který zvládá složité modely.

15.1.1. Doplnující model rozpočtu tvořený v programu SCILAB

Počítáme tedy regresní model prvního řádu, jehož proměnné jsou:

- $y = [85 \ 90 \ 87 \ 83 \ 75 \ 80 \ 55 \ 71 \ 90 \ 90 \ 110 \ 120]$ = Rozpočty minulých let, část rozpočtů je dopočítána funkcí Lintrend. Za pomoci této funkce jsem dopočítal chybějící rozpočty z jednotlivých let. Jednalo se o roky 2003/2004, 2004/2005 a 2013/2014.

- $u=[4 \ 9 \ 11 \ 13 \ 9 \ 4 \ 5 \ 9 \ 3 \ 3 \ 3 \ 7]$ = Výsledky v lize, celkové výsledky v extralize po ukončení sezóny.
- $p=[1 \ 0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 1 \ 1 \ 0 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1]$ = Postupy do play off – jedničky značí postup do play off, nuly označují neúspěšnou sezónu, při které se nepodařilo postoupit.
- $kr=[12380 \ 24988 \ 18778 \ 23259 \ 29599 \ 13788 \ -11182 \ 2110 \ 7297 \ 1357 \ 3325 \ 16943 \ 20157]$ = Roční nárůsty či rozdíl HDP na osobu za jednotlivá léta počínaje rokem 2000 až 2014.

Dalším výpočtem je rozšířený regresní vektor pro první řád, kde rozpočty ve všech letech, které tvořili vstupní veličinu, jsou závislé veličiny závislé na předcházející veličině.

$t=2:12$

$Ps=[y(t) \ y(t-1) \ u(t-1) \ kr(t-1) \ kr(t) \ p(t-1)]$

$V=V+Ps'*Ps$ (informační matice rozšířená o datovou matici, která vychází z rozšířeného regresního vektoru)

$k=k+1$ (kalkulace, která je důležitá pro odhad rozptylu)

Dalším krokem je rozdělení informační matice

Matici rozdělíme do tří dílčích částí. Tyto části se postupně násobí v bodových odhadech.

$V_y=V(1,1)$ // cast V_y

$V_{yps}=V(2:\$,1)$ // cast V_{yps}

$V_{ps}=V(2:\$,2:\$)$ //cast V_{ps}

Bodové odhady

Dalším krokem je vytvoření bodových odhadů. Bodové odhady vložím do regresního koeficientu, který vypočítá parametry pro koeficienty (1.17,-0.54, -0.00112, 0.00032, 5.67)

$\text{theta_odhad1} = \text{inv}(\text{Vps}) * \text{Vyps}$

Následně parametry násobím regresním vektorem a tím zjišťuji modelovou veličinu.

$\text{Ps} = [\text{y}(t) \text{ y}(t-1) \text{ u}(t-1) \text{ kr}(t-1) \text{ kr}(t) \text{ p}(t-1)]$ = základní regresní vektor

$\text{yp1} = \text{zeros}(1, 11)$ (koeficient)

$\text{yp1}(1) = 85$ (počáteční hodnota rozpočtu)

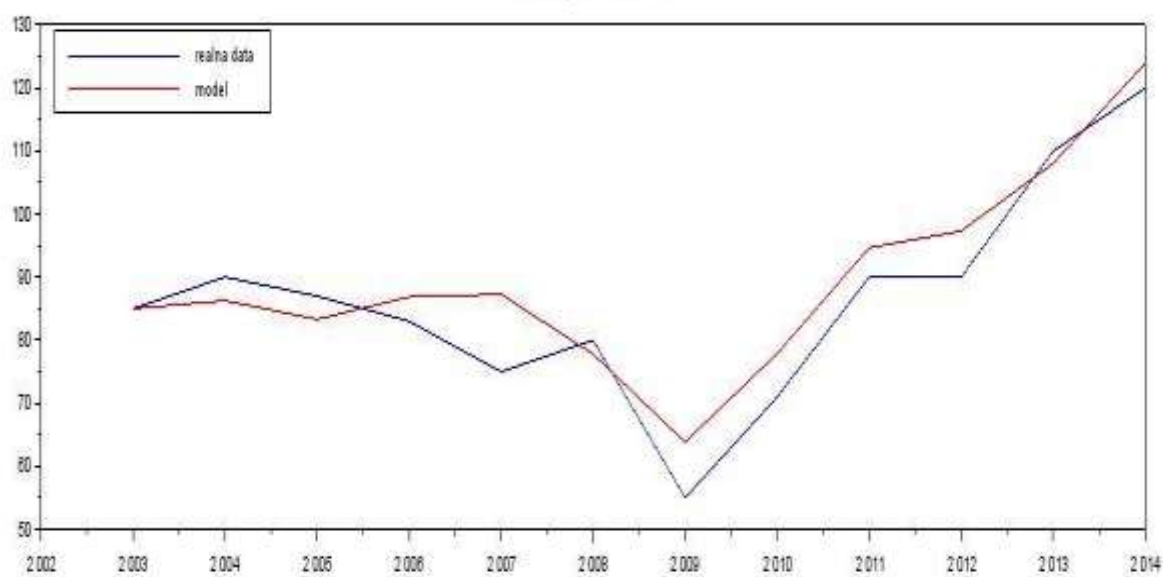
$\text{ps1} = [\text{yp1}(t-1) \text{ u}(t-1) \text{ kr}(t-1) \text{ kr}(t) \text{ p}(t-1)]$ = regresní vektor s predikovaným y

Konečný vzorec pro generaci výstupu.

$\text{yp1}(t) = \text{ps1} * \text{theta_odhad1}$

Ve zjednodušeném modelu můžeme říci, že výsledný rozpočet odhadneme jako:
 $1.17 * \text{minulý rozpočet} - 0.57 * \text{umístění} - 0.00112 * \text{minulý nárůst HDP na obyvatele} + 0.00032 * \text{HDP nárůst na obyvatele nyní} + 5.67$ (tato částka se přičítá pouze v případě postupu a započítává se do další sezóny).

Výsledkem je dokreslení modelu rozpočtů od roku 2002 až do roku 2014. Červená čára modelu vykresluje průběh modelu s určitým rozptylem cca 12 miliónů Kč, kde černá křivka znázorňuje reálná data, která jsou dle modelu doplněna. Z toho modelu můžeme vytvořit predikci dalších let. Pokud srovnáme vývoj křivky s jednotlivými dostupnými daty, například že v roce 2008/2009 snížil klub svůj rozpočet o 30 %, je viditelné, že křivka drží základní tvar skutečného vývoje. Můžeme tedy spekulovat pouze o číslech, které můžeme dosadit a to právě ve výše uvedené odchylce dvanácti miliónů korun.

Graf 28 - Rozpočtový model

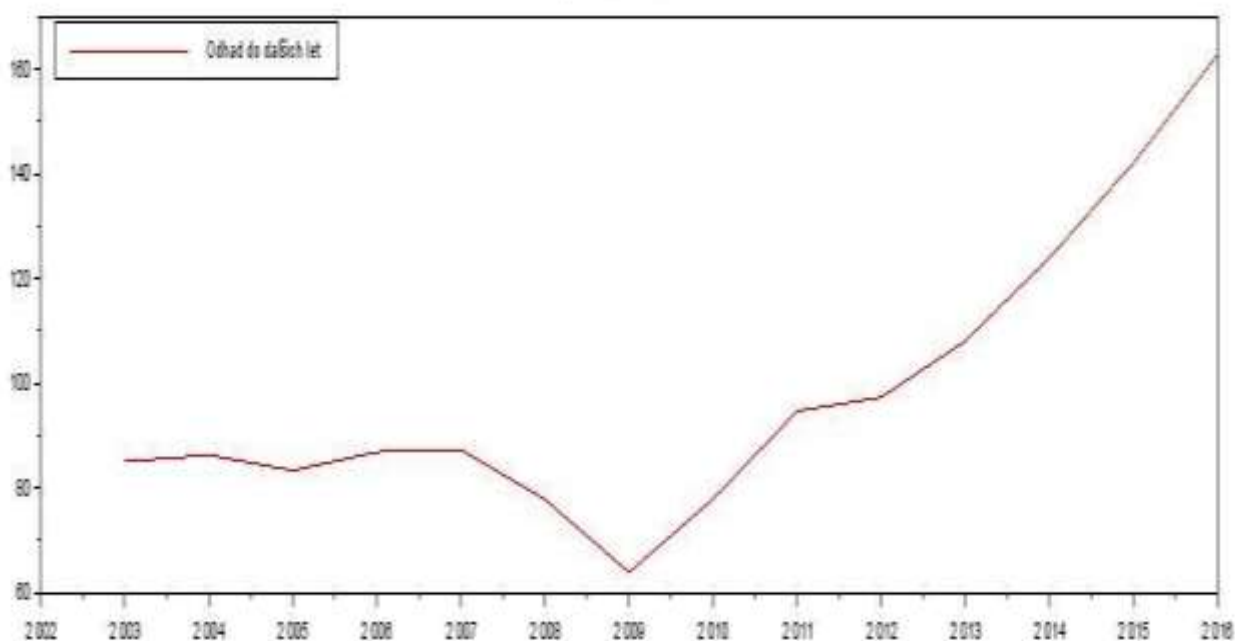
Zdroj: vlastní zpracování

15.1.2. Model prognózy na další roky vytvořený v programu SCILAB

Postup i vzorce jsou při odhadu stejné, proto zde uvedu pouze doplňující kalkulaci, která predikuje rok 2016.

- $yp2=zeros(1,15)$ (koeficient)
- $yp2=85$ (rozpočet, který klub měl na začátku sezóny a ze kterého vycházíme)
- $u1=[4 \ 9 \ 11 \ 13 \ 9 \ 4 \ 5 \ 9 \ 3 \ 3 \ 3 \ 7 \ 5 \ 7]$ = Výsledky v lize rozšířený vektor musíme přidat umístění týmu na další 2 roky, vzhledem k průměrným výsledkům v po sobě jdoucích sezón, který činní v průměru 7 místo v základní skupině. Budeme predikovat i tentokrát postup do play-off a to jednou ze 7 místa a podruhé z 5 místa.
- $p1=[1 \ 0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 1 \ 1 \ 0 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1 \ 1]$ = Umístění na 5 a 7 místě znamená, že tým postupuje do play off, proto je tento postup označen v daném roce jedničkou.
- $kr=[12380 \ 24988 \ 18778 \ 23259 \ 29599 \ 13788 \ -11182 \ 2110 \ 7297 \ 1357 \ 3325 \ 16943 \ 20157 \ 21200 \ 23000]$ = Dalším krokem je srovnání s ročními nárůsty HDP na osobu za rok (předpokládám stejný lineární růst HDP).

$ps2=[yp2(t-1) \ u1(t-1) \ kr(t-1) \ kr(t) \ p1(t-1)]$ = regresní vektor s predikovaným $Y(y)$ znovu používá bodové odhady a predikují následující 2 roky.

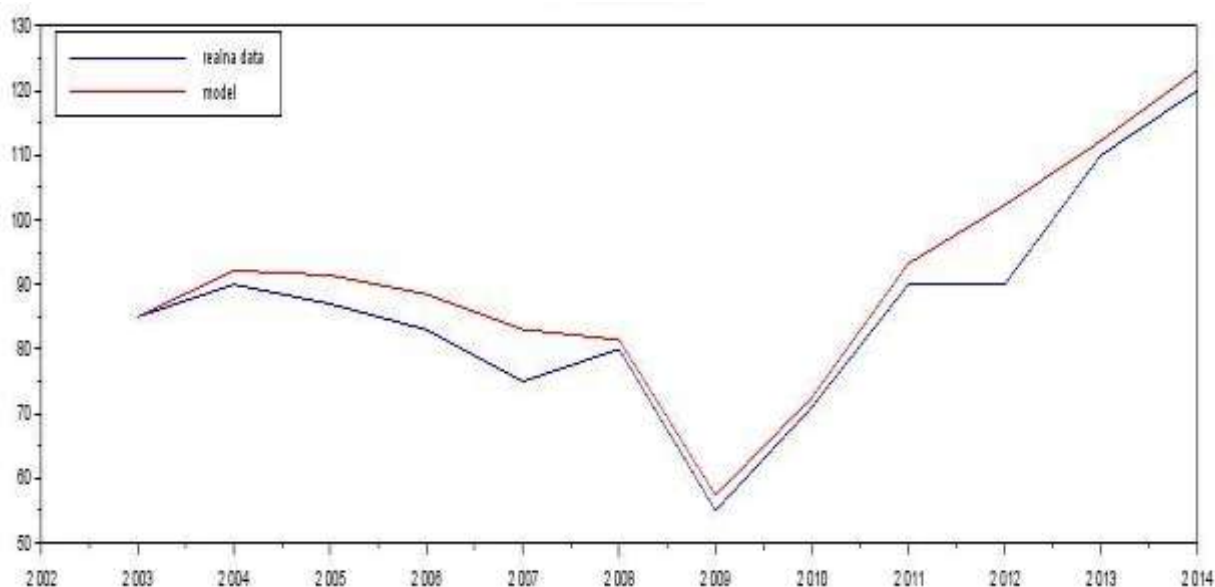
Graf 29 - Rozpočtový model s predikcí

Z této predikce tedy vyplývá, že rozpočet klubu HC Škoda Plzeň bude v následujících 2 sezónách neustále růst a to s průměrným ročním přírůstkem 5,76 miliónů korun. Tento odhad, jak již jsem zmínil, je ovšem postaven na základě čtyř pilířů a to na rozpočtu minulých let, postupu do play-off, celkovému umístění a HDP. To znamená, že pokud se některá hodnota v daném pilíři změní, dojde i ke změně predikce. Například pokud Plzeň nepostoupí do play-off, může se rozpočet následující rok rapidně snížit.

Tento model se dá aplikovat na všechny sportovní kluby v České republice, nicméně bohužel většina klubů v ČR nezveřejňuje své rozpočty, z důvodu obchodního tajemství. HC Škoda Plzeň se ovšem nachází v ideálním průměru a hlavně klub zveřejnil nejvíce dat, která jsou nutná k výpočtu, proto je zde velká pravděpodobnost správnosti prognózy. V případě ostatních týmů by pravděpodobnost odhadu byla výrazně nižší na rozdíl od Plzně, právě z důvodu nedostatku dat.

15.1.3. Model prognózy s označenou finanční krizí (SCILAB)

Následující model, který jsem opět zpracovával v programu SCILAB, vychází téměř ze stejných informací a hodnot, jako předešlá analýza. Vychází tedy z rozpočtů klubů, dosažených výsledků v lize, postupu do play-off. Poslední ukazatel HDP nicméně změníme a místo vložení hodnot hrubého domácího produktu přepočteného na obyvatele vložíme pouze číselné označení a to ve formátu [0,0,0,0,0,0,-1,-0.7,-0.2,0,0,0,0,0,0]. Nuly nám označují roky, ve kterých se nic zvláštního neudálo a hodnota -1 označuje začátek finanční krize. Další hodnotou je -0,7 a -0,2. Tyto hodnoty označují stav pomalé rekonvalescence ekonomiky v průběhu let.

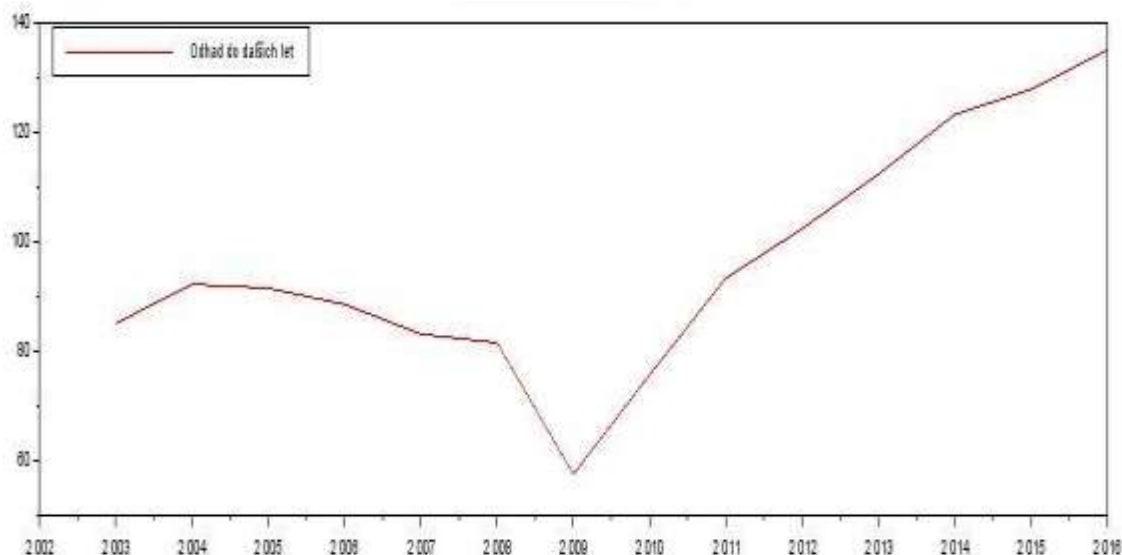
Graf 30 - Model prognózy s označenou finanční krizí

Tento graf znázorňuje realističtější průběh dopadu krize na rozpočet klubu. Nicméně k této prognóze je potřeba znát rok, ve kterém krize propukne. Pokud tedy chceme znát minulý vývoj rozpočtu HC Škoda Plzeň, tak je tento model ideální a s odchylkou pouze 9 miliónů je vlastně nejpresnější model, který se mi podařilo získat.

15.1.4. Model prognózy s označenou finanční krizí a budoucím vývojem (SCILAB)

Následující model též znázorňuje dynamický růst příjmů. Což ostatně potvrzuje neustále lineárně rostoucí trend HC Škoda Plzeň. Podle této prognózy by mělo dojít

v následujících dvou sezónách ke zvýšení rozpočtu o necelých 10 milionů korun. Což je podle mého mínění adekvátní částka, která je podle historického vývoje reálná. Samozřejmě záleží na dalším ekonomickém vývoji ČR, i když je tato prognóza nezávislá na občasném a mírném výkyvu ekonomiky, tak ekonomická recese by do prognózy pravděpodobně výrazně zasáhla.

Graf 31 - Model prognózy s označenou finanční krizí a predikcí

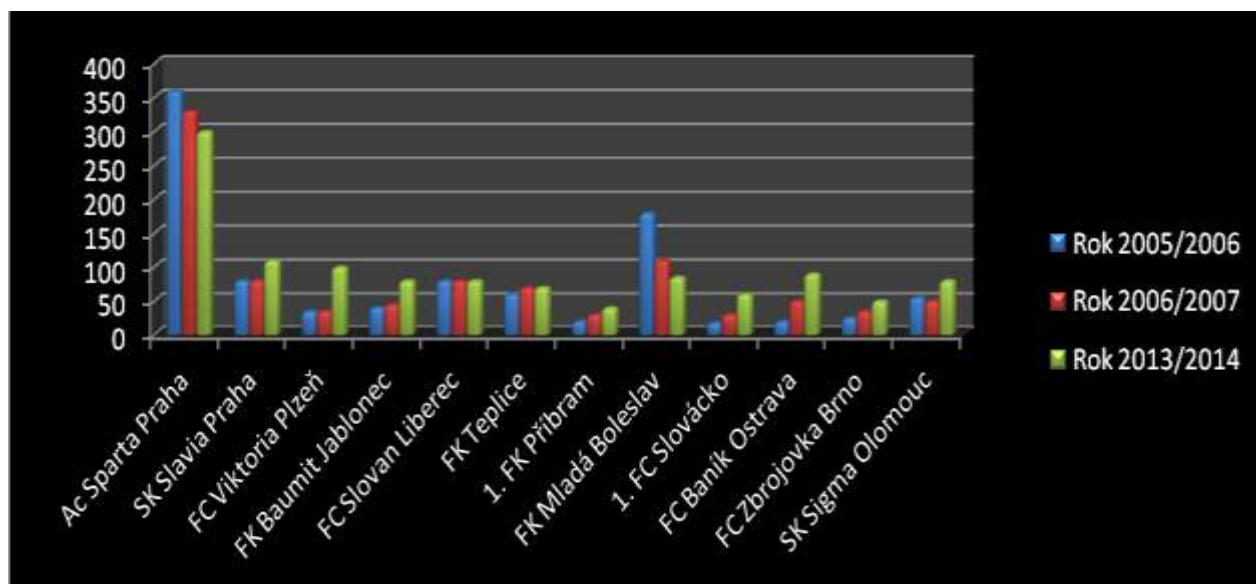
Zdroj: vlastní zpracování

15.2. Prognóza vývoje rozpočtů fotbalových klubů

Při prognóze vývoje fotbalových rozpočtů bohužel nemůžeme využít téměř žádné statistické funkce a to hlavně z důvodu chybějících dat. Avšak z dostupných dat, která jsou níže zobrazená, můžeme dedukovat, že i přes zásah finanční krize v roce 2008/2009 je jasná postupná růstová tendence. V grafu názorně vidíme 12 týmů z nejvyšší fotbalové soutěže v sezónách 2005/2006, 2006/2007 a 2013/2014. Můžeme tedy porovnat postupný vývoj rozpočtů. I přes fakt finanční krize, která fotbal zasáhla, musíme konstatovat, že deset z dvanácti klubů má větší rozpočet v sezóně 2013/2014 než v sezóně 2005/2006. Z toho šest klubů má o 50 % větší rozpočet ve srovnání sezóny 2005/2006 se sezónou 2013/2014 a zbývající čtyři kluby mají rozpočet vyšší nebo podobný. Pouze dva kluby (Sparta, Mladá Boleslav), zmenšili v porovnání těchto sezón své rozpočty. Spartě klesl rozpočet hlavně kvůli menším transferům a neúspěchu

v evropských soutěžích. U Mladé Boleslavi byl problematický odchod sponzora a snížení sportovních výkonů.

Z toho hlediska můžeme konstatovat, že fotbalové kluby v nejvyšší soutěži neustále a lineárně v dlouhodobém měřítku zvětšují svůj rozpočet a to bez ohledu na krize.

Graf 32 - Rozpočet fotbalových klubů v jednotlivých sezónách

Zdroj: vlastní zpracování

15.2.1. Prognóza FC Viktoria Plzeň (LINTREND)

Tato prognóza vychází z dlouhodobého vývoje a znázorňuje neustálý pomalu zrychlující se růst rozpočtu. Počítána byla pomocí funkce LINTREND, protože lze s její pomocí sestavit více předpovídaných hodnot. Nicméně tato prognóza je ovlivněna z jedné strany výsledky z evropských soutěží a prodejem kvalitních hráčů a ze strany druhé nedostatkem přesných dat (nezveřejněné rozpočty), které se do grafu vložily pomocí modelu. Z toho důvodu je jasné, že tato prognóza má velký rozptyl, který čítá cca. 26 milionů.

Graf 33 - Predikce rozpočtu FC Viktoria Plzeň

15.3. Prognóza další finanční krize

Protože je jasné, že finanční krize má velký dopad na sport v České republice a bohužel většina klubů nezveřejňuje dostatek statistických údajů k vytvoření podrobné dlouhodobé prognózy, bude nejlepší vytvořit prognózu ekonomického růstu či recese.

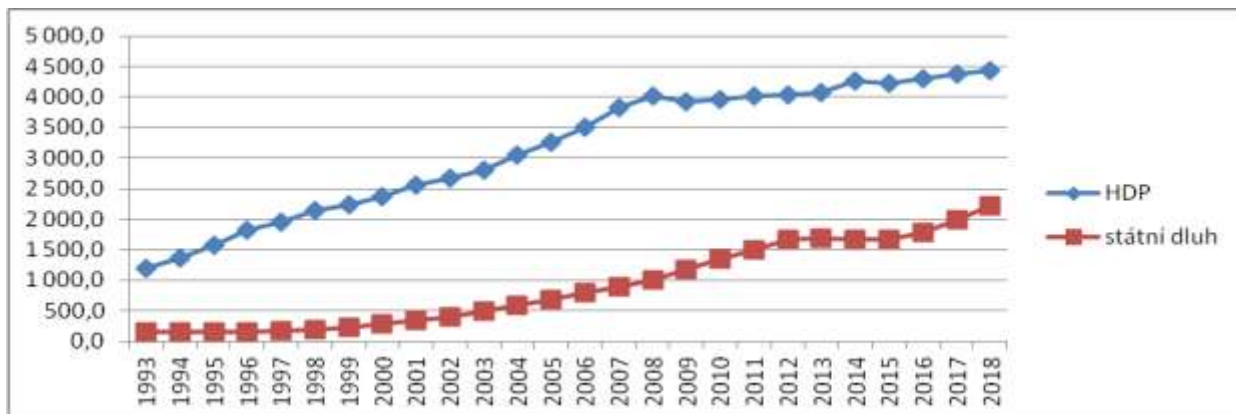
V poslední době se objevují prognózy, že další světová finanční krize se blíží a je nevyhnutelná. Podle těchto prognóz by další krize měla přijít do roku 2026. V zásadě v současnosti existují dva hlavní směry negativních prognóz finanční krize.

První prognóza zpochybňuje ekonomický růst po krizi a říká, že tento rychlý růst jde ruku v ruce s velkou akciovou bublinou. Tato bublina se podle prognózy bude neustále zvětšovat a spouštěčem může například být prudší zvýšení úrokových sazeb.

Další negativní prognóza se týká růstu ekonomiky a hlavně nezaměstnanosti. Tuto prognózu vydala Světová banka v roce 2015. Podle této prognózy hrozí trhu práce globální krize nezaměstnanosti, která silně přibrzdí hospodářský růst. Jako opatření by se mělo v Evropské unii do roku 2030 vytvořit dalších 600 000 pracovních míst. V současnosti je v Evropské unii 100 000 nezaměstnaných a tento počet neustále roste. Problém je však podle zprávy v růstu tzv. „chudých pracujících“, kterých je v současnosti přes půl milionu a tento počet se velmi rychle zvětšuje. S tím je i spojen problém růstu rozdílu mezi bohatými a chudými, nicméně tento problém je pouze okrajový. Zpráva dále navrhuje celoplošné snížení platů, což by mělo za následek zvýšení konkurence.

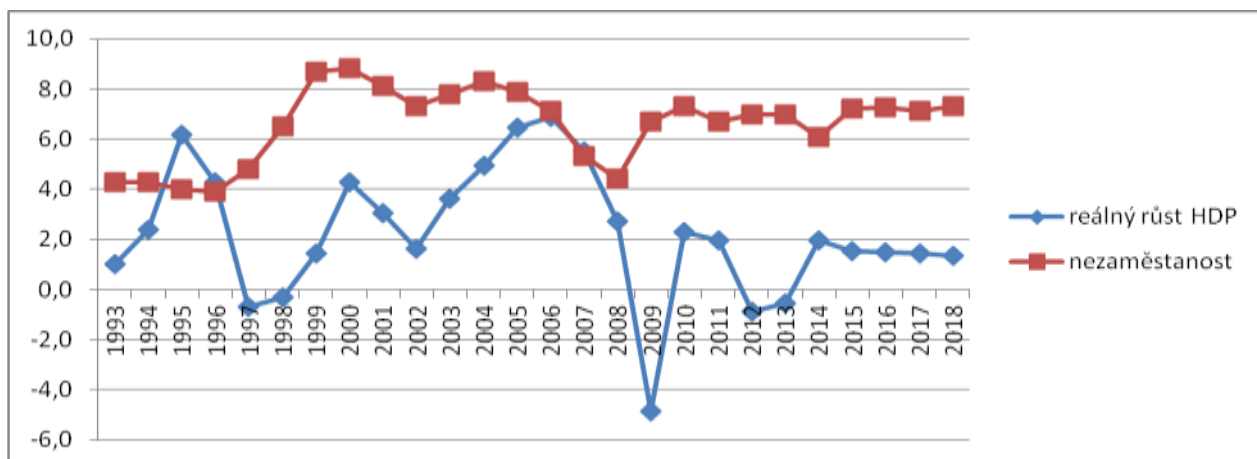
Poslední prognóza se týká rostoucího zadlužení zemí. Rostoucí státní dluhy jsou v zásadě. V minulosti jsme se několikrát setkali s příklady, kdy státní dluh dostal zemi do krize. V současnosti se více zemí zadlužuje a to velmi rychle.

V české republice vidíme tempo zadlužení a prognózu dalšího zadlužování v níže uvedeném grafu č. 30. Graf ukazuje mírný růst HDP, nicméně státní dluh roste rychleji. Proto je důležité s tímto trendem něco udělat. Vláda si problematiku zadluženosti uvědomuje a v roce 2014 zpomalila růst zadluženosti.

Graf 34 - Vývoj a predikce státního dluhu a HDP (LINTREND)

Graf č. 31 znázorňuje problematiku nezaměstnanosti. Z grafu je jasné, že nezaměstnanost je nepřímo závislá na růstu HDP, tedy růstu ekonomiky. V současnosti máme oproti EU nižší nezaměstnanost a problematika rostoucí nezaměstnanosti se nás podle mě netýká.

Graf 35 - Nezaměstnanost a reálný růst HDP

16. Závěr

Finanční krize 2008/2009 zasáhla celý svět a poznamenala většinu ekonomik. Nicméně krize je chvíle, kdy dochází k vyčištění trhu a v určitém slova smyslu jí můžeme chápat jako ozdravný proces. Finanční krize byla vytvořena nezodpovědností lidí, bank, risk managementu a také legislativy. Ačkoliv finanční krize vznikla v USA, tak díky propojenosti ekonomik se velmi rychle přelila do celého světa, kde podnítila nedůvěru v bankovní sektor, který kvůli tomuto zcela ochrnul. Dá se říci, že to vyvolalo řetězovou reakci, ve které se na sebe nabalovaly další ekonomické problémy.

Globální hospodářská krize poznamenala i českou ekonomiku, což potvrzuje vývoj makroekonomických ukazatelů našeho státu. Prvním signálem bylo zvýšení inflace v ČR v roce 2008 a to na hodnotu 6,3%. Prudké zvýšení inflace ukazovalo na přehřátí ekonomiky. Mezi hlavní ukazatele patřil HDP, který po dlouhodobém lineárním růstu začal klesat a pokles skončil až v roce 2009. Meziroční pokles HDP mezi lety 2008 a 2009 činil 4,5 %. V průběhu krize poměrně rychle vzrůstala nezaměstnanost a vyvrcholila v roce 2010, kdy dosáhla hranice 7 %. Finanční krize zasáhla i další ekonomické ukazatele a zapříčinila rychlý pokles spotřeby či snížení odbytu firem.

Ekonomické dopady měli samozřejmě vliv i na sport v České republice. Nejintenzivnější dopad měla krize pravděpodobně na hokejové kluby působící v nejvyšší soutěži, které i přes fakt mnohazdrojového financování, mají postavený a závislý rozpočet z osmdesáti procent na sponzoringu firem. Krize zasáhla kluby již v roce 2008, kdy došlo u třinácti ze čtrnácti klubů ke snížení příjmů a to v řádu desítek procent. Většina klubů na krizi reagovala drastickým snižováním platů hráčů, které tvoří pravděpodobně největší výdajovou složku v rozpočtu. Dalším šetřícím krokem bylo spojování pozic v managementu a zrušení odměnových tabulek. Přesto v průběhu krize se dvanáct ze čtrnácti hokejových klubů dostalo do červených čísel.

Fotbalové kluby v nejvyšší soutěži byly krizí též zasaženy a průběh krizových opatření zde byl podobný, jako v případě hokeje. Rozdílným prvkem zde byla jiná struktura mnohazdrojového financování prodej hráčů. Fotbalové kluby mají velkou část rozpočtu tvořenou transfery hráčů a pomohla i větší sledovanost. Podle mého názoru právě zvýšený prodej hráčů a výraznější průměrná sledovanost pomohla krizi překonat lépe než v případě hokejových klubů. Dalším prvkem byl i příliv kapitálového majetku, jelikož majitelé fotbalových klubů své kluby více dotují.

Vytvořené predikce vývoje rozpočtů hokejových i fotbalových klubů, i přes nedostatek dat, vypadají pozitivně. Fotbalu i hokeji by se v nejbližších letech mělo dařit a rozpočty v těchto sportech by měly většinou pomalu narůstat. Otázkou tudíž zůstává, kdy udeří další finanční krize, kterou někteří odborníci predikují do roku 2030. Pod hrozbou neurčité, ale pravděpodobně blížící se další krize by se měly kluby zamyslet a pokusit se změnit strukturu příjmů v mnohazdrojového financování. Tedy pokusit se přiblížit úspěšnému modelu, který funguje v NHL, kde velkou částku do rozpočtu přivádí právě diváci.

Toto téma je velice obsáhlé a složité na zpracování a to hlavně kvůli nedostatku zveřejněných informací od klubů. Přesto je výsledkem diplomové práce všeobecný přehled popisující základní charakteristiky finanční krize a její dopady na sport v ČR.

17. Použitá literatura:

1. VODIČKA, Milan: Den, kdy došly prachy. Praha C. H. Beck 2009, ISBN: 978-80-7252-260-6
2. DVOŘÁK, P.: Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 80-7400-075-1
3. DVOŘÁK, Pavel: Finanční krize jako globální problém a možnosti jejího vzniku v ČR, Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2004, 158 str., ISBN 80-86729-90-5
4. JUREČKA, Václav, 2010. Makroekonomie. 1. vyd. Praha: Grada, s. 238. ISBN 978-80-247-3258-9
5. HOLMAN, Robert, 2002, Ekonomie, Praha C. H. Beck 2002, ISBN 80-7179-681-6
6. HOLMAN, Robert a kol.: Americká finanční krize: Hrozba pro světovou ekonomiku?, 1. vydání, Praha: CEP, 2008, ISBN 978-80-86547-65-7
7. CZESANYÍ, Slavoj, 2006, Hospodářský cyklus: teorie, monitorování, analýza, prognóza. Praha: Linde, ISBN 80-720-1576-1
8. LIŠKA, Václav a kol., 2004, Makroekonomie, druhé vydání, Professional Publishing 2004, ISBN: 80-86419-54-1
9. HELÍSEK, M. Makroekonomie - základní kurs. 2. přepracované vydání. Slaný: Melandrium, 2002. 165s. ISBN 80-86175-225-1
10. HELÍSEK M., Měnová krize (empirie a teorie). 1. vydání. Praha: Profesional Publishing, 2004. ISBN 80-86419-82-7
11. SLANÝ, Antonín aj. Makroekonomická analýza a hospodářská politika. Praha: C.H.Beck, 2003. 375 s. ISBN 80-7179-738-3
12. SYNEK, Miloslav a Eva KISLINGEROVÁ, 2010. Podniková ekonomika. 5., Praha: C.H. Beck, 445 s.. ISBN 978-80-7400-336-3
13. KUNEŠOVÁ, Hana, CIHELKOVÁ, Eva aj. Světová ekonomika - nové jevy a perspektivy. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006. 319 s. ISBN 880-7179-455-4

14. ANTUŠÁK, Emil. Krizový management: hrozby - krize - příležitosti. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 395 s. ISBN 978-80-7357-488-8
15. KISLINGEROVÁ, Eva. Podnik v časech krize: jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží - zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 206 s. ISBN 978-80-247-3136-0
16. ANTUŠÁK, Emil a Zdeněk KOPECKÝ. Krizový management: úvod do teorie. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005, 97 s. ISBN 80-245-0951-2
17. KOHOUT Pavel. Dramata a frašky ekonomie: Kohout se ptá Kohouta. Vydání první. Nakladatelství Pistorius & Olšanská, Příbram 2011, ISBN 978-80-87053-65-2
18. KOHOUT, P. Finance po krizi: důsledky hospodářské recese a co bude dál. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. 218 s. ISBN 978-80-247-3199-5
19. GERŠLOVÁ Jana, SEKANINA Milan. Lexikon našich hospodářských dějin. Vydání první. Nakladatelství Libri, Praha 2003, ISBN 80-7277-178-7
20. CIHELKOVÁ, KŘÍŽKOVÁ, KUNEŠOVÁ, MARTINČÍK. Světová ekonomika – nové jevy a perspektivy. Vydání první. Praha: C.H. Beck, 2001. ISBN 80-7179-311-6
21. HOLMAN, Robert a LOUŽEK, Marek. Americká hypoteční krize: hrozba pro světovou ekonomiku. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008 ISBN 978-80-86547-65-7
22. VESELÁ, Jitka: Investování na kapitálových trzích. 1.vyd. Praha: ASPI 2007. 703 s. ISBN 978-80-73572-97-6
23. JÍLEK , Josef: Akciové trhy a investování. Praha: Grada 2009. 656s. ISBN 97-88-024729-63-3
24. ROUBINI, Nuriel a MIHM, Steven. Krizová ekonomie. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-4102-4
25. SHILLER, Robert J.: Investiční horečka: iracionální nadšení na kapitálových trzích, 1. vydání, Praha: GRADA Publishing, a.s., 2010, 296 str., ISBN 978-80-247-2482-9

26. ANDREFF, W. – STAUDOHAR, P., D.: The Evolving European Model of Professional Sports Finance. In. Journal of Sports Economics. Vol. 1. No. 3, August 2000
27. ANDREFF, W.: L'évolution du modèle européen de financement du sport professionnel. In.: Reflètes Perspectives de la vie économique, 2000, De Boeck Université ISBN 2-8041-3414-8
28. ŠTĚDRŇ, Bohumír. Prognostické metody a jejich aplikace: hrozby - krize - příležitosti. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxii, 197 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7179-174-4
29. KEYNES, J. M., The General Theory of Employment, Interest and Money, 1. vyd. Československé nakladatelství 1936
30. HOLMAN R., Velká deprese: sborník textů č. 35/2004. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. ISBN 80-86547-38-8.
- Čerpáno z příspěvků
- a) HOLMAN R.: výročí propuknutí Velké hospodářské deprese
- b) KOUHOUT P: mechanismus a důsledky „Černého pátku“ 1929
31. FOSTER, MAGDOFF, The Great Financial Crisis. Causes and Consequences, 1. vyd. Nakladatelství Grimmus 2009, ISBN 978-80-902831-1-4

Internetové zdroje:

OFFICER, Lawrence H. a Samuel H. WILLIAMSON, 2012. Graphing Various Historical Economic Series. MeasuringWorth.Com. Publikováno 2015[cit. 2015-10-10].

Dostupné: http://measuringworth.com/graphs/graph_1.php

HOLANOVÁ, Tereza. Která splaskne příště? Největší ekonomické bubliny. [Online] publikováno 2012. [cit. 2015-10-11]

Dostupné: <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/grafika/2013/03/19/pruvodce-svetem-bublin-jakaceka-svet-priste/>

Finance.cz, [Online] publikováno 12. 10. 2015, [cit. 2015-10-11]

Dostupné: <http://www.finance.cz/makrodata-eu/hdp/statistiky/vyvoj-hdp/>

MUSÍLEK, Petr: Analýza příčin a důsledků české finanční krize v 90. letech, výzkumná studie, Praha, Publikováno 2004, [cit. 2015-11-11],

Dostupné: http://nb.vse.cz/kbp/TEXT/Grant_krize_1a.pdf

Radim Gottwald, publikováno 16. 2. 2009, [cit. 2015-10-16].

Dostupné: <http://finexpert.e15.cz/krach---kriticky-okamzik-ve-vyvoji-burzy>

Vlado Ender, publikováno 26. 8. 2008 [cit. 2015-10-11].

Dostupné: http://neviditelnypes.lidovky.cz/ekonomika-bankovni-krize-proc-a-jak-dul-p_ekonomika.aspx?c=A080824_182102_p_ekonomika_wag

ZEMÁNEK, Josef. Hypoteční krize v USA-příčiny, průběh, následky (3. díl).

Publikováno 2008 [cit. 2015-10-09].

Dostupné: <http://www.euroekonom.cz/analyzy-clanky.php?type=jz-usa-hypoteky3>

Financial Crisis Inquiry Commission Report, publikováno 2011, str. 217, [cit. 2015-10-26].

Dostupné: http://fcic-static.law.stanford.edu/cdn_media/fcic_reports/fcic_final_report_chapter11.pdf

Homolka Marek. Americký dluh zdá se být nezkrotným. Finexpert, publikováno 2010, [cit. 2015-10-11].

Dostupné: <http://www.finexpert.cz/Rubriky/Americky-dluh-zda-se-byt-nezkrotnym/sc-17-a-25783/default.aspx>

ČNB. Zpráva o finanční stabilitě 2008/2009. ČNB [online], [cit. 2015-10-16].

Dostupné: http://www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2008-2009/FS_2008-2009.pdf

DUBSKÁ, Drahomíra. Dopady světové a finanční hospodářské krize na ekonomiku ČR [online]. Publikováno 2010, [cit. 2015-10-10].

Dostupné: <http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/1156-10>

CZSO. Vývoj české ekonomiky za 1. až 4. čtvrtletí. 2009 CZSO [online], publikováno 2009 [cit. 2015-11-10].

Dostupné: <http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1109-09>

ČNB. Zpráva o inflaci, [online], publikováno 2010, [cit. 2015-11-10].

Dostupné: http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/zpravy_o_inflaci/2009/2009_III/download/zoi_III_2009.pdf

ČNB, Vývoj indexu bankovní stability ČR v letech 1997 – 2009, publikováno 2010, [cit. 2015-11-10].

Dostupné:http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/financni_stabilita/zpravy_fs/fs_2008-2009/FS_2008-2009.pdf

Výroční zprávy Sparty za období 2003-2008, publikováno 24. 5. 2011, [cit. 2015-10-16].

Dostupné:<http://www.justice.cz/xqw/xervlet/insl/index?sysinf.@typ=sbirka&sysinf.@strana=documentList&vypisListin.@cEkSub=21617>

Finanční krize dopadla i na český hokej, kluby budou snižovat hráčům platy, publikováno 2009, [cit. 2015-10-16].

Dostupné:<http://ihned.cz/c1-31209020-financni-krize-dopadla-i-na-cesky-hokej-kluby-budou-snizovat-hracum-platy>

Vybrané funkce v programu SCILAB z oblasti pravděpodobnost a statistika, Pavla Pecherková, Ivan Nagy, publikováno 2014, [cit. 2015-11-10].

Dostupné:
https://www.fd.cvut.cz/personal/nemcopav/scilab/seznam_funkci201409v3.pdf

FinExpert.cz, [online] publikováno 12. 11. 2009, [cit. 2015-11-16].

Dostupné: <http://finexpert.e15.cz/prumerna-mira-inflace-v-roce-2008-dosahla-63->

Federal Funds Rate (effective), Licencováno pod CC BY-SA via Wikimedia Commons, publikováno 2014 [cit. 2015-11-16].

Dostupné:[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Federal_Funds_Rate_\(effective\).png#/media/File:Federal_Funds_Rate_\(effective\).png](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Federal_Funds_Rate_(effective).png#/media/File:Federal_Funds_Rate_(effective).png)

U. S. Census Bureau, publikováno 2015, [cit. 2015-10-10]

Dostupné: www.census.gov

Robert J. Shiller, Stock Markets, [online] publikováno 2014, [cit. 2015-9-10]

Dostupné: www.irrationalexuberance.com

DAVID HARRISON, The Wall Street Journal - existing home sales, Publish [online] 2015, [cit. 2015-9-9]

Dostupné: <http://www.wsj.com/articles/u-s-existing-home-sales-down-4-8-in-august-1442844601>

EUROKOM, [online] 2013, [cit. 2015-10-10]

Dostupné: www.eurokom.com

U. S. Census Bureau, [online] 2015, [cit. 2015-10-16]

Dostupné: www.census.gov

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, [online] 2015, [cit. 2015-8-7]

Dostupné: <http://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Ministerstvo/Pro-media/Tiskove-zpravy/2009/Hypotecni-trh-zaznamenal-dalsi-pokles>

Svačina Luboš, Hypoindex.cz, [online] 2009, [cit. 2015-10-11]

Dostupné: <http://www.hypoindex.cz/zajem-o-uvery-klesa-pocet-nesplacenych-ovsakvrostl/>

KURZYCZ, [online] 2015, [cit. 2015-11-16]

Dostupné: www.kurzy.cz

Finance.cz [online] 2015, [cit. 2015-11-15]

Dostupné: www.finance.cz

Český statistický úřad, [online] 2015, [cit. 2015-11-12]

Dostupné: <https://www.czso.cz>

Novák, J. - Kluby hokejové extraligy snižují rozpočty [online] 2009, [cit. 2015-9-13]

Dostupné: <http://www.sport.cz/hokej/extraliga/clanek/151739-kluby-hokejove-extraligy-snizuji-rozpocety-doslo-i-na-propousteni.html>

Peterka - Průměrné vstupné na ELH, [online] 2014, [cit. 2015-10-19]

Dostupné: www.sportovninoviny.cz

Veřejný rejstřík a sbírka listin, [online] 2015, [cit. 2015-11-19]

Dostupné: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik>

THE FINANCIAL CRISIS INQUIRY COMMISSION, GET THE REPORT [online] 2015, [cit. 2015-12-01]

Dostupné: <http://fcic.law.stanford.edu/report>

Federal Reserve Bank of St. Louis, [online] 2015, [cit. 2015-11-06]

Dostupné: <https://fredblog.stlouisfed.org>

Podpora Office, [online] 2015, [cit. 2015-12-01]

Dostupné: <https://support.office.com/cs-cz/>

Seznam grafů a obrázků

Graf 1 - Vývoj reálného HDP na obyvatele v USA (1790 – 2010, ceny roku 2009)	10
Graf 2 - Hospodářský cyklus (Jurečka, 2012)	13
Schéma 3 - Dluhový problém jako příčina vzniku systematické finanční krize (Dvořák, 2008, s. 343.).....	23
Graf 4 - Srovnání indexu výroby 20 stol.	34
Schéma 5: Logika vzniku a průběhu americké úvěrové krize (Dvořák, 2008, s. 295)...	40
Graf 6 - Celkové úvěry komerčních bank v mld. USD	42
Graf 7 - Prodej nemovitostí	42
Graf 8 - Vývoj cen bydlení v USA, stavebních nákladů, počtu obyvatelstva a úrokových sazeb, 1890 - 2004	43
Graf 9 - Základní úroková sazba Americké centrální banky	44
Graf 10 - Podíl domácností bydlících ve vlastním domě nebo bytě (%).....	44
Graf 11 - Podíl nesplacených hypotéčních úvěrů v USA (v %)	45
Graf 12 - Objem splátek po splatnosti	50
Graf 13 - Vývoj indexu bankovní stability ČR v letech 1997 – 2009	51
Graf 14 - Meziroční dynamika růstu úvěrů v %	51
Graf 15 - Nesplácené úvěry v %	51
Graf 16 - Míra nezaměstnanosti ČR v letech 2007 – 2009.....	52
Graf 17 - Míra inflace a její vývoj v ČR (2005 - 2015).....	53
Graf 18 - Zahraniční obchod.....	54
Obrázek 19 - Největší obchodní partneři ČR v roce 2009.....	54
Graf 20 - Mnohazdrojové financování hokejových klubů v ČR	68
Tabulka 21 - Průměrné vstupné na ELH	69
Graf 22 - Struktura příjmů Sparty v sezónách 2003 až 2008.....	70
Graf 23 - Podílová struktura příjmů Sparty v % za rok 2007/2008	70
Graf 24 - Modelový rozpočet týmu HC Škoda Plzeň.....	71

Graf 25 - Rozpočet Bílí Tygři Liberec.....	72
Tabulka 26 - Snížení rozpočtů u hokejových klubů dotazník	72
Tabulka 27 - Výkaz zisků a ztrát (v tis. Kč)	73
Graf 28 - Rozpočtový model	78
Graf 29 - Rozpočtový model s predikcí.....	79
Graf 30 - Model prognózy s označenou finanční krizí	80
Graf 31 - Model prognózy s označenou finanční krizí a predikcí	81
Graf 32 - Rozpočet fotbalových klubů v jednotlivých sezónách.....	82
Graf 33 - Predikce rozpočtu FC Viktoria Plzeň.....	83
Graf 34 - Vývoj a predikce státního dluhu a HDP (LINTREND)	84
Graf 35 - Nezaměstnanost a reálný růst HDP.....	84